

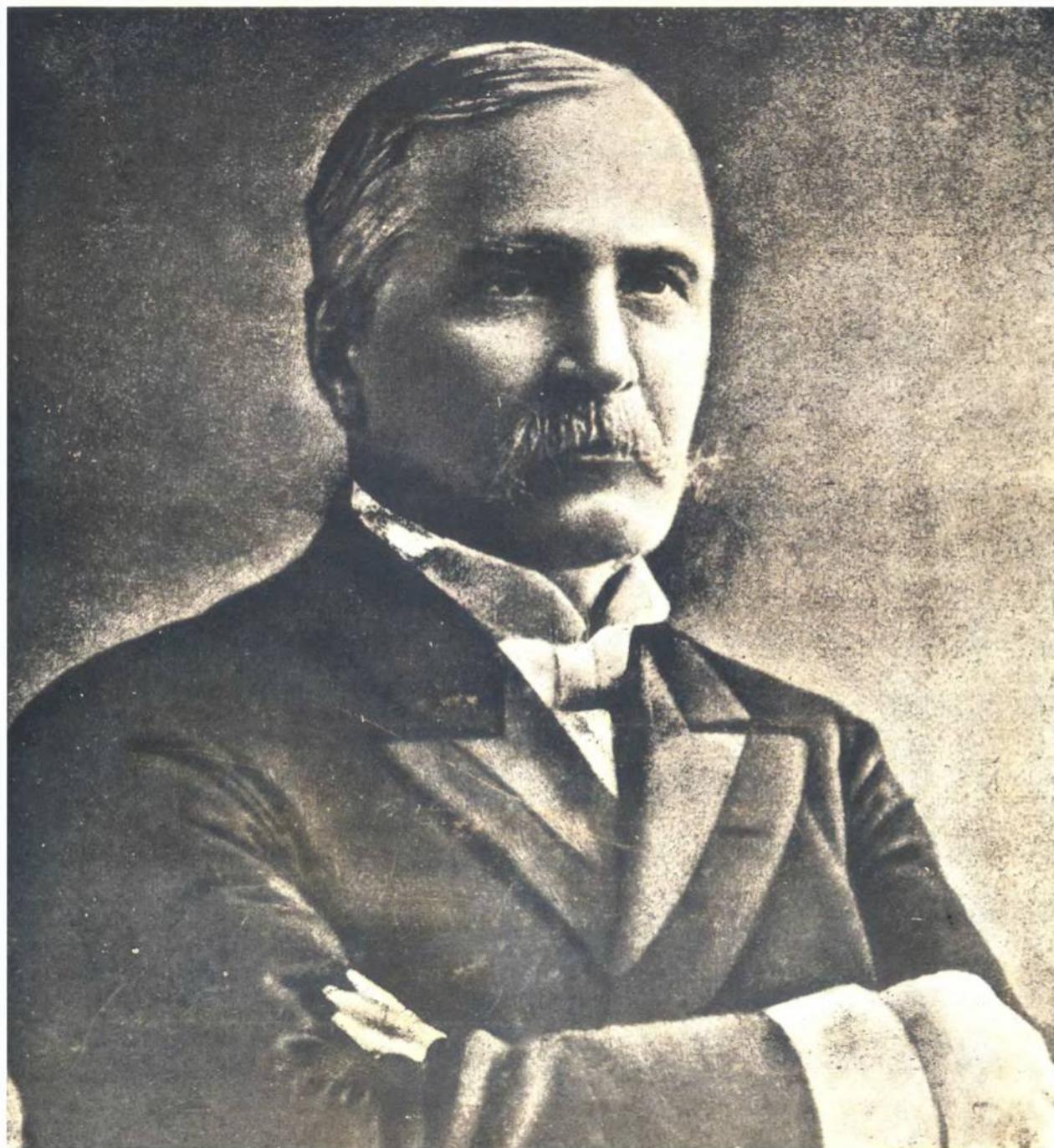
ОВИД

Н О Р И Z О Н

№ 4 (123)

ЖОВТЕНЬ — ГРУДЕНЬ 1962 ОКТOBER—DECEMBER

Vol. XIII

УВАГА!

УВАГА!

УВАГА!

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

САМОПОМІЧ

В ЧІКАГО

ВИПЛАЧУЄ 4% ДИВІДЕНДИ 30 ЧЕРВНЯ І 31 ГРУДНЯ

- 1) Приймаємо вклади;
- 2) Даємо позики на купно авт, меблів і домашнього устаткування, на ремонт і направу домів.
- 3) Даємо моргеджі на будову домів (констракшен лон) як теж на купно домів.
- 4) Даємо кредити на купно і розбудову підприємств. Усі позики видаються на найбільш догідних сплатах. Крім цього наші позики мають забезпечення до висоти 10.000.00 доларів, на випадок смерти довжника або його тривалої непрацездібности.

СТАВАЙТЕ ЧЛЕНАМИ КРЕДИТОВОЇ КООПЕРАТИВИ
“САМОПОМІЧ”

що завжди послужить Вам всякою фінансовою допомогою, порадю а теж дає повну гарантію безпеки Ваших ощадностей.

ПИШІТЬ АБО ТЕЛЕФОНУЙТЕ НА АДРЕСУ:

Федеральна Кредитова Кооператива “САМОПОМІЧ”,
2351 В. Чікаго Аве., Чікаго 22, Тел. ГУмболдт 9-0520.

Smith Corona Portable Typewriter

AUTHORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2226 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS — U. S. A.

Дуже практична в новому ефектовному оформленні STERLING
коштує в нас лише дол. 74.50

Найновіший модель люксової машинки до писання GALAXIE

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дорахування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машинки до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

- СЛУЖБА БОЖА на двох довгограйних НІ-
ГІ платівках у виконанні хору церкви
св. Варвари у Відні, в ціні 12.00 дол. і
додаatkова платівка з „Боже, вислухай
благання” і ін за 1.00 дол. Всі три платів-
ки, в альбомі, мистецько-оформленому О.
Мошинською, разом із пересилкою 13.00
- УКРАЇНСЬКІ ВОСКРЕСНІ ПІСНІ і гагілки у
вик. хору церкви св. Варвари у Відні —
Альбом з двома платівками 10.00
- УКРАЇНСЬКІ КОЛЯДИ у вик. хору церкви
св. Варвари у Відні 4.95
- ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ — опера на 3
дії С. Артемовського (три платівки) 14.95
- ПІСНЯ ПРО РУШНИЧОК — (до слів А.
Малишка, муз. П. Майбороди) співає
Д. Гнатюк, та 11 інших пісень. Пісня про
рушничок полонила серця всіх українців
у цілому світі. (Число платівки RP10) 4.95
- 801 СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ
(Альбом з 3-ма платівками, 12" Ціна \$12.50
- 802 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 1)
У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95
- 803 ДИТЯЧІ КАЗКИ (ч. 2)
У виконанні Ірини Лаврівської. 3.95
- 804 КОЛЯДИ — 14 різних коляд —
різні хори 4.95
- 805 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ
У виконанні Хору Верьовки 3.95
- 806 МИРОСЛАВ СКАЛА-СТАРИЦЬКИЙ —
Miro Skala-Staryckyj — тенор
з оркестрою 4.95
- 807 СПІВАЄ КИЇВ — Ukrainian Songs of Kiev,
Concert of works by P. Mayboroda 4.95
- 807 СПІВАЄ ЛЬВІВ — Concert performed by
Capella „Trembita” in Lviv, Conductor —
P. Murawskuj 4.95
- 809 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ З ГУЦУЛЬЩИНИ —
Ukrainian Hutzul Songs. 4.95
- 810 ПІСНІ З УКРАЇНИ 4.95
- 811 INTERNATIONAL MELODIES —
„AMOR” Orchestra. 4.95
- 812 ВЕЧІР НА СОЮЗІВЦІ —
з оркестрою „AMOR” Ukrainian Dance
Music 4.95
- 814 DANCE PARTY — „AMOR” Orchestra 4.95
- 815 УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ТАНКИ — Anatole
Pietri Orchestra, — Buenos Aires 4.95
- 816 ВЕЧЕРНИЦІ „Кобзар” з Симфонічною
Оркестрою, дириг. А. Рудницький, Філа 4.95
- 817 КОНЦЕРТ, Хор „КОБЗАР” із Симфонічною
Оркестрою 4.95
- 818 ШЕ НЕ ВМЕРЛА, Хор „КОБЗАР”. 4.95
- 819 КОНЦЕРТ, Хор „ДУМКА”, Нью-Йорк,
дир. Л. Крушельницький. 4.95
- 820 БОГ ПРЕДВІЧНИЙ — Українські коляди
та шедрівки у вик. Хору „Кобзар” під
кер. А. Рудницького 4.95
- 821, 822 і 823 УКРАЇНСЬКІ КОЛОМИЙКИ
(частина 1,2,і3). кожна по 4.95
- 824 УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ — у виконанні Хору
Верьовки (частина 2.) 4.95
- 825 ЗАСВИСТАЛИ КОЗАЧЕНЬКИ... Збірка
козацьких пісень. 4.95
- 827 МАРІЧКА — закарпатські співаночки 4.95
- 828 СТРИЙСЬКИЙ ПАРК — пісні сьогодніш-
нього Львова 4.95

- 831, 832 і 833 ЖАРТІВЛИВІ ПІСНІ по 4.95
- 834 і 836 ПІСНІ УПА 4.95
- 835 НАЗАР СТОДОЛЯ — Опера. Слова
Тараса Шевченка. Музика К.
Данкевича 19.80
- 838 ЗНОВ... У ЛЬВОВІ 4.95
- 851 НАРОДНІ ПІСНІ — у виконанні Іри
Малашук та Хору св. Варвари, Відень,
диригент: А. Гнатишин 4.95
- 852 ЦЕРКОВНІ ПІСНІ — Церковний Хор
св. Варвари, Відень. Дир. А. Гнатишин 4.95
- УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ В ЧЕШТЬ ПРЕЧИСТОЇ
ДІВИ МАРІЇ — Мішаний хор церкви св.
о. Миколая в Чикаго 4.95
- ДУМИ МОЇ і інші українські пісні у ви-
конанні київських ансамблів 4.95
- ЗБІРКА ПІСЕНЬ — виконують Ія і Лю-
бомир Мацюк з оркестрою 4.95
- УКРАЇНСЬКІ ПІСНІ у виконанні Україн-
ського Хору Думка в Дітройті під упра-
вою І. Атаманця 4.95
- ПІСНІ Й ТАНЦІ З УКРАЇНИ у виконанні
київських ансамблів видання МОНІТОР
ч. 1, 2 і 3 по 3.95
- УКРАЇНА — пісні у виконанні Українського
Хору Думка в Києві і київського ансам-
блю бандуристів 3.95
- ВЕСЕЛА ЗБІРКА у виконанні різних укра-
їнських хорових ансамблів 4.95
- ХОРОВІ ПІСНІ З УКРАЇНИ у виконанні
Капелі Бандуристів під управою Гр. Ки-
тастого й В. Божика наспівані в часі не-
давнього турне по Європі (видання ні-
мецького видавництва) 4.50
- Я ВИГАНКА МОЛОДА і ін. 4.95
- ЯК ТЕБЕ НЕ ЛЮБИТИ і ін. пісні 4.95
- БЕРІЗКА і ін. пісні 4.95
- ТАНЦЮЙМО — танкова музика 4.95
- КИЇВСЬКИЙ ВАЛЬС і ін. пісні 4.95
- УКРАДЕНЕ ЩАСТЯ драма в 5 діях Івана
Франка (Альбом з 3-ма платівками) 12.50
- КОНЦЕРТ у виконанні Української Духової
Оркестри під управою І. Барабаша в Чи-
каго (альбом з 3-ма платівками) 4.50
- РИМІНСЬКІ МЕЛОДІЇ — вик. муж. квіртет
„Розвага” з оркестрою М. Шияна. Альбом:
три платівки 10", 78 RPM. 4.75
- ТЕНОР І. ЗЕЙФЕРТ — при фортепіані ЛЮБА
СЛЮЗАР. Три оригінальні платівки в
мистецькому альбомі 4.75
- АЛЬБОМ ПІСЕНЬ Я. Б. Весоловського
у виконанні оркестри і хору Івана
Романова. Солісти: Антін Дербіш,
Олександр Тихнович (танцювальна
музика) 4.50
- ДІТИ СПІВАЮТЬ — дитячий хор Рідної
Школи УНО — Філія Ст. Катеринс, Онт. 4.95

Усі ці платівки продає

КНИГАРНЯ

при ВИДАВНИЦТВІ МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

В ЧІКАГО

Платівки висилаємо негайно по замовленню.

Кошти пересилки оплачує Книгарня
Замовлення і гроші слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

4.95 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Ill., USA

ОВИД

H O R I Z O N

Vol. XIII № 4 October-December 1962

EDITOR

Mykola Denysiuk

PUBLISHER

Mykola Denysiuk Publishing Co.
2226 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel.: EVerglade 4-3868

REPRESENTATIVES:

South America:

Muchajlo Danylyshyn
c. Mozart 614

Buenos Aires, Rep. Argentina.

Australia

Fokshan Library & Book supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England

Ukrainian Booksellers
49. Linden Gardens
London W. 2.

Belgium

Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges
authorized at Chicago, Illinois

Autorized as Second-class mail,
Post Office Dept., Ottawa

Composition & printing by
Mykola Denysiuk Printing Co.
2226 W. Chicago Avenue
Chicago 22, Illinois — USA.

All rights reserved under Inter-
national and Pan-American
Copyright Conventions

Subscription \$4.00 yearly
\$1.00 per Copy

Видає й редагує

Микола Денисюк

Мовний редактор —

Іван Боднарук

Надісланих рукописів редакція не
звертає, як теж не веде листування
з приводу невикористаних матерія-
лів. Статті, підписані прізвищем чи
псевдонімом автора, не завжди від-
повідають поглядам редакції.

Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл. 30.-
Бразилія — крузейрів 490.-
Аргентина — арг. пезів 240.-
ЗДА, Канада і ін. — дол. 4.-
Німеччина — Д. М. 10.-
Франція — фр. фр. 15.-

З М І С Т

Р. Купчинський — Ода до пісні	5
Б. Гошовський — Наша дума, наша пісня... — † Д-р Ігор Федів	6 7
О. Лисяк — Дзвони	9
Н. Королева — Невмируща вдача	11
В. Шалі — Білий Доктор — Альберт Швайцер	17
Р. Турянський — Габон	23
Р. Пачовський — Про маляра Карлового війська	28
О. Лисяк — „Щоб ми не забули...“ — Мистецька виставка Ірини Носик	29 32
Кол. воєнний перекладач — Пам'яті відважного воєнного перекладача-оборонця	34
Р. З-ич — На фронті молоді	37
Книголюб — Книжки мають свою долю...	39
В. Несторович — Динаміка кредитово-кооперативного руху	41
Л. Стаховський — Преріями Апуре	45
С. Риндик — Як добре...	53
Серед книжок: М. Галів — Роман „Гетьман К. Розумов- ський” /М. Лазоровський: Гетьман Кирило Розумов- ський/; Д. Бучинський: — Український Академічний Дім у Львові /Ю. Бескид Український Академічний Дім у Львові/; Юрій Тис — Понеділкове поле /М. Понеді- лок: Говорить лише поле/	58

На обкладинці: Микола Лисенко

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ

i

НОВИМ РОКОМ

усього добра

ПОКУПЦЯМ ПОВНОГО ВИДАННЯ ТВОРІВ Т. ШЕВЧЕНКА;
ТРИЛОГІЇ БОГДАНА ЛЕПКОГО;
СЛУЖБИ БОЖОЇ І ІН. ВИДАНЬ;
ПЕРЕДПЛАТНИКАМ „ОВИДУ”

б а ж а є

Видавництво Миколи Денисюка

Від видавництва

„Овид” кварталником залишаємо також на 1963 рік. Він появлятиметься при кінці кожного кварталу. Передплата залишається в дотепершній висоті 4.00 дол. річно. Окремою поштою висилаємо рахунки за передплату на 1963 рік. Надалі висилатимемо „Овид” лише передплатникам.

IV том Повного Видання Творів Тараса Шевченка видрукували ми перед появою цього числа „Овиду”. Появився він під редакцією Богдана Кравцева. Зміст його був поданий в попередньому числі „Овиду”. Цим томом закінчено друк поетичних творів і при його кінці подано алфавітний список усіх поезій видрукованих у перших чотирьох томах Повного Видання Творів Тараса Шевченка.

Видрукований IV том опрацюємо, але висилатимемо його разом з 12-им томом, що тепер друкуємо, бо при нашому великому накладі кошти висилки одного тому є понад 1.000 дол., а за малу різницю зможемо вислати обидва томи разом.

XII том Повного Видання Творів Тараса Шевченка (Шевченко в чужих мовах) вже друкуємо також під редакцією Богдана Кравцева. Появиться він ще в першому кварталі 1963 року.

XI і XIII томи Повного Видання Творів Тараса Шевченка (Шевченко, як маляр і Збірник статей про Шевченка) друкуватимемо негайно після видрукування 12-го тому. Сподіємося закінчити їх друк ще в 1963 році й цими двома томами закінчимо появу цього монументального 14-томового видання творів Тараса Шевченка, що втішається популярністю і є великим досягненням української спільноти на чужині.

I, III і V томи Повного Видання Творів Тараса Шевченка появилися вже третім накладом і ми їх висилаємо при нових замовленнях.

Повне видання Творів Тараса Шевченка в книгарському продажу коштуватиме 75.00 доларів, але до кінця першого кварталу, себто до 31 березня 1963 р. можна придбати його ще за 65.00 дол. на сплати до 3-ох місяців.

Наша друкарня поживавила працю і виконує всякі друкарські роботи. Тепер ми навіть перетяжені друкарськими працями. Лише за минулий квартал від появи останнього числа „Овиду” друкарня видрукувала крім наших власних видань: *Золотий Ювілей Церкви Різдва Матері Божої Чикаго-Південь* (велика ювілейна Пропамятна Книга), *І. Хміль — Іду з кобзою* (поезії), *Н. Верба — У чарі облуди* (п'єса для молоді), *У п'ятдесятріччя СУК „Провидіння”* (ювілейний збірник), *Чикагські Вісті* (великого розміру часопис — різдвяне видання ЛАУП), *Катедральні*

Вісті (тижневє видання Катедри св. Николая) і ін. Тепер друкуємо: *С. Парфанович — На схрещених дорогах* (велика повість), *Б. Рубчак — Дівчині без країни* (поезії), *Альманах Українського Лікарського Товариства* (науковий збірник) і ін. Виконуємо друкарські роботи також для установ і приватних осіб до всіх місцевостей ЗДА і Канади.

З наших власних видань друкуємо Повне Видання Творів Тараса Шевченка, що закінчилося до кінця 1963 року.

Служба Божа на платівках появилася новим накладом нашого видавництва й надалі втішається популярністю.

Statement required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Acts of March 3, 1933, July 2, 1946 and June 11, 1960 (74 Stat. 208) showing the ownership, management and circulation of “OVYD-HORIZON” published quarterly at Chicago, Illinois for October 1962.

1. The names and addresses of the publisher, editor, and business manager are:

Publisher: Mykola Denysiuk Publishing Company, 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.

Editor: Mykola Denysiuk.

Business manageress: Anna Denysiuk, — 2226 W. Chicago Ave. — Chicago 22, Illinois.

2. The owner is: (if owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member must be given). — Mykola Denysiuk — 2226 W. Chicago Ave., Chicago 22, Illinois.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are none.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a company other than that of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the 12 months preceding the date shown above was: (This information is required by the act of June 11, 1960 to be included in all statements regardless of frequency of issue) 2,000.

Mykola Denysiuk, editor and publisher.

Sworn to and subscribed before me this 10th day of September AD 1962 — V. Nychav, Notary public. Commission Expires May 11, AD 1964.

Роман Купчинський

Ода до пісні

Пісне! Велична, рідна пісне!
В Тобі є все: І древня наша слава,
Володимира хист, і мудрість Ярослава,
І наших прабатьків ворогування злісне.

І Богдана розвага,
І Богуна відвага.

І Дорошенка ум, і хитрощі Мазепи.

І гомін гір,
І блиски зір,

І шум лісів, і розговори степу.
І матірня любов, і чар палкий кохання.
За свободою жаль, і мрії про свободу.
І весь наш біль, всі наші сподівання.
Ти дзеркало душі Країни та Народу!

Устами матері у пісню колискову
Вливаєш Ти любов до племені, до краю.
І донесе дитя Твою таємну мову,
І донесе вражіння незатерті
Аж до самої смерти.

Хочби забув хто мову та звичаї,
Хочби навек припав чужою плісню,
Хочби вже душу й ум чужа земля забрала,
Як вчує де Тебе, журливу пісню,
Скаже: — Матуся так співала!
Ти мов лицар стоїш все на сторожі
Твоїх дітей!
Ти вибранцям під ноги стелиш рожі!
Твій звук святий
Наказує хитким, мов заповіді божі.
Твоїх таємних, рідних любих чарів
Не видержать серця й запеклих яничарів.

В турецьких пивницях, у зимному Сибірі
Потіхою була невольникам страждущим.
Облегшувала жаль, піддержувала в вірі.

І муки їх за край нащадкам Ти грядущим
Передала, щоб ті учились на примірі,
Як рідний край і як народ кохати,
Як задля них і жити й умирати.

Ти лицарям сталила серце в грудях
На бій кривавий.
Ти їх вела крізь смерть, пожар і труди
До лаврів слави.
Розрадою була в годинах суму,
Підоймою — в часи зневіри та розпуки,
Потім щоб їх самих закласти в думу,
А діла їхні в теорбана звуки.

Ти не дала наїзникові злomu
Святих ідей.
Провідником була народів сліпому,
Як той Мойсей,
І довела до тих часів,
Аж він прозрів наново
І до історії віків
Своє докинув слово.

Пісне! Велична, рідна пісне!
Розправ свої високолетні крила
В великий день!
Без Тебе серце в грудях трісне.

З Тобою викрешемо з серця, як з кресила,
Святий огонь.
І підемо, через побіду в полі,
Обмиті з крови й ран, на зустріч волі!

Кам'янець, 1919 р.

Наша дума, наша пісня . . .

Святкуємо 120-річчя народження і 50-річчя смерті Миколи Лисенка (* 22. III. 1842, † 6. XI. 1912). Цим роковинам присвячує наше громадянство, зокрема наш музичний світ, особливу увагу, а в нашій пресі появляються численні статті.

Вшановуємо нашого великого музику в особливих умовах, бо поза межами рідного краю, але теж в особливих умовах доводилося святкувати і в рідному краю тому 20 літ, у 1942 р., 100-річчя його народження. Над Україною проходила тоді жаклива хуртовина другої світової війни, коли дві ворожі потуги змагалися за володіння над багатою українською землею. Воєнні дії відійшли були в той час далі на схід, а у Львові і в краю гітлерівський окупант заводив свої порядки, намагаючися арештуваннями, терором і розстрілами перекреслити Акт 30 червня 1941 р.

Серед такої дійсности, використовуючи ті обмежені можливості культурного життя, на які окупант усе ж був змушений бодай до часу погодитися, українське громадянство Галичини не забуло про виїмкові роковини — про 100-річчя народження Миколи Лисенка. В днях від 31 липня до 2 серпня відбулося у княжому Львові величаве „Свято Української Пісні” з рядом вокально-музичних імпрез, з численними, в тому теж збірними, хорами, що прибули з усіх закутків Галичини у своїх місцевих розкішних народніх одягах на одночасний Краєвий Конкурс Хорів. Не дивлячися на воєнну тривожну дійсність, свято відбулося імпазантно, а тривкою його пам'яткою був виданий у наступному 1943 році „Альманах Першого Краєвого Конкурсу Хорів у Галичині у сторіччя народин Миколи Лисенка” з фотами усіх хорів. Цей альманах є рідкістю на еміграції, став він теж напевно рідкістю в сьогоднішній дійсності і на рідних землях. Тому вважаємо доцільним не тільки пригадати ювілейні святкування в 1942 р. у Львові і появу альманаху, але й передрукувати з нього вступну статтю, пера Б. Гошовського, як актуальну і тепер, у 50-річчя смерті нашого великого композитора.

„У Свят-Вечір зібрав добрий Господь у раю дітей усіх народів світу, щоб їм дарунки роздати. Дітям Швайцарії дав дар гостинности, дітям німецьким — дар точности, дітям Франції дав дар красномовства, італійським дітям дав дар хист до мистецтва. Усіх дітей пообдаровував Господь. І відійшли діти, радіючи дарунками.

І побачив Господь у кутку раю дитину в убо-

гій одежині; вона нічого не говорила, а тільки сльози блищали в її очах.

Була це українська дитина, що не зважила-ся в своїй убогій одежині стати перед Господнім обличчям.

Зажурився добрий Господь. Він роздав уже всі дари, що їх мав.

І задумався Господь — та за хвилину проясніло Його лице.

Він прикликав українську дитину до себе й дав їй дар, що мав нести розраду в турботах і радість мав виявляти, силу мав давати у зневірі, — дар, що його ніхто більше не дістав: дав їй хист до співу, дав їй пісню. Оту пісню, що її почав співати український народ і дивувати нею інших, бо пісня ця — пісня від самого Бога”.

В роках тріумфу української пісні в Європі, тріумфу Української Національної Капелі під орудою Олександра Кошиця в незабутніх 1919-1920 рр., у швайцарській, а за нею в усій західньо-європейській пресі повторяли цю легенду про те, як сам Господь обдарував народ країни чорноземом пісню-співом.

У всесвітню скарбницю людського духа багато народів внесло свої найкращі скарби. Старинні греки — різьбу й філософію, римляни — закон, німці — музику, французи — права людини, а український народ вклав у цю вселюдську скарбницю свій найцінніший скарб, — скарб, що йому рівного немає в світі, вклав свою народню творчість і з нею свою пісню.

Доводиться таки знову пригадати Шевченкові слова про „нашу думу, нашу пісню”, бо ця пригадка дає змогу з'ясувати в усій глибині весь зміст цього простого й короткого, але тим бо й геніального ствердження: „от де наша слава — слава України”.

Пісня, українська пісня — найвища і найшляхетніша еманція духа народу, цінність, що дала безсмертя нації і її найвищу славу.

Творена від перших світанків життя народу, передавана од роду в рід, була вона повсякчасно тією творчою й об'єднуючою силою, що зберегла націю перед смертоносними атаками чужих сил і довела її до величнього воскресення. Радість і втіху, смуток і біль, тугу, надію і любов — усе це вклав український народ у свою пісню — повірницю душі своєї. Веснянки, колядки, щедрівки, гагілки, пісні русальні, купальні й весільні, пісні жалібні й сирітські, невольницькі й ко-

(Закінчення на 7-ій стор.)

Під час друку цього числа „Овиду“ наспіла з Монреалю сумна вістка про смерть видатного діяча української культури сл. п. д-ра Ігора Федіва, що помер 12 грудня 1962 р.

Д-р Ігор Федів був справжнім духовим батьком нашого видавництва. Покійний був нашим найбільшим приятелем, опікуном, учителем і дорадником. Його великий видавничий досвід та реалізовані ним монументальні ук-

раїнські видання були основою нашої видавничої діяльності.

Дружині, Синові та всій родині наше видавництво висловлює найщиріші співчуття.

Багатогранну діяльність Покійного, як ученого, письменника, громадського діяча і зокрема, як одного з найвидатніших українських видавців відзначимо в наступному числі „Овиду“.

В. Р. П.

НАША ДУМА, НАША ПІСНЯ...

(Закінчення з 6-ої стор.)

зацькі думи, думки й шумки та безліч-безліч інших — всі вони зберегли вірно все багатство духа й переживань народу, його свободолюбивість, лицарськість, героїзм, його традиції і змагання в минулому, його подвиги й занепади, часи лихоліття і часи зривів та великої слави.

Українська пісня, викохана серед чару української природи й безупинного змагу збройного хлібороба-лицаря за основи національного буття і довгі століття зберігана в світі українського села, ця пісня знайшла накінець свого надхненого звеличника й свого жерця — Миколу Лисенка, цього, поруч Шевченка, другого співця

України, що, вслуханий у народну пісню, вивів її з-під стріх, силою свого генія зачарував духа нації у величаве царство музики і всьому світові показав його невмируще багатство та його красу.

Соті роковини народин Миколи Лисенка, вшановані першим Краєвим Конкурсом Хорів у Галичині і Святом Української Пісні в городі Лева в історичних уже днях 31 липня до 2 серпня 1942 року і закріплені цим „Альманахом“, ці роковини — це гордий тріумф українського духа, що, всупереч супротивним силам, ішов і йде в переможному своєму поході до осяйних вершин свого вияву і свого безсмертного буття.

Золотий Ювілей СУК „Провидіння”

Союз Українців Католиків „Провидіння” відзначав у 1962 році Золотий Ювілей.

„Провидіння” належить до „чотирьох великих”, що з УНС, УРС і УНП творили основи, формували й розбудовували українське організоване життя в ЗДА, що має тепер своє завершення в нашій центральній установі УККА.

Основником СУК „Провидіння” був перший український католицький єпископ у ЗДА сл. п. Кир Сотер Ортинський. За 50 літ своєї успішної діяльності „Провидіння” виконало важливу функцію в житті української спільноти в цій країні. Воно фінансувало багато українських церков і українських шкіл та з його кредитів користали загально-громадські установи, а в то-

му також Дім Української Культури НТШ.

Ювілейні святкування „Провидіння” відбувалися на протязі 1962-го року в осідку централі та в усіх округах його діяльності на терені ЗДА.

Зокрема з особливими урочистостями відзначено Золотий Ювілей „Провидіння” в осідку нашого видавництва в Чикаго під Протекторатом Єп. Кир Ярослава. Почесний Ювіл. Комітет очолював канцлер дієцезії о. шамб. В. Паска з парохом Катедрі св. Николая о. шамб. д-ром Ст. Кнапом і сеньйором д-ром С. Сіменовичом. Переводив чикагські святкування Окр. Юв. Комітет пір проводом Ол. Атановського.

(Продовження про чикагські святкування „Провидіння” на 57-ій сторінці).

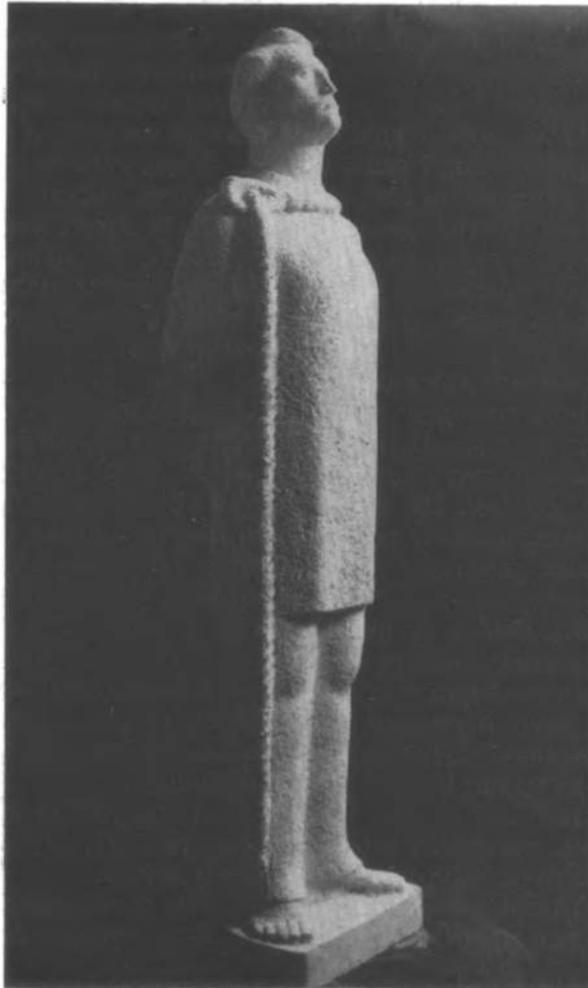
Світлина учасників засідання Головної Управи СУК „Провидіння”, зроблена 1 жовтня 1962 р., після авдієнції у Верховного Покровителя ВПреосв. Кир Амвросія. — Сидять (зліва): о. шамб. М. Бабак, о. шамб. С. Тиханський, ВПреосв. Митрополит Кир Амвросій, о. шамб. М. Польовий, о. шамб. В. Паска. Стоять (перший ряд, зліва): о. декан А. Борса, мгр. А. Гординський, д-р В. Пушкар, Марія Мазур, Ст. Спринський, о. Вол. Білинський, Т. Кульчицький, Стефанія Вовчак, інж. М. Караман, д-р М. Ценко, І. Білинський, о. М. Збир. Другий ряд: д-р Г. Лужницький, М. В. Дольницький, Є. Команишин, М. Пасіка, Т. Баран і Є. Зиблікевич.

ДЗВОНИ

(Світлій пам'яті Василя Біласа і Дмитра Данилишина*)

Місто було насторожене вже від учора. Було холодно і падав час до часу сухий сніг, а вітер розносив його по камінні бруку. В грудневій мряці неслась цього дня не атмосфера згоди й миру, — як це годиться в передсвяточний час, — а відчувалось щось, неначе змішані флю-

ли одні зачували звуки мови других, вони зустрічались поглядами, і їх очі або лагідніли, коли зачували, що стрічні говорять тією самою мовою, або ж, коли в їх вухах звучала чужа мова, їх погляди кам'яніли і ставали гострі, як лезо меча, і гарячі, як розпечене залізо. Люди підносили го-

„Приречений”
Скульптура Михайла Черешньовського

їди: ненависти й любови, погорди й гордості, співчуття й зловтіхи. Люди йшли, оглядаючись один на одного, з поглядами, що в них крилася або злоба, або якась неуступлива рішучість. Ко-

*) „Дзвони”, нарис зачитаний на Авторському Вечорі Олега Лисяка дня 11 листопада 1962 в Чикаго, його дружиною, кол. акторкою Львівського Оперного Театру, п. Марією Лисяк.

лови, і їх очі наливались барвою сталі, а потім вони йшли далі, закусуючи губи і стискаючи кулаки. Інші — всміхались злобно або часом хитали головами.

Вразливою нотою проносився в повітрі грудневого полудня голос газетного хлопчика:

— Надзвичаааай... видаааа!... Вирок в процесі ОУН...! Надзвичаааай...!

Ще минулого дня я даремно намагався про-

слизнути в судову залю, але не пощастило. Кордони поліції пропускали лише нечисленних вибранців. Але я все таки знав, що сталося в залі, бо ввечорі один із моїх колег, не зважаючи на все, що нас ділило, зустрівши мене, розповідав з мішаниною подиву й злоби в голосі:

— Я слухав їх останнє слово. Вони ж ніякі інтелігенти, а проте — я хотів би, щоб наші завжди вміли в такому становищі сказати подібне. Ви, певно, — і тут його голос задрижав не то глухом, не то передчуттям неблаганного прийдешнього, — ви, напевно, назвете колись якусь вулицю в місті їх іменем... А це ж лише звичайні хлопці...

—х—

Кожна ніч перед важливою подією довга й важка. Але яка б ця ніч не була важка, і яка б не була ця подія — ви знаєте, що коли ви встанете з постелі, вас чекатиме цілий довгий день, ще один день життя. Ви знаєте, що перед вами ранок, нехай навіть такий сірий грудневий ранок, як був учора, і що вам, мабуть, доведеться побачити захід сонця.

Важка є ніч перед найважливішою подією в житті. Важка є ніч, коли треба прощатися з світом, і коли на людині тяжить обов'язок витримати аж до кінця. Не виявити слабости і не зігнутись в останній найважчій хвилині. Це важко, зокрема — не визнаному, не офіційному героєві, а простій людині — звичайним „хлопцям”...

—х—

Не пам'ятаю, що снилось мені в ту ніч. Не знаю навіть, чи снилось мені тоді щонебудь взагалі, але пам'ятаю лише, що кількакратно я зривався з постелі вночі, і до мене підходила моя мати, клала свою холодну долоню на мое розпалене чоло і промовляла, як до малого:

— Спокійно, спокійно, сину...

Я засипав знову важким томливим сном, з думкою про двох, що їм ніхто не положить сьогодні холодної руки на розпалені чола, хоч вони за кілька годин стануть перед найважчою хвилиною свого життя.

—х—

Ще була темна ніч. Не знати, котра була година, коли раптом передранкове зимове повітря пробив могутній звук. Я зірвався з постелі. Гудів дзвін „Преображенки”...

Помалу розколихуючись, гримів у нічній незвичайній порі могутній дзвін. Бам, бам, бам — розкошилось у темряві.

За хвилину зліва відповів повагом срібний звук з ренесансової дзвіниці Волоської Церкви. Могутнім двоголосом промовляли обидві дзвіниці. Десь там, з долини міста, від Підзамча, почувся дальший звук...

— Це Святі П'ятниці — відзивався хтось поблизу. Я оглянувся. Коло розкритого вікна стояла за мною мама.

А за декілька хвилин це була вже величава симфонія. Василянки, Семінарицька Церква, Церква Петра і Павла... І врешті, геть здалека з гори, що панує над містом, понеслись владичі вдари Святого Юра...

Дзвони міста грали.

—х—

— Вони чують їх, сину. Правда, вони чують їх?

Я ствердив рухом голови. Не було потреби відповідати. Вони чули їх напевне, ті двоє, що стояли якраз тепер десь у темному холодному подвір'ї в'язниці, з мотузом на шиї.

Вони чули їх так само, як чув їх кожний мешканець міста:

... їх друзі, що обіцяли пімсту...

... ті, що присягали боронити рідний край від кожного загарбника...

... ті, що забули вже розуміти музику рідних дзвонів...

... ті, що їх „ойцец теж бил русінем”...

Ці дзвони чув і бойовик, що стискав у руці держак зброї, готуючись до нових збройних чинів, їх чули зденаціоналізовані Яські-Івани, їх чули ті, що кільканадцятьма роками пізніше мали гинути в рядах легендарної армії, їх чули маленькі дівчатка, що їм, замість рутяного вінка, писалась у книзі долі відбезпечена граната в криївці, їх чули й ті, що в погоні за щоденним шматком хліба — загубили зміст своєї душі.

А мені здавалось, що мое серце виривається мені з грудей і стає серцем дзвонів і вдаряє в їх мідні боки, щоб віддати останній привіт двом „хлопцям”.

А вони, в тому темному, холодному в'язничному подвір'ї, ступали якраз останніми кроками свого життя.

Але вони вмирили не самітні.

Вони чули — ДЗВОНИ.

ВИЙШЛА З ДРУКУ

поема Олекси Бабія

„ПОВСТАНЦІ”

Книжка має 180 сторін.

Ціна одної книжки \$1.75

Поєму „Повстанці” можна купити:

Ukrainian Bookstore,
2315 CHICAGO AVE., CHICAGO, ILL. USA.

Книгарні й кольпортери дістануть опуст.

Невмируща вдача

(Постаті старого Києва)

Чи був, справді, українцем і запорозького походження київський „генерал-губернатор” Михайло Іванович Драгомиров, один із тих останніх за царських часів?

Цього я не знаю.

Але, видно, така думка про нього прийшла — ще раніш, як мені! — славному академіковимистцеві, Іллі Єфимовичу Репінові, який увіковічнив Драгомирова на своєму славному образі „Запорожці пишуть листа турецькому султанові”.

Постать огрядного, біловусого, вже літнього запорожця, який сміється, аж під боки взявся, є М. І. Драгомиров.

Не могу при цьому не згадати, чому пишу „Ілля Єфимович” Репін. Було це при мені, я бо мала ту честь, що якийсь час була ученицею Репіна. Хтось із товаришів, що студіювали в Академії Мистецтв, назвав Репіна в розмові „паном професором”.

Репін „поправив” його:

— Професорів, мій дорогий, багато. І в Академії, й поза Академією. От, і „гаспадин” Васильєв*) також „професор”. Але „Ілля Єфимович” — один. Тож так його й називайте. Прізвище „Драгомиров”, правда, нагадує більше південнослов'янські... Але хай уже в цьому розбирається хтось інший, компетентніший за мене!

Я не пишу „студію” про Драгомирова. Лише хочу згадати той старий Київ, у якому я прожила тоді два роки, а потім ще вдруге там була. Саме перед першою світовою війною, коли там працювала при розкопках „Ярославового Двора” (коло Десятинної церкви), які провадив там тоді Вацлав Хвойко, родом чех.

Постать Драгомирова лишилась у моїй пам'яті, як характерна риса, чи деталь тодішнього Києва...

Дім „генерал-губернатора”, тобто царсько-го намісника, був у Липках, аристократичній частині Києва. Але ніяк не виглядав він на „палац”. Більш подобав на велику, простору касарню, без жадних архітектурних оздоб. Ще й з двома огидними, чорно-білими, пругованими „будками” для вартових перед входом...

Там же, у Липках, знаходився й той диво-

вижний виховний „Інститут Благородних Дівниць”, у якому я, тоді молоденька дівчинка, прожила під час мого першого перебування в Києві цілий шкільний рік на бажання моєї мачухи, чешки родом, цілком милої й доброї жінки*).

„Всадила” вона мене до того Інституту, щоб я там навчилась „добрих манер” й не поводитись у товаристві, „як перський шах на кінських пергонах у Парижі”.

Цього порівняння вживали в тих часах, коли хотіли сказати, що хтось цілком не має уявлення про звичаї та поведінку свого оточення.

Постав цей вираз з того, що коли перський шах приїхав до Парижу, його запрошено на кін-

*) Моя мачуха, Людмила з Лосів, ніколи не була полькою, ані з польського роду, як мені це вперто „виправляли” в Галичині, починаючи з моєї повісти „Без коріння” (Львів, 1936. „Бібліотека Дзвонів”). Моя мачуха була з роду чеських патріотів і борців за свободу Чехії, графів Лосів, тих, що один з них, Отто, був покараний смертю у Празі по білогорській битві 1620 р. Другий, Вінцент Лось, був покараний смертю у Відні, 1848 р., за ту ж саму „провину” — чеський патріотизм. Ті, що лишилися з того роду, втекли до Франції, де, як нащадок того роду, народилась і виросла моя мачуха. Там познайомилась вона з моїм батьком, також нащадком емігрантів (був сином польського повстанця з 1863 р.). Його батько Адам Дунін-Борковський поляк у повстанських боях, маючи всього 24 роки. А мого батька, Адріяна Дунін-Борковського, тоді 3-або 4-літню дитину, його мати, а моя бабуся, Теофіля Дунін-Борковська, з дому Довмонтович, литовка родом, вивезла до Франції, де він виріс, студював і був французьким громадянином та членом франц. Академії Наук. У Польщі ніколи він не був. Приїхав тільки на Україну, щоб продати землі, які йому „повернули” на Литві і Україні і які належали колись бабуні, але були сконфісковані, як „повстанський маєток”. Царський уряд повернув їх батькові по бабуниній смерті, коли батько був уже також немолодий, а мені було вже 14 років. На Україні до мачухи зголосилися якісь Лосі, що ніби також належали до того роду. Але вони не мали ані того самого гербу, ані графського титулу й писались не „з Лосів”, а „Лось”.

*) Був і такий професор в Академії Мистецтв; він нічим не відзначався.

ські перегони, дуже улюблені „вищими кругами” Парижу й всіма парижанами. По перегонах, коли шаха запитали, як йому сподобалося це цікаве видовисько й чи добре бавився, він відповів:

— Таж кожний знає, що один кінь біжить швидше, а інші не так швидко. Навіщо ж сидіти кілька годин, щоб у цьому ще переконатись?

Так розумів „спорт” й захоплення ним перський володар.

Але повертаю до Драгомирова.

Часто, ідучи на прогулянку пішки тихими, завжди безлюдними вулицями Липок, — у Липках не було ані одної крамниці, а Драгомиров любив такі прогулянки, — він зустрічав лише самих інституток, яких також водили на прогулянку. Мабуть, з тих самих причин, що ходив по них Драгомиров, бо навколо було тихо, пусто й безлюдно, як в арабській пустині.

Інститутки йшли в такому порядку: Попереду швайцар і дві служниці-„девушки”, як їх називали. Бо інституток називали „девіці”! Кілька кроків за ними йшла „на лівому флангу” свого дівочого „війська” клясова дама. Були ці „клясові дами” звичайно німкені або французьки. Їхнім обов’язком було лише слідкувати, щоб інститутки поводитись у всьому, як наказують правила „доброго тону” та щоб говорили між собою тільки по-французькому у дні „французького дежурства” або по-німецькому у „німецькі дні”. Але ніколи по-російському! Це було заборонено. Лише із служницями-„девушками” говорили... по-українському, бо іншої мови ті дівчата не знали.

На прогулянку ходили тільки по три кляси. Всіх було сім. Але ті найменші прогулювалися лише у великому й дуже гарному інститутському саду. На вулицю ще не виходили, бо „не вміли поводитись як слід”. Були бо то дівчатка 9-10 років, що лише вступили до Інституту. А на вулиці треба було йти парами, мовчки, не розмовляючи між собою, не роздивляючись навколо, із спущеними очима... Закінчувалась ця мовчазна колона інституток, що більш нагадувала похоронну процесію, як прогулянку молодих дівчат, знову клясовою дамою, двома служницями й „помічником швайцара”. Ці служниці й швайцари йшли не „для паради”, але на випадок, якби хтось зомлів. Зомліти бо в тих часах траплялося часто й це належало до „доброго тону”.

Мліли від утоми, від страху, від зворушення... Навіть від радості! Може причиною цього були корсети, бо носили їх усі протягом цілого дня. Починали носити корсети вже від 14 років, а при сильнішій постаті, то й раніш. Мабуть, спричинявся до цього й брак руху.

„Благородні девіці” могли лише спокійно й

граціозно ходити, або танцювати на „перемінках”. Бігати, скакати не сміли. Про руханку в тих часах й не чули. Коли ж від 5 до 8-ої години вечора готовилися до лекцій, кожна мусіла сидіти, як на лекціях у клясі, на своєму місці, під доглядом клясової дами. Коли ж хтось потребував узяти якусь потрібну книжку з полиці, напитись води, яка стояла в розі, у „фільтрі”, то треба було встати із свого місця й просити дозволу клясової дами, яка могла дозволити або ні.

Я була вихована у Франції, в кляшторній школі-пансіоні, де ми також мешкали й мусіли притримуватись режиму. Але, яка ж різниця!

Павза — п’ять мінут по кожній годині — дозволяла нам лише ходити й розмовляти між собою по довгому коридорі. До кляси ж входили служниці, відчиняли всі вікна наростіж — у кожній клясі були чотири вікна, — не зважаючи на те, чи був мороз 20°, чи київська густа імла, що „хоч ножем її ріж”.

Отож, якби на прогулянці хтось зомлів, швайцар мусів привести візника — „дрожку”, „гітару”, „дринду” або „Ваньку”, як їх називали. Здебільшого ці „вегїкли” стояли на всіх рогах вулиць і куняли; коні так само, як і візники. Зомлілу — в обіймах служниці, — навантажували на „дрожку”. На другу „дрожку” сідав помічник швайцара з другою служницею й „конвой” прямував до Інституту. Всі інші продовжували свою невеселу прогулянку.

При зустрічі з генерал-губернатором інститутки мусіли, не затримуючись у ході й не підносячи очей, „граціозно вклонитись нахиленням голови”.

Але Драгомирову цей спосіб не подобався:

— Махають головою, як коні, відганяючи мух! — казав він.

І „видав наказ”: При зустрічі з генерал-губернатором інститутки мають затриматись, повернутись до генерал-губернатора „en face”*) і з усміхом дивитись на нього! Тобто, говорячи військовою мовою, ставаги „во фронт”.

Але, хто ж їх навчить цієї „мудрости”? Хіба не М. Ф. Артамонова, вчителька танців і колишня прїма-балерина „імператорських театрів”. Та з „військових звичаїв” знала лише один: уміла лягати „як фельдфебель”. Бог знає, де й як вона цього навчилася!

На щастя, сталося, як це співається в пісні „Обізвався козак”. Щоправда, цей „козак” не був ніякий козак, а німецький барон Артур Олександрович Унгерн фон Штернберг, полковник кірасирського, гвардейського полку й... тимчасо-

*) „En face” — цілим обличчям.

во „прикомандирований”, щоб бути „завідувачем господарською частиною Інституту”...

Що є спільне між кірасиром, господарством і Інститутом?

Очевидно, нічого спільного немає. Але зліязики — де їх нема? — казали, що причиною цього призначення було те, щоб барон міг трохи полагодити свої власні „господарські справи”, бо платню брав — й то не малу! — як „завідуючий” господарством Інституту. Але не втратив і своєї платні полковника кірасирів... Бож не був „демісіонований”, а лише „прикомандирований”!

За царських часів такі речі були можливі!

Так, наприклад, дами з почоту цариці, крім своєї платні, ще діставали „додаткові суми” на... пудровані перуки, пудер, „пудермантлі” (плащі, що ними обгортали цілу постать під час пудрування перуки), свічки до туалетного стола, по 12 на кожний день. Але пудрованих перук уже давно не носили, а свічок не потребували, бо була вже в Петрограді скрізь електрика. Однак, „Dura lex, sed lex”^{*}), що по-російському перекладалося: Дурний закон, але закон!

Отож, щовечора від пів сьомої до сьомої години у „великій залі” з’являвся елегантний полковник у блискучій уніформі. Був він ще не старий, лише так, коло 40 років. Інститутки вже були розставлені, як на танці, рядами, далеко одна від одної, щоб добре було видно кожну. І завжди лише одна кляса, бо в клясах було 36 або більше вихованок.

Клясова дама безрадно на це дивилась, сидючи з в’язанням у руках, за столиком, у розі залі.

— Здравія желаю, девиці! — вітався по-військовому полковник, дзвонячи острогами.

„Девиці” відповідали мовчазним „реверансом”, глибоким, як „придворний реверанс”. Але вже в цьому привітанні полковника була забава, бо в Інституті було заборонено говорити по-російському.

Протягом усього „повного курсу наук і виховання”, а він продовжувався цілих 7 років, вийнятковно можна було, — як це було і з авторкою цих рядків, — поступити до Інституту лише на один рік, тільки до останньої кляси, „для удосконалення у французькій і німецькій мовах та добрих манерах”...

Але на це треба було мати особливий дозвіл від „Учрежденій Ведомства”¹⁾ імператриці Ма-

^{*}) „Dura lex, sed lex” — Твердий закон, але закон.

¹⁾ Так називались усі інститути „благородних девиць”, які знаходились у цілій кол. Росії.

рії²⁾ й свідоцтво про закінчення „повного курсу наук” якоїсь „середньої школи”³⁾).

За ці сім літ інститутської „науки” дівчат пускали додому лише на Різдво на два тижні, на Великдень на тиждень і на літні ферії від кінця травня до 1-го вересня.

Полковник ставав перед рядом інституток і гукав, як на вояків на „пляц-параді”:

— Сміррно!... Рравненіє на право! Правое плечо вперед!... Спатрі веселей! Еш глазамі⁴⁾ начальство!

Заля аж тремтіла від щирого, голосного сміху. І клясова дама не могла нічого на це порадити. Бож найголосніше сміявся сам полковник.

Але полковник таки вивчив „благородних девиць”⁵⁾ ставати „во фронт”, за що дістав подяку від генерал-губернатора.

А інститутки дістали кожна по пів кіля найліпших чоколядових цукерків від Жоржа⁶⁾), найліпшої цукорні у Києві, у гарних бомбонерках, прикрашених шовковими стьожками.

— Не по чарці ж горілки давати „девицам” „за усердіє”⁷⁾ — сміявся Драгомиров, натякаючи на звичай давати воякам перед обідом по

²⁾ Імператриця Марія — це була мати Ніколая II; називалася вона Даймар і була данська принцеса.

³⁾ „Середньою школою” звались гімназії.

⁴⁾ Дослівно: „Іж поглядом начальника!” Тобто дивись, не моргаючи, на командувача і слідкуй очима за кожним його рухом. Ця „військова муштра” не є вигаданою анекдотом, бо й я також стояла в тих рядах і чула цю „команду”.

⁵⁾ „Благородними девицями” звали дівчат із шляхти. Інших до інститутів не приймали.

⁶⁾ Цукорня „Жорж” належала французіві п. Берто (Bertot) й керувала нею сестра п. Берто, Melle Therese. У Києві була дуже численна французька колонія, бо підприємство Київських Електричних Трамваїв належало французькій колонії. На чолі цього підприємства стояв п. де Лябордер. Один театр належав французіві, п. Бергонье. Два з найліпших готелів належали французам, а також кілька ліпших крамниць на Хрещатику, гол. вулиці. Колонія мала свій „французький дім” з дуже добрими й недорогими помешканнями, французьку римо-католицьку каплицю і священника француза при ній. Видавала свій тижневик „L'hirondelle” („Ластівка”). Я це дуже добре знаю, бо, як французька громадянка (за громадянством батька), я була скарбничкою колонії.

⁷⁾ „Усердіє” — пильність, дбайливість.

чарці горілки, коли начальство було особливо задоволене ними.

Батько виріс у Парижі й був там від 4-го або 5-го року життя. Очевидно, був „натуралізований” як француз і належав до членів французької Академії Наук (був ентомологом). До Києва ми приїхали лише, щоб продати землі й маєтки, які належали бабуні, матері батька, Теофілі Дунін-Борковській, з дому Довмонтівич (литовкою була). Вони були сконфісковані після 1863 року. Але потім звернули лише те, що належало бабуні, як її „дівоче майно”. Бабуня була вже давно мертва. Батько нічого не тямив у господарстві й ніяк не бажав покинути Францію.

В часах інших київських генерал-губернаторів жидам було заборонено не тільки мешкати в Липках, але навіть з'являтися на вулицях цієї частини міста.

Драгомиров цю заборону скасував.

— У Липках нема ані біржі, ані торгівлі⁸⁾, жадної крамниці тут немає. То чого ж би жиди сюди ходили? Коли ж жид-кравець принесе комусь готову, замовлену ним, одержу, або хтось покличе лікаря-жида,⁹⁾ як же ж це можна забороняти?

Щождо лікарів, їх також було багато жидівської національності. Навіть серед військових лікарів, що ходили у військовому старшинському однострої. Бо за царських часів жидів і поляків приймали до університетів лише на медичний або правничий факультет. На природничий, як і на математичний, не приймали. У Києві був знаменитий лікар-окуліст д-р Мандельштам, який мешкав на Олександрівській вулиці, „під Липками”.

До жидів Драгомиров ставився не тільки без ворожості, але навіть щотижня в нього бували і грали з ним у карти, у „вінт”, київський цукровар Л. Бродський, часами з братом чи сином. Але „дами” цієї національності ніколи в генерал-губернаторському домі не бували. Розмова за картами, як це було в тих часах скрізь у „доброму товаристві”, йшла у французькій мові. І коли котрийсь із Бродських казав „Je dis pas-

⁸⁾ Справді не було. За всім треба було їздити вниз, на Хрещатик, головну вулицю Києва, де були найліпші крамниці. Липки бо знаходились на горі, а Хрещатик лежав в долині, між Липками з одного боку й „старим містом” з другого, яке також було на горі.

⁹⁾ В тих часах більшість кравців, особливо мужеських, були жиди. Навіть деякі титулювали себе „віденськими кравцями”. І дійсно, вони вчилися свого мистецтва у Відні, при допомозі своїх кривняків, галицьких жидів.

se!”¹⁰⁾ то Драгомиров на це відповідав по-російському:

— Ну, коли жиди пас, то й я пас! Вони бо знають, що роблять!

Злі язики казали — де ж бо їх нема? — що ці „симпатії” до жидів впливали з того, що нібито пані Драгомирова була жидівського походження. Але це була безпідставна вигадка. За царських бо часів ніякий старшина не міг бути одружений з жидівкою, хоч би й охрещеною. Де ж би це могло статись, коли Драгомиров був не тільки генералом „світи його величності”, тобто з царського почоту, а до того ще й генерал-губернатором, тобто царським намісником усього „Юго-Западного Краю”, як тоді називали офіційно Україну.

А ходили чутки, що той царський намісник і з царем говорив у тому самому тоні, що із своїми приятелями Бродськими!... Наприклад, на вивоз царя негайно приїхати до Петрограду, відповідав: — Нехай почекає! Тепер не маю часу!

В розмові уживав виразів майже таких, як у тому славнозвісному листі запорожців до турецького султана... І цар це терпів. Бо був переконаний, що доки Драгомиров „сидить у Києві”, у „Юго-Западному Краю” буде тихо, без жодних заколотів, революційних настроїв та „непорядків”. — Бо він знає, як там треба поводитись!

Ці чутки могли бути правдиві, бо цар ніколи не діставав листів уже раніш не розпечатаних і прочитаних у його особистій канцелярії. І ніколи не приймав нікого сам-на-сам, бо боявся атентатів. Тому завжди при ньому був якийсь „секретар”, або й два, чи якийсь „ад'ютант”, або бодай „камердинер”, чи переодягнений за нього агент тайної паліції.

Повторюю те, що чула. Чи так було в дійсності, не знаю, бо мене це ніколи не цікавило. Було мені дивно, як громадяни „свобідної землі”, як мене жартом називали, натякаючи на моє французьке громадянство.

Розповідали, наприклад, як факт, таку річ: Якось, цар, почувши себе „ображеним” за порозькою поведінкою Драгомирова, звернув йому увагу, що не годиться відповідати комусь, хоч би й не цареві, „не маю часу”, коли його кличуть „у справах служби”. Драгомиров мовчки взяв аркуш паперу з царського стола, замочив перо в каламар, написав пару рядків і поклав перед царем із словами:

— Звольте підписати, Ваша Величносте!

¹⁰⁾ Je dis passe — кажу пас. Дотеп у тому, що ці слова, вимовлені по-французькому, нагадують російські слова „жиди пас”.

Цар кинув оком на написане і сказав:

— Демісія?! Це абсолютно неможливе!

І почав переконувати, що саме Драгомиров є його „права рука” там, у „Юго-Западному Краю”.

— Тож хай Ваша Величність не примушує цю „руку”, щоб вона дала Вашій Величності „дулю!”

І відповідними рухами зложених пальців наглядно пояснив, що таке „дуля”...

Чи правда це? Також не знаю, бо при цьому не була. Фактом є лише те, що цар уже більше ніколи не робив Драгомирову жадних уваг...

Але вертаюся до „легенди”, що пані Драгомирова була жидівського походження. Мабуть, постала ця чутка з того, що пані Драгомирова звалась „Софія Абрамовна”. Але це ніяк не свідчило, щоб вона була „з покоління Авраама”, На Україні бо любили „не банальні” імена. Не кажу вже про Ксенофонтів і Орестів! Я сама знала одного попівича, який звався Мелхиседек. Родина кликала його ніжним скороченням „Седя”. А дверник, тобто слуга, що мав обов’язок утримувати в порядку двір і частину хідника та вулиці перед домом, де я мешкала, мав біблійне ім’я Лазар. Коли ж я запитала, хто це „наділив” його таким ім’ям і чому саме, то цей добродушний і веселий сільський хлопець відповів мені: — А я знаю? Батюшка так охристили!

Молочарку ж, яка носила мені молоко й масло з другого берега Дніпра, звали Клеопатрою. Але вона сама вважала це ім’я негарним словом, тому просила, щоб я її називала Патриною. Це для неї звучало приємніше й мелодійніше.

Як я вже зазначила, Драгомиров любив прохажуватися пішки пустими вулицями Липок. Яюсь, так ідучи, зустрів він дивне явище: молодого кавалериста-корнета драгунського кексгольмського полку, який стояв у Луцьку, одягненого „по формі”, але... у шкуратяних гальошах на ногах, як це собі дозволяли лише старі, ревматичні генерали в демісії. Що спонукало того молодого й елегантного корнета так „вирядитись?” Хто ж може сказати, що може прийти до голови молодому, веселому й задиркуватому кавалеристові? Мабуть, цей „водевіль з переодягненням” викликали бажання допекти Драгомирову та цікавість що з цього вийде?

Вийшло те, що Драгомиров, зауваживши це, промовив лише:

— Гальоші? На гавптвахту!

Гавптвахта це було місце, куди посилали за

¹¹⁾ „Батюшками” звали православних священників.

кару арештованого старшину, який чимсь провинився.

Міг цей „арешт” тривати день, добу, а то й 14 днів. Але Драгомиров не означив речення.

Корнет¹²⁾ коректно відсалютував і відійшов у напрямі гавпвахти, яка містилась на кінці Липок, у колишній київській фортеці, за якою починався вже Печерськ із славнозвісною Лаврою. Але саме тому, що це було так близько, за кілька хвилин Драгомиров знову зустрів корнета, але вже без гальош. Здивований запитався, як може „прогулюватися” той, кого післали на гавптвахту.

— Мене Ваше Високопревосходительство¹³⁾ туди не посилали. Зволили лише послати мої гальоші, що я й виконав, відставивши їх туди.

Драгомиров розсміявся.

Дотепна відповідь! Кавалерист мусить у всіх ситуаціях знайти „вихід” й не дати „себе збити з позицій!”

І без дальших слів відпустив винуватця.

Як більшість українців, Драгомиров мав нахил до літератури. Написав книгу. І не погано її написав. Я її читала. Темою була Орлеанська Дівиця, Жанна д’Арк. Покликаючись на різні джерела й факти, розміщення військ та бойові пляни Жанни д’Арк, Драгомиров доказував, що Орлеанська Дівиця була винятковим військовим талантом і геніальним полководцем. Цей талант мала даний від природи, а не придбаний наукою та вправами. А що цей дар, такий незвиклий у жінки, особливо ж у сільської дівчини пастушки, яка не вміла ні читати ні писати, ошоломив її сучасників, її проголосили відьмою й чарівницею і, як таку, спалили. Її полон, суд над нею — все це було приготоване задалегідь. Чекали лише менту, щоб той плян здійснити.

Книжка була написана дуже цікаво. Далеко цікавіше, як на ту ж тему написав Марк Твен „Панну у зброї”, яку я також читала.

Чи написав ще щось Драгомиров, не знаю. Не збирала бо спеціально матеріялів про нього. Накреслила лише кількома штрихами цю типову для Києва тої доби фігуру.

Лишається ще додати кілька рядків про Софію Абрамовну. Їй дала популярність також книжка, нею написана, одна-єдина. Це було книга куховарських приписів та рецепт на різні консерви, що їх у тих часах не можна було купити, як сьогодні, у кожній крамниці і в кожній порі ро- (Закінчення на 51-ій стор.)

¹²⁾ Був це корнет В. В. Лось.

¹³⁾ „Високопревосходительство” — титул генерал-губернатора.

Найновіші видання творів сьогочасних письменників

ДЛЯ ВІДЗНАЧЕННЯ 100-ИХ РОКОВИН
ВІД ДНЯ НАРОДИН
УЛЯНИ КРАВЧЕНКО

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

видало

її автобіографічну повість

Х Р И З А Н Т Е М И

найбільший, ілюстрований світлинами й
ще ніде не друкований твір авторки

Нова гідна уваги літературна поява —

т о

велика й оригінальна своєю ідеєю
історична повість відомої письменниці

Наталени Королевої

QUID EST VERITAS?

(ЩО Є ІСТИНА?)

Накладом Видавництва Миколи Денисюка

Обидві книжки появилися в серії монументальних видань подібно, як Твори Тараса Шевченка й Трилогія Богдана Лепкого, видані люксово, в твердій оправі, в імітації шкіри, в мистецькому оформленні Оксани Мошинської, за літературною й мовною редакцією Романа Завадовича.

Ціна одної книжки дол. 5.50.

При замовленні обидвох повістей ціна за дві книжки разом з коштами пересилки лише дол. 10.00

Замовлення і гроші слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Білий Доктор – Альберт Швайцер

Доктор Альберт Швайцер є одною з тих постатей, яку сучасне людство може поставити на Вищому Суді на свій захист, якщо воно буде обвинувачене за всі гріхи та злочинства.

Доктор Швайцер відомий і поважаний у цілому світі. Людина дивна, що в ній поєдналися гарні риси письменника, філософа, артиста, конструктора, лікаря і захисника слабих, пригноблених. Людина високих духових цінностей, пройнята вогнем благодійности, бажанням служити іншим.

14-го січня 1960 р. святкував він у шпиталі Ламбарене 85 років з дня свого народження¹⁾. Він не перестає жити й працювати серед осіб по-

венсон у своїй промові, присвяченій докторові Швайцерові, назвав його дійсним „громадянином світу“. Коли звернулися до доктора Швайцера з пропозицією скласти промову до мільйонів шануючих його у всіх країнах світу, він з властивою йому скромністю відповів:

— Дякую за добрі побажання. На жаль, я дуже стомлений і занадто зайнятий, щоб скласти цю промову.

Дивна доля Альберта Швайцера, а не невгамована жадоба авантю, привела його на Чорний Континент. Син пастора (він народився 14. 1. 1875 р. у Кайзерберзі в німецькому Ельзасі), він не шукав нових adeptів для своєї релігії. Він док-

Репортер „Овиду“ Роман Турянський в д-ра Швайцера (Гляди репортаж Р. Турянського в цьому числі „Овиду“ стор. 23)
Фото Р. Турянський

збавлених елементарної культури, найбільш покривджених долею, і, очевидно, серед них він і закінчить свої дні.

14-го січня 1955 р., день вісімдесятиліття Альберта Швайцера, світова преса відзначила як міжнародне свято. Цей день святковано і словами, і музикою, і грошевими пожертвами. До доктора Швайцера в Ламбарене йшли телеграми з усього світу. А адресат їх, як завжди за останні тридцять років, так і в цей день працював у заснованому ним для тубільців шпиталі. Тодішній лідер американської демократичної партії Сті-

тор-учений, але не наукові відкриття вели його. Постійно й чесно він визнає всілякі помилки нашої доби, виступає проти злочинів матеріальної культури, яка веде світ до загибелі. Чи не шукав він серед чорних забуття на самоті? Чи його від'їзд у Габон був утечею?

Можливо, що всі ці моменти мали свій вплив на його рішення. Але це не пояснює й не розв'язує проблеми, бо Швайцер передусім філософ. І для нього глибокодумність мусить продовжуватись у дії, в акціях. Його життя — ілюстрація його роздумувань і логічний їх вислід. Але і тут слова не цілком відповідають фактам. Не роздумування, не міркування привели до рішення цього музику. Його грою захолювалися в Америці, Англії, Німеччині і Франції. Життя його логічне, але воно не побудоване на логіці. Одне і те ж полум'я опромінює всю його різnorodну

¹⁾ Ламбарене лежить у Габоні, в Екваторіальній Африці. Габон — колишня колонія Франції, яка з 18. 7. 1969 р. стала незалежною Габонською Республікою. Клімат Габону шкідливий, особливо для європейців — могола для білих — через вологість, часті дощі, нестерпну спеку, незаймані ліси, різноманітні смертельні хвороби.

працю. Це любов. Чутливість і вражливність це характерні риси Швайцера.

Вже дитиною він терпів з того приводу, що він був краще одягнений, краще вихований, ніж малі його товариші, діти селян, які відвідували вкупі з ним школу. Він марив, живучи. „Ця звичка залишилася в мене назавжди”, писав він пізніше, „і вона розвивалася”. „Коли під час обіду мій погляд падав на соняшний промінь, перетворений на кольори спектру в карафі з водою, я забував у той же мент усе, що мене оточувало”.

Все для дитини, а згодом підлітка, було повне таємниці: дерева, тварини, люди. „У серці дитини відбувається таке, чого не можуть собі уявити навіть дорослі”. Ввечорі він повторював молитву, складену ним самим: „Отче Небесний, захисти і благослови всіх, хто дихає, збережи їх від зла і дай їм спокійно спати”.

Альберт був ще зовсім малий, коли батько-пастор узяв його з собою вперше в церкву. Там почув малий Альберт гру на церковних органах. Гра вразила його, він захотів стати музиком. Йому було лише сім років, коли він уже грав на органах нескладні, прості речі.

16-ти річним юнаком Альберт вступив до університету в Штрасбурзі і студював теологію. Він роздумував над Святим Письмом, відбув пізніше військову службу, а далі поїхав у Париж, щоб стати там доктором філософії.

Але вся його філософія була забарвлена музикою. Він слухав Тангайзера, коли мав 16 років, і після того довго ходив мов зачарований. Але Бах мав на нього ще більший вплив. Швайцер познайомився із славним органістом Відором і перекладав для нього гімни Матера. „У жодному мистецтві не можна так відрізнити завершене від незавершеного, як у музиці”, каже Швайцер²⁾.

Після Парижу — Берлін. Тут, у родині гуманіста Ернеста Куртіуса, під час загальної розмови, Швайцер почув таку фразу з уст одного з запрошених: „Ми — лише епігони!” „Це не ми робимо світ, не ми його ведемо. Ми живемо залишками минулого. Цивілізація виснажується, вичерпується в наших руках. Ми є залишки!” Ці думки вразили молодого Швайцера як удар блискавки.

Три настирливі ідеї оволоділи ним: Євангелія, Бах і впевненість, що світ, повний несправедливості і зла, наближається до свого кінця.

Швайцер знову у Штрасбурзі, де викладає теологію. Його кар'єра заповідається блискуче. Його великі роботи вже починають друкуватись.

²⁾ „Мистець не лише маляр, не лише поет, не лише музикант, — він — все це вкупі. Багато людей помилково думають, що вони бачать картину, вони по суті її чують” — каже ще молодий Швайцер.

Швайцера поважають і люблять, він має міцне здоров'я, матеріально добре забезпечений. Він мандрує. І всюди, на кожному етапі він приглядається й насолоджується, критикує органи в церквах, випробовує їх, порівнює. Здається, — він щасливий. А все ж...

„Той, кого страждання оминуло, обов'язаний зменшувати страждання інших. Ми всі мусимо нести тягар нещастя, яке нависло над світом. Ця думка мене гризла. Іноді я позбувався її й починав вільно дихати; я уявляв собі, що знову зможу бути господарем свого життя. Але невелика хмаринка знову підіймалася над обрієм... Я міг, ясно, що міг, відвернути очі від неї, але вона все збільшувалася. Поволі, але безупинно, вона розширялася і нарешті вкрила все небо”.

Так поволі покликання до місіонерства прокидалося в ньому. В дитинстві найбільшим бажанням було „бути, як усі”. Тепер він хоче бути „людиною серед людей”. „Як це сталося? Я читав про бідування чорних тубільців у незайманих лісах. Я чув про їхні злидні від місіонерів. І чим більше я думав про це, тим більше мені здавалося, що ми, європейці, занадто мало думаємо про велике завдання, яке мусимо виконувати в далеких країнах. Не можна допускати, щоб цивілізовані народи зберігали лише для себе могутні засоби боротьби з хворобами, фізичними терпіннями і смертю, ті засоби, що їх нам дає наука”.

Ті, що їх Швайцер обирає, найбільш віддалені від цивілізації, яку він засуджує. Він обирає тих, які найменше зіпсовані традиціями, історією — чистих людей. Він піде до них, щоб зазнати на собі самому того лиха, що за нього несе відповідальність „цивілізований світ”. Бажання здійснити цю місію серед чорних примушує Швайцера до вибору того життя, яке він буде вести серед них.

Довгі чи короткі були ці роздумування?

Фактом є, що Швайцер знаходив повне задоволення в житті, яке він досі мав. Він любив музику, йому подобалося навчати, виголошувати промови, йому подобалися оплески після його концертів. „Той, хто мріє про героїзм, але не виконує без ентузіазму прийнятих обов'язків, може бути корисним людству. Але треба ще залишитися героєм в особистому житті, треба героїчно переносити свої власні терпіння”, казав Швайцер.

Він познайомив своїх друзів із своїм бажанням улаштувати шпиталь в Африці. Це викликало бурю критичних зауважень. Його не розуміли, з ним не погоджувалися.

Швайцер вивчає у Штрасбурзі медицину, бо

він хоче навчати „релігії любови” на практиці. У Штрасбурзі він вивчає хірургію, психіатрію, фармакологію, вивчає пристрасно, глибоко, і одночасно тремтить на іспитах як якийсь лінивий студент. Водночас закінчує велику працю „Історичні дослідження про Ісуса” („Recherche de la Personne Historique de Jesus”), дає лекції в Парижі, Барсельоні, Німеччині. Звертається в Парижі до „Союзу Місіонерів”. Його пропозицію про заснування шпиталю в Африці спершу відхилено.

У 1911-ому році він уже доктор медицини. Але щойно після 6-ти років одержує дозвіл заснувати на свій кошт шпиталь під умовою, що не буде проповідувати, а „залишиться німим, як карп”. Одночасно він одружується і вкупі з дружиною готує список усього потрібного: цвяхів, глечиків, медикаментів, хірургічних інструментів. Він продовжує давати концерти, збирає гроші, кілька тисяч франків і 5.000 доларів.

26. 3. 1913 р. він укупі з дружиною виїжджає з Бордо, приїздить 14. 4. до Порт Жентіль і зараз же піднімається рікою О’гоуе до Ламбарене. У своїй книзі „На узліссі незайманого лісу” („L’oree de la foret primitive”) він описує пейзаж, що його оточував, льяни, дивовижні квіти, велетенське листя, безмежні водянні простори і мавп.

Поїхати до Ламбарене поручив йому „Союз Місіонерів”, але там не знайшов нічого приготованого. З невеликими привезеними грішми, не марнучи жодного дня, починає він устаткування шпиталю. Його дружина допомагає йому ретельно. Ціною неймовірних зусиль „шпиталь” створено і доктор Швайцер почав свою діяльність — лікування хворих негрів. Власноручно влаштував він операційну залю, у курнику, без вікон.

За 9 місяців прийнято 2.000 хворих. Кожний, хто був вилікуваний, платив кількома днями праці для поширення й поліпшення шпиталю. Швайцер і сам ставав то теслярем, то муляром. Він прив’язався до чорних більше, ніж сподівався. Беззахисні раби нещастя і страху йшли до нього з довір’ям, бо він поведився з ними по-братерськи.

Вибухає війна між Німеччиною і Францією. Як пояснити цим дикунам, чому б’ються білі? „Вони б’ються жорстоко, може тому, що не їдять своїх мерців?” питають його тубільці.

Швайцер, самотній, грає вечорами Баха і Франка, а вночі пише „Занепад і відродження цивілізації” („Declin et Renaissance de la Civilisation”). Антілопа з’їла перші картки цієї роботи.

У 1917 р. він відвозить до Франції свою хвору дружину. У Франції його інтернують, бо він німець за паспортом. Його запроторюють у кон-

центраційний табір коло Піренеїв. У 1918 р. його звільняють.

Швайцер їде до Штрасбургу, де працює над питаннями філософії й музики. З Барсельони його запрошують дати концерт. Великий успіх.

Згодом він у Швеції в університеті Упсали. Єдиною його мрією є збирання грошей для продовження роботи в Ламбарене. Протягом 5-ти років він дає концерт за концертом, конференцію за конференцією — в Англії, Швейцарії, Данії і Празі. Стверджує, що його слава росте, гроші поволі збираються, а ізольована дія у пралісі знаходить відгук і підтримку. У 1924 р., коли він удруге відпливав в Африку, серед його багажу були 4 величезні лантухи, повні листів, на які він не встиг відповісти. Йому писали з усіх країн світу. З ним їхав його помічник-лікар з Оксфорду.

Швайцер був уже не один: він мав помічників, лікарів, медичних сестер, постійну доставку медикаментів, грошеву допомогу, подарунки, навіть моторовий катер і будівельний матеріал. Але те, що він збудував у час першого свого перебування в Африці, лежало в руїнах, дахи були знищені, а стіни розвалені. Потрібно було 18 місяців упертої праці, щоб знову збудувати шпиталь і його побільшити. Швайцер з опухлими ногами, покритими болячками, знову стає теслярем.

„Чи можуть мої чорні добре працювати? Взагалі працювати правильно? Для себе самих?” запитує він сам себе і переконується, що тубільці працюють незадовільно і неохоче, бо вони до праці, та ще й упертої, щоденної, не при звичаєні.

У неділю дзвін дзвонив, кличучи чорних на молитву. Молитва? Вони не знають, що це таке. Збираються під відкритим небом, слухають фонографа, одночасно випасають своїх кіз, а деякі оглядають усе і всіх. Найбільше забавляють їх мавпи, які збираються на деревах, теж слухати музику і співи. Швайцер розповідає чорним за допомогою двох перекладачів анекдоти, нагадує їхнє щоденне життя, пояснює, як треба жити. Нарешті пропонує скласти руки і промовити кілька слів молитви. Це все. Чорні повертаються до своїх хатинок.

Перед другою світовою війною шпиталь мав уже 400 ліжок і 9 сестер-помічниць. Під час війни Ламбарене було майже відрізане від світу, але в країнах Європи й Америки створилися комітети допомоги і грошеві суми надходили. Не зважаючи на велику перевтому, доктор Швайцер деколи виїздив з Ламбарене до Європи. Використовував своє коротке перебування в культурних центрах на зібрання нових грошевих сум для підтримки й поширення шпиталю в Ламба-

рене. Продавав свої роботи (крім вищезгаданих, „Великі мислителі Індії”), давав концерти, конференції і все зібране віз до Ламбарене, щоб удосконалити й модернізувати шпиталь.

Чим є відомий нині всьому світові шпиталь у Ламбарене, що йому присвятив усе своє життя доктор Швайцер? Які перспективи відкриваються перед ним? Нині, як і в минулому, шпиталь Ламбарене має досить своєрідний вигляд. Ламбарене — давнє село, перерізане численними стежками, що серед них не легко орієнтуватися.

„Я створив свій шпиталь як симфонію”, — визнає охоче доктор Швайцер.

І дійсно, годі шукати якогось пляномірного розподілу численних будинків, хатинок, хат, куренів, які розповзуються по горбках серед незайманого лісу. Але перед тим, поки почав будувати, треба було викорчувати велетенські дерева й зробити місце для будівель.

Нині доктор Швайцер здійснює конструкцію 24-ох будівель, що з них кожна має 30 метрів довжини. Ці будівлі призначено для хворих на проказу. Доктор Швайцер щодня наглядає 5-8 годин за роботами. У цих будівлях можна буде помістити до 250 хворих на проказу, а поки що вони живуть у бамбусових хатинках на березі ріки.

Багато працює доктор Швайцер. Він сам це признає (зрозуміло, бо доктор Швайцер має нині 85 років) і каже, що ніколи ще він не був такий утомлений, як нині, навіть тоді, коли вперше, лише за допомогою чорних, будував шпиталь. Сьогодні він перевіряє кожний деталь конструкції, перевіряє вперто цілими годинами під палючим сонцем. Від величезної втоми він інколи, стоячи, закриває на хвилину очі й раптом засипає, згодом прокидається й рухається, хапає інструменти, що ними робітники працюють не так швидко, як він бажав би, дає нові розпорядження. І до інших, як і до себе, ставить вимоги, що їх виконати важко першому-ліпшому. Його нервова система, зіпсована 40-літнім перебуванням у Габоні, не терпить жодного запізнення в роботі. „Він важкий”, кажуть його друзі, усміхаючись. А доктора Швайцера дратують незадоволення темпами роботи й лінощі та брак розуміння в інших. І кожного дня натягає він свій робітничий одяг, щоб самому наглядати, вказувати і... терпіти. Всі, що його оточують, бажали б бачити його на відпочинку, бажали б бачити його працюючим над його філософічною роботою. А для конструкції шпиталю прокажених є люди, готові заступити його. Але воля до боротьби за успіх є в нього ще й нині така ж вперта, як і на початку його діяльності. І доктор Швайцер нікому не довіряє ще й тепер наглядку

за кладкою бетону чи за будь-яким іншим деталем робіт. Практичний, як селянин, він не має повного довір'я ні до кого й веде роботи методами, що їх молоді вважають перестарілими. „Мої пляни, ви питаєте? Вони всі в мене в голові”, об'являє він гордовито. І він їх розгортає в роботі день за днем, приводячи до нестями тих, хто хотів би бачити заздалегідь конструкцію в цілому.

Доктор Швайцер не надає великого значення „продуктивності” в роботі. Він реклямує інші цінності: впертість у роботі і любов до роботи. Ці дві якості мусять дати блискучий успіх. Доктор Швайцер не лише працює сам з любов'ю, яка має єдину мету: лікування хворих і добробут населення, відсталого й темного, самою долею поставленого в найнесприятливіші умови фізичного і духовного розвитку. Доктор Швайцер своїм власним прикладом, своєю власною впертістю і любов'ю прищеплює і чорним ті ж самі вічні вартості. Він дуже прихильно ставиться до різних технічних удосконалень, які зменшують напругу м'язів і скорочують час роботи. „Чому обов'язково треба вживати екскаватори, механічні мішалки бетону, коли вживання їх дасть лише зменшення часу роботи, але одночасно зменшить час для вправ над волею і впертістю певні й добрі результати?” Він хоче, щоб чорні привчилися шанувати роботу та її результати, а це викличе пошану не лише до власної праці, але до власної особи.

Те, що найбільше турбує і нервує доктора Швайцера, це занадто довга повільність цього процесу. Хто переможе? Чи чорні, формовані тисячоліттями жахом перед неблаганними природними чинниками й скорені ними, чи пристрасна 85-літня запальна людина? Гіркий двобій. У цьому двобійі грають ролю не лише апатія, притаманна чорній расі, яка часто шукає поради й допомоги не в нього, досвідченого лікаря і добродія їхнього народу, а в чародіїв різних гатунків. Треба додати до цього ще й білих „колонізаторів”, які ще й досі намагаються по-давньому експлуатувати пригнічених. Додати треба до цього ще все новітнє, що його принесла з собою наша доба, така далека докторові Швайцерові, але й близька, бо він живе в ній.

Сьогодні віддаль Ламбарене від центру Європи не велика, бо потрібно всього 19 годин, щоб бути на аеродромі Парижу. Первісний, незайманий ліс зникає, в багатьох місцях шукають нафти й усього, що потрібно нині для промислу.

Щодо майбутнього шпиталю, то справа нині полягає в боротьбі з лісом, що безупину виростає, не в самоті минулих років і не в голоді, що часто загрожувало існуванню шпиталю через

брак ресурсів. Це все минуло. Нині справа стоїть у бюджеті, що зростає з години на годину, в міру збільшення персоналу, нових будівель та інших невідкладних потреб.

Поволі шпиталь модернізується. Принцип окремих хатинок залишається ще й досі життєздатним для більшості хворих, як то було і 40 років тому. Але головні лікарські будови в Ламбарене мають уже електричне устаткування. А ще зовсім недавно доктор Швайцер оперував при газовій лампі. Медикаменти прибувають новітні, до яких звикли молоді лікарі. А це ж вони, ця молода генерація лікарів перейме у свої руки справу доктора Швайцера. Шпиталь має високоякісні апарати радіографії, радіоскопії й радіотерапії, що почали вже працювати в 1954 р. Численні групи електричних машин дають світло для різноманітних заль. Щедрий дарунок монахського принца Реньє III дозволив закінчити хірургічне устаткування.

Чого можна чекати у близькому майбутньому для шпиталю Ламбарене? Шпиталі для прокажених збудовано з міцного матеріялу; вони залишаться в доброму стані досить довгий час. Але головній частині шпиталю загрожує руїна. Отже, знову постає питання перебудови. Тридцять років у рівниковому кліматі — це занадто довгий час. По кількох роках шпиталь буде перебудований. А всі матеріяли такі дорогі! Доктор Швайцер не закриває очей на труднощі ведення цієї справи, справи всього його життя. Бюджет переобтяжений. У 1945 р. він писав: „Керування цим шпиталем у майбутньому ставатиме все труднішим. Можна себе навіть запитати: Чи матимемо цю можливість, якщо приймемо до уваги й невраховане зубожіння, що панує всюди?” Мільйони з нагороди Нобеля й дари, які приходили з усього світу, — це лише мала частина видатків такого лікарського підприємства, як шпиталь у Ламбарене.

В одній розмові доктор Швайцер під час свого короткого перебування коло своєї дружини в Ельзасі вимовив такі слова: „Коли роздумую про те, що я міг реалізувати там, то роблюся досить скромним! І дійсно, я повністю здаю собі справу, що різноманітні обставини допомагали мені. Якби я мусів знову пустити в рух ту ж саму, вже виконану, справу, ледве чи зміг би я здійснити її в інших обставинах, та й обставини не були б ті самі”. „Я міг здійснити свою роботу через самовідданість моїх лікарів і сестер-жалібниць та через допомогу моїх друзів. Якщо я міг поширити свою роботу згідно з вимогами часу і обставин, то тільки тому, що я мав друзів у цілому світі, які своїми дарами підтримували все більші й більші вимоги шпита-

лю”. „А я, по суті, вже маю лише впертість. Ніколи не було в мене на думці, що я робив щось надзвичайне, лише почуття, що я був той, кому допомагали і через цю допомогу зміг я виконати свою справу. І вдячний я Богові, бо почувую себе ніби привілейованим. І в цьому почутті знаходжу силу триматися, не зважаючи на втому”.

У цьому почутті знаходить доктор Швайцер впевненість, що не пропали даремне роки аскетизму і пристрасної праці серед ворожої природи, без усяких життєвих радощів, в оточенні всіляких труднощів.

Самовіддану працю доктора Швайцера, його моральні й філантропічні риси оцінив увесь світ. Праця сорока років у Ламбарене, де доктор Швайцер веде життя святого з єдиним бажанням служити хворим, дала йому 1952 р. нагороду Нобеля. Французький уряд прийняв на одному засіданні Національної Асамблеї таку резолюцію: „Національна Асамблея висловлює докторові Швайцерові свою пошану й подяку та пропонує Урядові зарахувати його до тих, що стали зразком самовідданости та самопосвяти. Доказом цього є все його життя”³⁾.

Під час одної подорожі до Європи Швайцера запрошено до Лондону. Літня людина з обличчям вкритим глибокими зморшками, вдягнена у старенький плащ, підійшла до бічного входу Королівського Букінггамського Палацу. Вартові віддали їй військову честь. На доктора Швайцера — це був він — чекала королева Єлисавета. На його настирливе прохання прийнято його без звичайних церемоній, у невеликому сальоні Букінггамського Палацу. Королева Єлисавета нагородила його Бритійським Високим Орденом Заслуги. Доктор Швайцер був другим чужоземцем і двадцять п'ятим, що одержали Бритійський Орден Заслуги. Президент Айзенгавер одержав його скоро після закінчення війни, а серед двадцяти трьох інших, нагороджених цим орденом, знаходимо Вінстона Черчіля, кілька військових героїв, поета Джона Мазефельда, композитора Ральфа Вільямса й маляра Жільберта Море.

По приїзді до Лондону докторові Швайцерові запропоновано зупинитися у великому, дорогому готелі англійської столиці, але він поїхав до свого старого ельзаського друга (Еміля Метлера), власника скромної чайні у більшому кварталі позаду Вестмінстерського Собору.

Напередодні його прийому королевою запро-

³⁾ І подарунки, і подарунки. І листи, листи листи — без кінця. Серед подарунків, одержаних доктором Швайцером від Франції, був фільмовий апарат для демонстрування хворим Ламбарене. Цей подарунок зробила фірма платівок, що для неї у свій час доктор-органіст грав деякі речі Баха й Мендельсона.

шено його на концерт, що його давала філярмонійна оркестра. З своєю звичайною скромністю доктор Швайцер чекав на початок концерту, щоб непомітно прийти у відведену йому льюжу і забитися в найдавший і найтемніший куток. Він вперто відмовлявся підійти до борту льюжі у відповідь на оплески й вигуки його імени. Замість цього він прохав дозволу подивитися на великі органи. Після концерту, коли весь наряд уже вийшов, Швайцер у супроводі конструктора цих органів (Ральфа Давнса) сів на місце органіста і перед кількома здивованими сторожами грав Баха і Відора.

На питання журналістів Швайцер відповів, що він має зробити багато закупів — медикаментів, інструментів тощо, перед своїм від'їздом до Ламбарене. А також, що він має досить праці з виправленням своїх манускриптів.

На честь Швайцера драматург Жільберт Гесброн написав п'єсу під назвою „Вже північ, доктор Швайцер”. П'єса була поставлена в театрі Атене (Athenee).

Час поробити підсумки.

Швайцер — музик, історик, богослов, філософ, видатний лікар і філантроп. Він — один із авторитетних знавців музики Баха. Також знавець Гете. Знавців Гете й музики Баха не так то вже мало. Але, звичайно, ці люди далекі від практичної діяльності. Швайцер день за днем на узліссі лікує тубільців від сонної хвороби, малярії, пранців і прокази.

Основою його філософії є мораль. Він пише: „Занурений у думки, сидів я на палубі баржі, намагаючись відшукати основне і загальне поняття про моральність, те, чого я не зміг відкрити у жодній філософії”. „Я писав сторінку за сторінкою, фрази беззв'язкові, намагаючись зосередитись над проблемою. І лише на третій день ввечері, коли ми продиралися через стадо гіпопотамів, несподівано мій мозок пронизали слова: „Повага до живучого!” „Залізні двері піддалися. Стежка відкрилася! Я знайшов свій шлях до ідеї, яка одночасно була ствердженням миру й життя та моральним вченням.”. „Моральне вчення, — пише далі Швайцер, — є ніщо інше, як повага до життя... Добро є у підтримуваних й закріплених життях, а знищення життя, заподіяння шкоди життю — є зло”.

Ця повага до життя, — за думкою Швайцера — мусить бути активною. „Не може вчений жити лише для науки, навіть якби він, живучи для неї, був корисним для суспільства. Не може мистець існувати лише для свого мистецтва, навіть коли він приносить надхнення багатьом. Поввага до життя вимагає від усіх посвятити частину свого власного життя для життя інших”.

Такий світогляд, здавалося б, мусів би привести до „спрощення”, „вульгаризації” індивідуума. Але Швайцер у своїх щоденних роботах для тубільців не відмовляється від Баха і від Гете⁴⁾. „Цивілізацію я визначаю як духовний і матеріальний прогрес у супроводі морального розвитку окремої особи і всього людства”. „Все, що ви одержали в більшій мірі, ніж інші — у відношенні здоров'я, талантів, здібности до успішної дії, приемних умов дитинства, гармонійного родинного життя, — все це ви не маєте права приймати як щось само собою вам приналежне. В обмін ви мусите принести також жертву — частину свого життя для другого життя”. „Талант і сприятливі умови життя мусять бути оплачені офірами для другого життя”. „Але людина має і основні, фундаментальні права”. Ось вони, згідно із Швайцером: права на життя і свободу пересувають право на групи і приватну власність, свобода праці й обміну, право на судову справедливість і освіту та право жити національним організованим життям.

Хто зустрічається з доктором Швайцером, стверджує, що вихор світової слави турбує і пригнічує його, а не радує. Від слави Швайцер страждає майже фізично. „Моє життя перетворилося на ад”, бурмоче він.

У 1927 р. Швайцер збудував у своєму селі в Ельзасі простий і ясний будинок уздовж шляху. Кожний, хто хотів, міг бути прийнятий у нього, коли Швайцер був там, міг жити його праведним і простим життям. Особливо молоді грішася в ньому, ніби очищувалася в променях цієї людини. „Тут дивляться вгору, почувають підих ідеалу, величі й духовости, любов і пошану до Людини, до Життя”, кажуть відвідувачі. Повага до всього існуючого й живого та співчуття до тих, хто страждає — девіз життя Швайцера. Жити — це означає для нього діяти й думати. Його роздумування та ідеї із становища теології є революційні, — він не визнає догм.

Такий є доктор Швайцер з Ламбарене.

Іноді охоплює його туга й журба, може, за культурним життям. Одного разу, стомлений, він промовив: „Яким дурним треба бути, щоб прийхати сюди лікувати всіх вас, дикунів!”

А чорний, який був недалеко від нього, відповів: „Так, докторе, тут, на землі, ви — великий дурень, але на небі — цілком інакше”.

⁴⁾ Паризьке Товариство імени Баха подарувало Швайцерові рояль. Він був оцінюваний, щоб уникнути пошкоджень від воюкости і термітів тропічного лісу. Вечорами, після роботи, Швайцер грає. На питання одного з відвідувачів, для кого він грає. Швайцер відповідав: „Для моїх антилоп”.

Габон

Габон це найстарша колонія колишньої французької Екваторіяльної Африки. В 1839 році капітан корабля Bouet-Willamez приїхав до Габону і король Деніс та його син Люї піддалися під протекцію Франції. В 1843 році французи заснували з вільних невольників місто Libreville. Першим з європейців до Габону прибув португалець Лопез в 1471 році, але португальці для себе тут колонії не заложили. Остаточо цю країну дослідив Pierre Savorgnan de Brazza. В першій подорожі 1875-1878 він переїхав ріку Ogooue, M'Ve, Alima і повернувся до Libreville. В другій по-

ми. Я дивувався, чому якраз у Габоні стільки мішаних родин, але коли познайомився з жінками Габону, то знайшов відповідь на це питання.

Дівчата Габону, цивілізовані чи примітивні, всі мають багато вродженої інтелігенції, є веселі, милі і приємні в товаристві, зальотні і кокетні, очима вмюють стріляти, а змисловість аж б'є від них. Але мішані родини не живуть на такому рівні як білі родини. Чорні жінки не мають хисту організації, не вмюють провадити домашнього бюджету, їх хати якнебудь умебльовані, а діти часто бігають брудні і босі. Деякі негри попри-

Пігмей з Габону
Фото Р. Турянський

дорожі 1879-1822 заснував Franceville та дійхав до Iefini, Makoko і M'Ve. В 18-му столітті плем'я Baketes в Makoko панувало над рікою Конго. В третій подорожі в 1883-1885 роках переплив ріку Конго, M'Ve, Ogooue, Alima, Makoko і зорганізував тут французьку колонію. Республіка Габон слабо залюднена, бо на поверхні, яка рівняється Великій Британії з північною Ірландією, живе тільки 470.000 мешканців, в тому третина населення заселює побережжя.

Ця країна економічно не розвинена; більшість країни покривають джунглі. Більшість мешканців Габону визнає Христову віру і належить до раси Vantu. Тут ростуть банани, маніок, какар і олійні горіхи. Банани і маніок це підстава пожива населення Габону.

На границі не було ніякої контролі і я без труднощів дійхав до міста Vitam. В цьому місті, як і у цілому Габоні, багато мішаних родин. Більшість французів поженилися з чорними дівчата-

возили собі з Європи на пам'ятку білих жінок. Більшість дівчат, що вийшли заміж за негрів, це європейські вуличниці і ніхто з білих не втримує з ними товариських взаємин.

В Габоні є багато різних відтінків мулятів, тут більше, як в інших африканських країнах, поширена вільна любов. Здається, що амбіцією цих дівчат є мати дитину-мулята. Але не раз буває, що в чорній родині родиться мулят. Мужчини в таких випадках виявляють багато толеранції і на такі „дрібниці” не звертають уваги. Що край, то обичай!

Між пігмеями

З Vitam я поїхав до Minvoul у північному Габоні. Тут кінчаються всі дороги і починаються багна, покриті джунглями. Тут живуть пігмеї. В Minvoul я замешкав у місцевого префекта і чекав аж „зловлять” пігмеїв, які не раз приходять

до околичних сіл міняти м'ясо і шкіри на різні продукти. По кількох днях мене повідомили, що один пігмей прийшов до поблизького села. Префект відвіз мене і наказав йому, щоб він завів мене до пігмеїв. Я взяв свій багаж на плечі і ми пішли.

Зараз за селом ми увійшли в джунглю. Бродимо по болотах і багнах, холодна, брудна вода досягає нам до грудей. Передираємося через джунглю, замість стежками, ідемо потоками або багнами. Посуваємося вперед поволі й обережно, не раз шпортаюся об дерева, що лежать у воді. Боюсь, щоб не перевернувся, бо тоді замок мій багаж, а це була б невіджалувана втрата. На плечах несу мапи, книжки, записки, фото-світлини, ліки, теплу одержу, фотоапарат і радіо.

Вечоріло, коли ми затримались там, де був сухий ґрунт. Пігмей зробив для нас леговища і розпалив вогонь. Я вийняв провіант, ми повечеряли і лягли спати.

На другий день продовжуємо мандрівку і по полудні дійшли до табору пігмеїв. З малих хаток, будованих з листя, вилазили пігмеї. Аж дивно, скільки їх міститься в одній малій хатчині. Мужчини, жінки й діти обступили мене громадою, наше зацікавлення було обопільне. Я був перший раз у таборі пігмеїв, а вони перший раз бачили білу людину. Мій провідник пігмей пояснив їм, що я прийшов сюди за дозволом префекта і залишусь між ними кілька днів. Я був здивований їх гостинністю. Поки я вспів вийняти свої дарунки, то вождь цієї групи пігмеїв обдарував мене бджільним медом і оригінальною бутелькою коньяку. Наступила виміна дарунків; вождь отримав від мене тютюн, сіль і мило, найбільш бажані дарунки пігмеїв. Жінки збудували для мене окрему хатку і я залишився в таборі пігмеїв.

Пігмеї це найстарші мешканці Африки. Вони живуть у центральній Африці, від західного побережжя аж до Уганди. Найбільша група пігмеїв Vambuti живе в джунглях над рікою Ituri в Конго, а друга між Itumu і Munbere. Вони кочовики і моногамісти, мають ясну або жовтаву шкіру. Живуть малими групами від 20 до 100 осіб, займаються полюванням і збиранням овочів. Італієць Giavani Miani перший із білих у 1871 році дістався до пігмеїв.

В Африці живе 100.000 пігмеїв. Пігмеї не є карлами; більшість з них є середнього або низького росту. Я відвідав різні групи пігмеїв у Камеруні, Габоні, в колишньому французькому і бельгійському Конго, в Центральній Африканській Республіці, Руанді і Уганді, але ніде не бачив карлів, за винятком пігмеїв над рікою Ituri, які

є малі ростом. Нині більшість пігмеїв живе осілим життям. Вони живуть у селах разом з неграми, а їх спосіб життя нічим не відрізняється від інших мешканців. Пігмеї винародовлюються і з бігом часу перестануть існувати як окрема раса. Головна причина в тому, що пігмейки виходять заміж за негрів. (Пігмейки є більш працьовиті і витриваліші, тому негри радо женяться з ними).

Першого дня моїх відвідин у пігмеїв вони ввечері влаштували танці. Перший раз в Африці я бачив гарні танці. Це було надзвичайне видовище. Посередині горіли вогнища, а дівчата й жінки сиділи окремо і співали. Кілька пігмеїв вибивали в там-там і довгий сухий пень такт, а інші чоловіки в шкірах леопардів танцювали довкола вогнищ. Це були ритмічні і динамічні танці, і я зрозумів, що вони наслідували лови. Інша група танцюристів наслідувала полювання на слонів. З групи жінок піднялася молода дівчина і вийшла на середину. Розступилися пігмеї, а жінки перестали співати. Вона підійшла до вогнища, почала плескати в долоні, чимраз швидше вдаряв там-там, чимраз швидше вдаряли босі ноги об землю. Цілим тілом, усіма м'язами, неначе в екстазі, танцювала молода танцюристка. Нараз урвався ритм там-таму, жінки перестали плескати в долоні, впала дівчина на землю. Дрижало її молоде тіло, хвилювали груди, а кругом панувала тишина. Я пішов на леговище, але з причини сильного враження не міг довго заснути. І так минула мені перша ніч у таборі пігмеїв.

У групі, де я мешкав, було 54 особи. Ми жили на одному місці 4-5 днів, а опісля мандрували кілька кілометрів і таборували. Хати будували жінки з галуззя і листя впродовж 2-3 годин. Хати пігмеїв є щільні і навіть під час сильних дощів не затікають. У кожній хатчині живе одна родина, без огляду на те, в якому віці є діти і скільки є членів родини. Кожна група пігмеїв творить окреме суспільство, а праця в такій групі є розділена між усіх. Мужчини займаються полюванням, жінки збиранням грибів і овочів, які дико ростуть у джунглі, а діти шукають гусениць і слимаків та печуть їх на вогні. Це є їх улюблена страва. Старі особи пильнують вогнищ і дітей.

Пігмеї знають рід дерева, яке при натиранні скоро запалюється. Різні групи пігмеїв мають різні способи полювання на звірів. У групі, де я мешкав, пігмеї робили різні засідки і сіті на звірят. Положили криками звірят у сторону засідок і вбивали звірину стрілами. Пігмеї люблять полювати на слонів. До цього вживають вони отруї, яка паралізує. Вони пускають град паралізуючих стріл на слона, а опісля перетинають йому стегна в ногах. В інших групах пігмеїв вбивають сло-

Група осілих пігмеїв з Конго-Бразавіль
Фото Р. Турянський

нів в той спосіб, що підкрадаються під слона і перебивають йому живіт.

Пігмеї відживляються ліпше від інших мешканців Африки, бо вони мають подостатком свіжого м'яса, овочів і меду. Запаси м'яса пігмеї вудяють. Вони погани. В кожній групі є лікар-чарівник, який знає ліки на різні недуги. Але він не хотів мені їх зрадити. В короткому часі пігмеї привикли до мене; навіть чарівник усміхався до мене, показуючи свої, як у пантери, пиловані зуби. Скоро минуло 14 днів. Я попрощав своїх приятелів. З джунглі провідник завів мене до містечка Minvoul — і я вернувся назад до цивілізації.

З Minvoul іду через міста Ojem, Midzik, Laga, Ndjole до Libreville, столиці Габону. Подорож відбуваю в товаристві молодої вчительки-інструкторки. Ця відважна французька вчителька їздить сама одна автотом до найдальших закутин країни і вчить населення агрикультури, домашнього господарства і гігієни. Дорога провадить серед джунглі. Минаємо рідко порозкидані села. Всюди населення зустрічає нас прихильно. Щоб нас забавити, воно часто влаштовувало танці. Танцювали групами, виконуючи різні фігури, і в цілості це гарно виглядало. Дороги в Габоні погані; під час дощів розмокають і треба на одному місці так довго сидіти, поки не висохне болото. Під час подорожі ми мало що не переїхали скорпіона. Я вискочив з авта, вхопив патик і почав дражнити скорпіона. Він прибрав оборонну поставу, відвернувся задом, підняв угору хвіст і був приготований завдати смертельний укол напасникові. Коли я зміняв місце, то він все звертався піднесеним хвостом у мою сторону. Мені вкінці навкучила забава і я підняв угору гілляку. Але Цецилія попередила мій намір словами: По-

шануй право джунглі, не вбивай із примхи, вбивай із konieczности. Я стояв нерухомо з піднесеним патиком угору, а скорпіон помаршував просто в джунглю.

Від Laga до Ndjole є 145 км. і відтинок цієї дороги веде горами серед гарних краєвидів. Ми часто затримувалися, подивлялися прекрасні панорами і купалися в гірських ріках. Перед Ndjole Цецилія затримала авто і спитала: Знаєш, де ми тепер знаходимося? Я ще не встиг відповісти, як вона сказала, що ми на самому екваторі і переїздимо з північної до південної півкулі.

Ми проїхали разом 700 км. і в Libreville наші дороги розійшлися. Столиця Габону Libreville має 21.000 мешканців. Тут я виміняв гроші, бо крім Libreville в цілій республіці ніде нема банків. По короткому перебуванні в Libreville я поїхав до Lambarene.

Різдво в доктора Швайцера

Альберт Швайцер народився 14 січня 1875 року в Ельзасі у Горішній Альзасії в родині священника. Від дитинства був вразливий на людську долю. По закінченні теологічних і медичних студій ця талановита людина покинула кар'єру професора, теолога, віртуоза, органіста й філософа та посвятилася як звичайний місіонер безпосередній службі людству.

В 1913 році Альберт Швайцер разом із своєю дружиною Геленою приїхав до Габону до Lambarene і над рікою Ogooue серед густої джунглі заснував шпиталь. Там-там скоро розніс вістку по джунглі, що приїхав „Великий Білий Доктор”. З далеких околиць приходили перші пацієнти, хворі на малярію, сплячку, дезентерію і проказу. Швидко збільшалось число пацієнтів, зро-

стало запотребування на вишколений медичний персонал і ліки. Щоб розбудувати шпиталь і фінансово забезпечити його існування, Швайцер кілька разів залишав Lambarene і їздив по Європі і ЗДА. Всюди, де він концертував, як віртуоз-органіст, здобував собі признання і славу. Писав теж книжки, які перекладено на всі мови світу. Більшість європейських університетів, між ними університети Швеції, Данії, Норвегії, Чехословаччини, Оксфорд і Кембрідж, пропонували Швайцерові свої катедри. Він є доктором honoris causa багатьох університетів. В 1928 році місто Франкфурт признало йому нагороду Гете, а в 1954 році він одержав мирову нагороду Нобеля. Радіо майже всіх країн проголосило його генієм, а американці назвали Швайцера „найбільшою людиною наших часів”.

З Лібревіль я доїхав до ріки Ogooue. По другому боці лежить містечко Lambarene, яке має около 4.000 мешканців. Через ріку їздить пором і перевозить авта та людей. Я зіскочив з авта, залишив свій багаж у селі і пішов у напрямку шпиталю. Шпиталь доктора Швайцера лежить серед джунглі над рікою, віддалений два кілометри від дороги Лібревіль-Ламборене. На шпитальному терені я зустрів медичну сестру і спитав її, коли я міг би відбути з доктором Швайцером коротке інтерв'ю. Вона казала мені зачекати хвилинку і віддалилась. По хвилині вернулась і запровадила мене до доктора Швайцера. Він радий усім подорожникам, особливо тим, що говорять по-німецьки. Спитав мене, чи не хотів би залишитись і відпочити. Я не був приготований на таке питання, заскочений гостинністю великої людини. Поки я встиг подякувати за запрошення, він спитав, де мій багаж. В тому моменті вмі-

кретарка доктора Швайцера. Вона прикликала шалася до розмови сестра Матильда, перша сешофера і наказала йому, щоб він привіз мій багаж. Мене завели до чистої і вигідної кімнати. Жив я там 15 днів.

Шпиталь доктора Швайцера це малі дерев'яні бараки. Там примістилась лябораторія, аптека, операційні і консультаційні зали; в таких самих бараках живуть хворі, шпитальний персонал, лікарі і доктор Швайцер. При шпиталі є колонія прокажених, яка нараховує 150 осіб. В шпиталі є місце для 500 хворих. Лікування є безплатне. Хворі дістають харчі і самі приготують собі їжу. Білий персонал складається з 25 осіб, включно з доктором Швайцером. Тут було двох лікарів швайцарців, один американець, англієць, японець і чеський жид. Медичні сестри походять із Швайцарії або з Альзації, а „урядовою” мовою в шпиталі є німецька мова. Шпиталь фінансують різні харитативні організації. Характеристичною рисою шпиталю є його атмосфера; тут панує чемність і сердечність. Відношення персоналу до хворих дбайливе й людяне. Всі творять неначе велику родину, головою якої є доктор Швайцер. На терені шпиталю є багато освоєних звірят і птиць. Шимпанси і собаки, папуги і коти, пелікан і кози живуть між собою і з людьми у згоді, бо доктор Швайцер є великим приятелем звірят.

Доктор Швайцер має 87 років, але він молодий духом і фізично здоровий. Кожної днини від ранку до ночі можна його зустріти між хворими, в аптеці, над книжками і між бараками, де він часто самітно проходжується. Його пасією є Бах, Гете і Христос. Їжу споживає Швайцер спільно з цілим персоналом у їдальні; снідання

Дім, де живе доктор Швайцер
Фото Р. Турянський

У доктора Швайцера:
Сестра кормить шимпанса
Фото Р. Турянський

о год. 7.30, обід 12.30, вечеря 19.30. Точно о 19.30 приходить Швайцер до їдальні, всі займають свої місця і по короткій молитві вечеряють. По вечері наступає врочистий момент: Швайцер читає Святе Письмо, а всі слухають в скупченні духа. Опісля Швайцер підходить до піяна і при акомпаньяменті великого майстра музики всі співають псалми. Потім він читає й пояснює Святе Письмо, часто запрошуючи до дискусії.

Наближався Святий Вечір... Осніжені гори, ріка скована льодом, скрипить сніг під ногами прохожих, мороз вирізьбив на вікнах прекрасні взори. В кімнаті тепло й затишно, в куті стоїть прибрана ялинка, все приготоване до вечері; ми чекаємо, коли появиться перша зірка на небі, щоб засісти до святої вечері. Нараз голос дзвону вирвав мене з задуми. Я усвідомив собі, що я не в Коломиї, а в Ламбарене. Глянув на годинник: була 19.30, час на вечерю. Заля святочно прибрана, освітлена ялинка, на столі пачки-дарунки. Увійшов доктор Швайцер; засідаємо за стіл, молимося, вечеряємо й колядуємо. Опісля приходить артистичний вечір. У програмі деклямації, гра на фортепіяні і флейті, сольоспіву і товариські гри, при живій участі доктора Швайцера.

Коли вичерпалася програма, всі розійшлись, але не всі пішли на відпочинок. Надворі згурту-

вались колядники: лікарі і медичні сестри пішли до колонії прокажених колядувати. Ясноволосі дівчата, в довгих білих суконках, із свічками в руках на тлі джунглі, між бараками під час темної тропічної ночі виглядали як з'яви, як ангели. Одні співали, другі грали на флейтах. Несміло з бараків повиходили прокажені, обступили нас громадою і прилучились до нашого співу. Луною по джунглі розносились коляда „Штіле нахт, гайліге нахт”.

На другий день відбулась вистава „Народження Христа”. Зійшлися хворі, шпитальний персонал і доктор Швайцер. Чорні артисти-прокажені з повагою виконували свої ролі. По виставі шпитальний персонал, їх родини і хворі отримали дарунки. Вони з вдячністю підходили до доктора Швайцера і казали „мерсі, гранд доктор”.

Минули Різдвяні Свята, в шпиталі все повернулося до нормального життя і праці для безпосередньої служби людству. Я подякував докторові Швайцерові за гостину, попрощав приятелів, відштовхнув лодку від берега і поплив по ріці.

Чимраз меншими видавались люди і шпитальні забудовання, аж зовсім зникли за закрутом ріки. Допобачення у Ламбарене!

У доктора Швайцера:
Пелікан має приятельку козу
Фото Р. Турянський

Про маляра Карлового війська

Згадуючи твір Вернера фон Гайденштама «Каролінерне», годі поминути творчість шведського маляра Густава Цедерстрема, який жив майже рівночасно і створив ряд історичних образів на тему Карла XII і його вояків. Серед спадщини цього майстра знайдемо відому нам з репродукцій у підручниках нашої історії картину «Мазепа і Карло XII на Дніпрі» (хоч у монографії маляра ріку означено Дністром).

Мало хто знає автора цього твору Густава Цедерстрема. Він походив з родини, в якій було багато військовиків. Народився 12. квітня 1845 р. в Стокгольмі. Спершу думав стати старшиною у війську, але за тодішнім звичаєм старшин почав малювати. В 1867 р. подався у Діссельдорф, який тоді був мистецьким центром. Три роки пізніше, одержав звільнення з військової служби і виїхав у Париж. Студював у славного в тому часі Леона Бонна та маляра коней Бріне-Уарда. Вибух війни змусив його до повороту в Швецію, а далі поїхав у Італію, куди повертав часто в пізнішому віці. Париж, який почав гуртувати малярів світу, мав його до себе. Він рішив добиватися успіху саме тут.

Читаючи оповідання старої хроніки з часів Карла XII, де оповідалося, як вояки гвардії плакали, несучи труну короля з-під мурів норвезької твердині Фредріксгальд, він вирішив стати історичним малярем. Добув із Швеції копії одностроїв Карлового війська і підшукав серед професійних моделей живовзори справжніх карлівців. Снігу в Парижі не багато, тому довелося закупити соли й посипати долівку в студію. Все разом не багато допомогло б, коли б не запал до праці і надзвичайне одушевлення вояками Карла. На світовій виставі 1878 р. твір «Остання подорож Карла XII» приніс славу маляреві. Він одержав другу нагороду, а його твір купив російський великий князь. Цей твір вражає глядача ритмікою похоронного маршу і поетичною передачею глибокого смутку вояків. Мистець малював дещо яснішу копію, під впливом пленеристів кілька років пізніше і подарував її музеєві в Стокгольмі.

З того часу маляр творить ряд картин на теми з часів Карла XII. Так у 1880 р. постала картина «Копачі окопів», у 1881 р. «Міряння новобранця». «Варта в Тістедален» (1893) цікава своєю композицією; сам маляр уважав цей образ за найкращий із своїх творів. Восьмеро вояків тримає варту у сільській хаті, де

лежить убитий король Карло XII. Увага глядача концентрується на степенуванні смутку вояків, а щойно даліше зазримічує він крізь двері другої кімнати голову короля на подушці. В тій передачі є щось із Гайденштама, який теж концентрував увагу читача на вояках передусім. Деколи маляр проявляє нахил до патетики. Шведи, спокійні вдачею, не люблять фігур з витягненими руками, ще й з шаблею, та маляр, проживаючи в Парижі, навчився натуральності в представленні таких сцен. Це помітне вже у вищезгаданому образі «Мазепа і Карло XII над Дніпром» (1879), даліше в «Прапорі» (1885), а найбільше у великому полотні «Магнус Стенбок в Мальме 1709 р.». Тут генерал Карла закликає шведів до зброї проти наступаючого ворога. У Парижі маляр почав малювати цю сцену під впливом скульптури «Марсельеза» Франсуа Рід з Тріумфального Луку. Ця сцена не є історично правдивою, та маляр намалював її так переконливо, що вона стала для шведського глядача дійсністю. Він закінчив малювати її у Стокгольмі і вона висить сьогодні в ратуші Мальме. Остання велика композиція «Полкова чаша» (1900) представляє драгунів Карла XII, що приступають до св. Причастя перед битвою серед степену. Здалека видно козаків на конях. Увага глядача концентрується на поставі духовника в чорному, який держить гостію в руці; за ним чаша стоїть на трьох тулумбасах і прапор повіває. Поруч історичних образів Цедерстрем намалював ряд жанрових сцен у реалістичному стилі часу. Замітні є його портрети і проекти вітражів ратуші в Гельсінгборг, та все приходить відмітити в ньому передусім неперевершеного маляра Карлового війська.

Після успіху в Парижі, він став членом Шведської Академії Мистецтв у Стокгольмі, а відтак директором мистецької школи, де оставав аж до 1911 р. Безнастанно подорожував, малював, брав участь у виставах рідного краю і заграниці. Помер у Стокгольмі в 1933 р.

Микола Лазоровський

ГЕТЬМАН КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ

Історичний роман

Тверда оправа. 752 сторінки.

Ціна 6.80 дол.

Замовлення слати до В-ва "Овиду".

„Щоб ми не забули . . .”

(Слово автора, виголошене на Авторсько му Вечорі в Чикаго 11 листопада 1962) .

Вельмишановні Пані й Панове!

Я не зовсім впевнений у тому, що мій виступ на цьому вечорі є справді конечний. Але тому, що, як хтось сказав, „авторський вечір без автора, це щось таке, як швейцарський сир без . . . діри”, я, щоб заповнити цю . . . діру в сирі, чи радше у вечорі, буду намагатися своїм ко-

Лаврівській, Юрієві Лаврівському і Ярославові Пінотові-Рудакевичеві. Очевидно, дякую також Марії Лисяк, моїй дружині, хоч це вже справа більше родинного характеру.

Повертаючись до теми, я повторюю, що маю сумніви, чи справді я повинен виступати. Бо, після продукцій моїх попередників, мій виступ мусить виглядати блідо. Я не промовець і тому ви-

Олег Лисяк

ротким словом не попусувати того доброго враження, яке зробили виступи моїх попередників.

Я в першу чергу хотів би сповнити свій приємний обов'язок і подякувати Управі „Клубу Львов'ян” за ласкаве запрошення на цей вечір. Також дякую усім тим, що причинилися до влаштування цієї імпрези, а зокрема тим, що взяли участь у цьому вечорі: моему товаришеві зброї, п. Володимирові Галушці, за його тепле слово, та моїм дорогим друзям і приятелям, пані Ірині

ступаю лише здебільшого на академіях і тим подібних скучних імпрезах, і то поза моєю рідною Філядельфією. У Філядельфії я промовляв дотепер лише один раз і то по-англійськи. Йшло про те, що я, щоб отримати „кредит” від свого викладача „паблік спікінг” на Пенсильвенському університеті, запросив його на „Тенксівінг Дей”, на вул. Франкліна на бенкет, який улаштувала „Самопоміч” і на який запросив мене п. д-р Ценко, де я мав бути головним промовцем . . . в

англійській мові. „Кредит” я дістав від професора, але чомусь уже мене більше на промовця не запрошували . . .

На мою думку, авторове діло писати, а інтерпретацію своїх творів він повинен залишити самим читачам і . . . критикам. А при нагоді такого вечора, як сьогодні, він повинен залишити читання тим, що на тому розуміються, себто мистцям живого слова.

Багато авторів роблять цю помилку, що самі читають свої твори. На це може собі дозволити лише мало котрий автор, бо рідко він дає справді мистецьку інтерпретацію своїм творам.

Я думаю, що я хитріший. Я даю слово в таких випадках артистам і рецитаторам і вони роблять роботу за мене з багато кращим ефектом.

Я переконався про цю істину вже кілька років після того, як я почав писати, коли я почув, як сам незабутній і неперевершений мистець слова, Володимир Блавацький, читав якусь із моїх речей. Почувши те, що він читав, я просто не пізнав свого писання й повірив, що можу написати, може, навіть . . . і повість.

Зрештою, був уже передомною інший, що зробив подібний досвід. Якщо можна, за вашим ласкавим дозволом, порівнювати маленькі речі з великими, я нагадаю факт, що коли Блавацький поставив свою прапем'єру Стефаникової „Землі”, він почув від самого Василя Стефаника пам'ятні слова: „Ви мене виводите в люди”.

Тому ще раз повторюю: Якщо можна порівнювати малі речі з великими, то подібно справа мається з сьогоднішнім вечором. Мої невеликі писання набирають живої крові в інтерпретації і в коментарях таких людей, як ті, що були ласкаві сьогодні виступити, і за це їм моя велика дяка. Я думаю, зрештою, що їх сила мистецького вислову така велика, що навіть, якби вони читали місячний звіт асекураційного товариства, то це теж було б інтересне і сугестивне.

—х—

Очікують від автора, щоб він сказав „кілька слів” про те, коли і як він почав свою письменницьку працю. Ага, і чому, власне, він пише. Коли йде про мене, то я взявся до письменницького фаху зовсім випадково, а конкретно — через незакручену фільмову ленту у фотоапараті.

Коли мене, ще як фоторепортера Першої Української Дивізії, вислала моя команда на фронт під Лопатином і Кам'янкою навесні 1944 року, де тоді стояв так званий у тому часі „П'ятий Поліційний” Полк Дивізії (це було ще перед Бродами), я, прибувши на фронт, з надто великого, назвім це, „зденервування” забув як слід закріпити фільмову ленту в своїй „Ляйці”. У висліді, сфотографувавши безліч разів недалеко більше-

вицьку лінію окопів, наші становища й урочистість надання першим чотирьом воякам Дивізії перших боєвих відзначень, я повернувся гордо до команди. Тут проявили очікуваний нетерпеливо фільм, і виявилось, що, замість геройських знімок, я привіз із фронту лише одну велику ЧОРНУ ПЛЯМУ, бож фільм не крутився . . .

Мій шеф, розпечений з гніву до червоного, гукнув: „Ой, Лисяк, Лисяк, що з вами зробити? Здеградувати вас не можу, бо як здеградувати рядовика? Хіба вас пішлю до „Бавдінсту”! Або ні, якщо вже не маєте знімок, то бодай сідайте й опишіть „власними словами” те, що ви там бачили!”

Я написав „власними словами”. Почитали, покрутили головами, подивилися спідлоба — і помістили у „Львівських Вістях”. А потім — то вже пішло!

Моїм „військовим” писарським хресним батьком був ред. Михайло Островерха. Він хрестив мене, і то нераз аж до болю, в редакції дивізійного тижневика „До Перемоги” і мав майже завжди для мене ці слова: „З тебе, Олег, тоді буде письменник, як я буду, скажім, дяком . . . і то в Америці!” Що й здійснилось — бодай, щодо нього. Він, здається, дякує тепер у церкві на Лонг Айленд.

Першим моїм цивільним хресним батьком був померший улітку цього року (1962) Зенон Тарнавський, один із нечисленних, мабуть, українських журналістів усіх часів з вищою журналістичною освітою і мій найкращий друг. Він давав мені журналістичну школу в „Українській Трибуні”^{*}). Йому саме я розповів колись на руїнах Мюнхену в осінні дні історію зо Львова про дзвони в день смерті Біласа і Данилишина. І Тарнавський сказав мені: „Мені здається, що всі повинні про це знати. Напиши це!” Так я почав свій шлях до письменництва.

Подібно малась справа з авторством моєї першої книжки. Ішло про те, щоб першу повість про Дивізію написав не якийсь там цивіль, але конечно колишній вояк І УД. Тому, що я колись сказав ще у Німеччині своєму колезі, також передчасно вже помершому Любомирові Ортинському, що я хотів би написати книжку про нашу Дивізію, він, коли настала небезпека, що якийсь цивіль може нас перебігти, так довго пилював мене листами (він був у Німеччині, я в Америці), аж я забрався до писання. Коли я писав йому, що я не знаю, як писати повість, він відповідав: „Навіть не говори такого! Там у вас, у Філядельфії, стільки письменників! Запитайся когось, як то робити”. Кінець-кінцем я повість написав, і так постала книжка „За стрілецький звичай” — перша повість про Дивізію. Потім щойно прий-

шли далі, але честь Дивізії була врятована. Ми були перші!

А тепер до останнього питання, а саме „ЧОМУ” я пишу і чому пишу якраз про таку, а не іншу тематику, чому я не намагаюся вийти з кола наших власних, хтось міг би сказати, вузьких українських зацікавлень, чому ця вічна героїка, страждання, борці, революціонери, весь цей патріотичний баласт, як назвав це все один мій дискусант у приватній розмові (Мій дискусант був дуже модерний, він усе охоплював у космічно-всесвітньому розумінні і твердив, що ми, українська громада і більшість тих, що пишуть, обертаються, в порівнянні до модерного світу, у часі з-перед 60-70 років).

Я не хотів би, говорячи про питання „чому”, вживати надто великих слів. Не хочу говорити патетично, ні про 1) „обов’язки супроти воюючої батьківщини”, 2) ні про те, що ми „у другій лінії фронту”, 3) ні про те, що „нас не стати на мистецтво для мистецтва”, 4) що ми мусимо (хоч не маємо соцзамовлень) писати саме про ці проблеми, про наші проблеми. Але я, сподіваючись, що мені прийде́ться дати відповідь на питання „чому”, шукав відповідних слів, які говорили б за мене, відповіли б на це поставлене англійським поетом Теннісоном питання про „the raison way”. І я знайшов ці слова, поглянувши на „Одnodнівку” Братства Дивізійників, видану кілька років тому в річницю битви під Бродами, на обкладинці якої вжито, як мотта, моїх слів, написаних ще давніше. Ось ці слова: . . . „ЧАСОМ МЕНІ ЗДАЄТЬСЯ, ЩО ВОНИ ПРИХОДЯТЬ І ГОВОРЯТЬ НАМ, ТИМ, ЩО ЖИВУТЬ, ЩОБ МИ НЕ ЗАБУЛИ НІ ЇХНЬОЇ ДОЛІ, НІ ЇХНЬОЇ СМЕРТИ. . .”

Тому я і пишу про них. Не лише про моїх друзів із Дивізії (бо я не хотів би бути „дивізійником у перманенції”), хоч я не можу забути й тих моїх товаришів зброї, що їм доля призначила ворожу кулю чи „велику мандрівку” по сибірських тундрах.

. . . Я пишу і про цих знайомих мені дівчат, яким писався у книзі долі рутяний вінок, а яких

увінчала смерть у партизанському бункері, чи в гестапівській катівні. . .

. . . Про тих „неполітичних” старших пань, приятельок моєї матері, вихованок Перемиського Інституту з минулого сторіччя, що їх доля завела в „отдальонние лагери” Караганди й Кінгіру. . .

. . . Про цих сумуючих, колись веселих, батярів із львівського Середмістя, що десь у світі мріють про день, коли вони зможуть повернутися у тень Преображенської церкви. . .

Про друзів, з якими вирушили ми в „Похідних Групах” на Схід у 1941 році, а яких постигла смерть під муром чи на шибениці. . .

Про тих, що їх залишили ми там. . . у Рідному Краю: наших батьків, дітей, найближчих, рідних, що у щоденному героїстві, тихому героїстві, змагаються за краще завтра. . .

Про тих, що кажуть нам „ЖИВИ, ЩОБ МИ НЕ ЗАБУЛИ НІ ЇХНЬОЇ ДОЛІ, НІ ЇХНЬОЇ СМЕРТИ. . .”

—х—

Покищо ця тематика мало цікава світові і в моєму, і в кращому від мого опрацюванні. Покищо світ цікавиться Дудінцевими, Пастернаками, Набоковими і „велика література” не має місця для нашої тематики. Але, може, надійде день, що це зміниться.

Але, якби навіть ще не скоро прийшов той день, нашою нагородою буде ваше признание, українська громадо на чужині, і надія, що колись наші слова все таки знайдуть шлях до великого українського народу на Рідній Землі. Покищо ми сповняємо наш скромний обов’язок без (на щастя) офіційних наказів і без соцзамовлень, без звання „інженерів людських душ” та без орденів (також на щастя).

Мені особисто вистачало б надія, що колись, може вже тоді, коли наші порослі мохом могили западуться в землю, хтось десь напише про мене:

„Народився в Україні, прожив шмат життя поза нею у тузі. Писав про Львів і його людей. Людей таких, як ми”.

ОВИД

Н О Р І Z О N

„ОВИД” появляється вже тринадцятий рік від 1949 року і втішається популярністю серед читачів у всіх країнах перебування українців на чужині

В „ОВИДІ” співпрацює 150 діячів української культури з різних ділянок науки, літератури, мистецтва й громадсько-суспільного життя — „ОВИД” це випробуваний приятель української родини на чужині, бо „Овид” своїм багатим змістом створює атмосферу здорового оптимізму.

На бажання висилаємо показові примірники.

“OVYD-HORIZON”

МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА ІРИНИ НОСИК

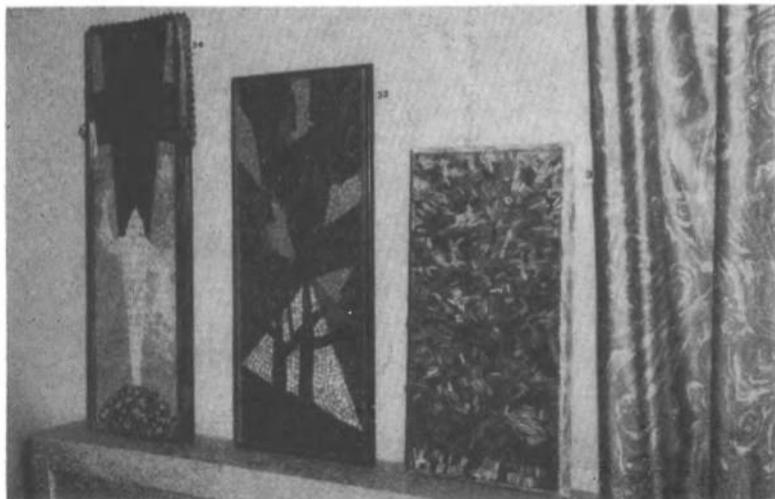
Старанням українського відділу ЮДЕ ім. О. Кошиця відбулася (в репрезентативних салонах Брук Бонд Сентер при вул. Блур 126) мистецька виставка ар. мал. Ірини Носик. Виставка тривала п'ять годин, проте відвідало її понад 200 осіб. Виставку відвідали визначні гості, в тому професори торонтонського університету з деканом біологічного факультету проф. д-ром К. Фішером, діячі української культури з головою канадського НТШ проф. д-ром Є. Вертипорохом, а в тому українські мистці та любителі мистецтва.

Виставка була зразково організована, виконала важливе завдання нав'язання контакту з англомовним світом, була відзначена в англомовній пресі, а чистий прибуток був призначений на допомогу українській студіюючій молоді, що є під опікою КоДУСу.

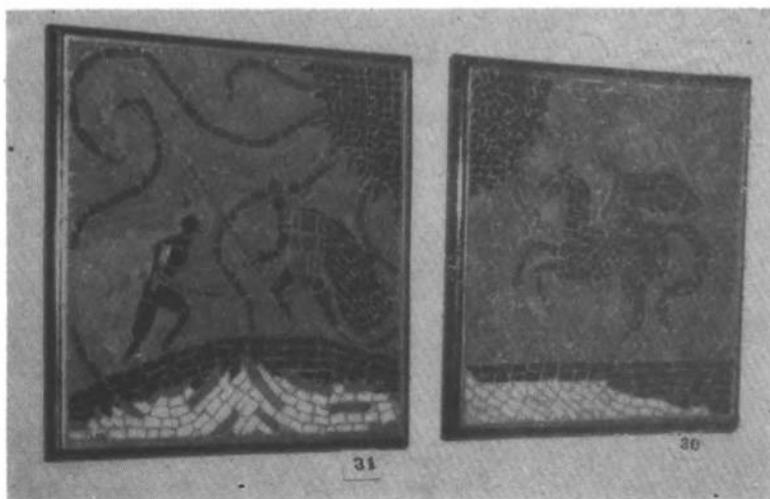
Вітаючи нашу малярку з цим новим успіхом, бажаємо їй надалі творчого росту. Читачам „Овиду” подаємо декілька репродукцій цієї успішної мистецької виставки.

Ірина Носик в товаристві шефа департаменту біології, професора торонтонського Університету — дра. К. Фішера, на тлі виставки.

Перша кімната виставки. Мозаїки: Призначення, Осінь, Ліс.

Похід Ігоря на Половців. Плач Ярославни (на попередній сторінці), Князь Ігор, та „бились день і бились другий”. Мозаїки, триптик.

Ірина Носик в товаристві членок виділу спонсоруючої установи пань: від ліва інж. Ольга Приходько, направо в білому капелюшку інж. Ляріса Яблонська.

ГОЛОВНА СТІНА ВИСТАВКИ

1) Хаос починання — проект стінопису для нового величавого будинку Департаменту Біології (перший наліво збоку), олія. Горішній ряд: 2) Фіялки, олія. 3) Самотнє дерево, олія. 4) Квезал та кактус, олія. 5) Дві берези, олія. 6) Родина, олія. 7) Між скелями, олія. 8) Портрет, Н. Н. Долішній ряд: 9) Залицяння, олія. 10) Спрага, олія. 11) Твист, олія. 12) Гладіолі, олія. 13) Призабута рослина, олія. 14) В задумі, олія. 15) Симфонія красок, олія. Третій ряд: 16) Печариці, олія.

Пам'яті відважного воєнного перекладача-оборонця

(Замість вінка на могилу
сл. п. проф. Северина Левицького)

Під час поминок по сл. п. професорові Северинові Левицькому в Бофало колишній поручник УСС, відомий поет і письменник Роман Купчинський у зворушливих словах та у високо поетичній формі згадав про три ділянки діяльності Покійного: як виховника, усусуса та пластуна. Він сказав м. ін.: "Сьогодні горять три свічки по Покійному: одна — за виховника, друга — за усусуса, а третя — за пластуна, і ця остання го-

але давало величезні можливості помагати, а навіть і рятувати життя багатьом людям, у першу чергу — нашим селянам, що не знали чужої мови.

Перекладач був необхідний кожній частині війська, кожній місцевій команді, кожній поліційній, господарській, технічній, санітарній і всякій іншій станиці, що покривали густою сіткою ціле запілля за фронтом.

Начальний Пластун — Сірий Лев

рїтїме так довго, як довго горїтїме в серці останнього пластуна пластова присяга".

Одначе, він не згадав ще одної ділянки: Його служби на користь рідного народу, а саме його праці як *воєнного перекладача* під час першої світової війни в австро-угорській і німецькій арміях в Україні в 1915-1918 роках.

Хто пам'ятає дві світові війни, той пригадує собі, що всі чужинецькі армії, які вступали на чужу територію, мали своїх перекладачів, або шукали за ними серед місцевого населення. Знання чужих мов виявилось під час обох світових воєн величезним особистим успіхом, бо воно часто рятувало життя не тільки даній особі та її рідні,

Воєнний перекладач мав численні завдання: перекладати всі накази чужої армії, розпорядки, звернення, побажання тощо, а з другої сторони мусів перекладати всі зажалення місцевого населення на часті зловживання вояків, на шкоди, заподіяні внаслідок воєнних дій. Крім того, він повинен був прочитувати різні доноси на підозрілих у симпатіях для ворога осіб і зміцня вирішувати, чи вони мають якусь підставу, чи це тільки особисті порахунки з немилими особами. В такій багатонаціональній країні, якою була Україна, де поруч себе жили українці, поляки, москалі й жиди, такі доноси часто мали на меті знищити українських патріотів. Совісний перекладач повинен був

зорієнтуватися й неповажний донос зразу кинути до коша, але для цього він мусів мати відвагу й почуття національного обов'язку рятувати своїх земляків перед злобними доносами ворогів.

В запіллі, де йшло більш нормальне життя, роля перекладачів не була така важлива, як у прифронтовій полосі.

Одначе, найбільш відповідальна праця воєнних перекладачів була при воєнних судах, бо здебільшого це був дуже короткий процес, і совісний перекладач мусів не раз напружити всі свої сили, щоб переконати воєнних суддів, польових аудиторів, про невинність обвинувачених або безпідставність важких закидів, що загрожували смертю багатьом нашим людям із-за злобних доносів чужих і своїх таки людей . . .

У часах першої світової війни воєнними перекладачами в австро-угорській та німецькій арміях на українських землях були переважно т. зв. "нацмени", тобто наші національні меншини, що старалися полагоджувати свої особисті порахунки з немилими собі нашими людьми або сподівалися дістати значну суму грошей за звільнення з в'язниці та від певної смерті від родини багачів, що їх нарочно поставили на лісті "фатерляндсферретерів" ("зрадників батьківщини"). Знову поляки мали прекрасну нагоду переводити в життя свій "проект на знищене Русі", очорнюючи всіх наших патріотів у москвофільстві. Після кожної поразки австро-угорської армії на початку першої світової війни знаходилися завжди такі "услужні" люді, що всю вину за програний бій звалювали на зовсім невинне українське населення. Карпатські гори вкрилися тисячами невинно повішених наших людей, у тому багатьох священиків, учителів і передових селян . . . Вистарчило, щоб у неділю задзвонили на Службу Божу або по небіжчикові, а вже вояки, головне мадяри, починали шукати за "зрадниками" і „московськими шпигунами" та „прикрашувати" ними придорожні дерева.

В австрійській армії було багато поляків, польових аудиторів (суддів), що із спеціальною насолодою засуджували на смерть зовсім невинних наших людей, а між ними "прославився" суддя Загурскі. Він старався "перевиконати" ударну кампанію в нищенні "фатерляндсферретерів" і підписував часто присуди смерті на наших людей, найсвідоміших патріотів — "жеби Польска не згінела" . . .

Проф. Северин Левицький у ранзі чотаря австрійської армії був одним із таких воєнних перекладачів, що не обмежувалися тільки до самого перекладання, але намагався всіми силами обороняти невинних наших людей від злобних доносів сусідів чи "нацменів", що зводили свої порахунки в таких критичних часах, коли

два підписи під брехливим доносом вистарчали, щоб невинну людину повісити. Одного разу його малошчо не розстріляли з цілою групою наших селян, що їх він намагався оборонити від злобних доносів.

Він з великою відвагою переконував польових суддів-чужинців у невинності багатьох обвинувачених наших людей, чим стягав на себе скажену лютість садиста Загурського, ката тисячів наших людей. Одного разу цей оскаженілий від зоологічної ненависти до українського народу суддя Загурскі образив український нарід у приявності чотаря С. Левицького, а цей визвав його на поєдинок. Вища військова влада заборонила цей поєдинок (правдоподібно, Загурскі не мав відваги стати до поєдинку!) і перенесла чотаря С. Левицького до німецької армії на становище воєнного перекладача, де він мав численні нагоди переконати німецьких польових суддів, незасліплених шовінізмом і ненавистю до українського народу, про безпідставність значної частини доносів, і таким чином урятував багато наших зовсім невинних людей. На жаль, у першій світовій війні було дуже мало українців воєнними перекладачами в австро-угорській і німецькій арміях, бо наші "добрі сусіди" зуміли викликати недовір'я до всіх українців, як до москвофілів і "зрадників Австрії" Одначе, наші, хоч і нечисленні, воєнні перекладачі, а між ними чотар С. Левицький, врятували життя багатьом, що попали були на листу "шпигунів і зрадників", переважно внаслідок особистих порахунків або із-за польського шовінізму.

Невідомо з яких причин, про ці справи писалося в нас дуже мало, і в споминах з війни і в окремих книжках про воєнні часи. Автор цих рядків зацікавився цією справою і збирав матеріяли про австро-угорські воєнні суди і суддів-аудиторів у цих крайно несправедливих судах, що завдяки їм мадяри повісили понад 40.000 наших людей у Карпатах (не раз за саме слово "русин", або за дзвонення в неділю чи по небіжчикові!).

З вибухом другої світової війни наші "добрі сусіди" і "нацмени" втратили кредит серед провідних кіл наступаючої німецької армії, що воліла мати перекладачами українців, але все ж таки велике число поляків стало через ніч "фольксдойчами", зголосилися на перекладачів і багато напакостили нашим людям. Деякі польські шовіністи під час німецької окупації очорнювали всіх українців як комуністів, а під час советської окупації цих самих українців очорнювали як фашистів і нацистів . . .

Одначе, численні українські воєнні перекладачі, навчені сумним досвідом з першої світової війни, слухаючи споминав таких заслужених перекладачів, як проф. С. Левицький і інших, до-

кладали багато зусиль, щоб оборонити наших людей від зловних і безпідставних доносів, головню наших “добрих сусідів”.

На місце “нацменів” з першої світової війни прийшли “фольксдойчі”, що з ними треба було нераз зводити важкі бої, щоб вирятувати наших, часто зовсім невинних, людей. Бували випадки, що наші перекладачі попадали у конфлікти з “фольксдойчами” та кінчили сумно в німецьких концентраках або “на піску” . . .

На жаль, про цю ділянку досі в нас ніхто не писав . . . Мабуть, чекають на догіднішу пору, коли про ці справи можна буде відкрито писати, не наражуючись на закиди “коляборантства” . . .

Досвід з обох світових воєн наказує нам бути готовими і з вибухом третьої світової війни зголоситися на воєнних перекладачів до західних армій, що мали б завдання зайняти укра-

їнські землі. Не сміємо допустити до того, щоб знову наші “добрі сусіди” зайняли становища воєнних перекладачів в окупаційних західних арміях і причинялися до знищення найсвідоміших українських патріотів.

Організації наших комбатантів і молоді повинні мати на увазі ці справи і приготовляти своїх членів до служби українському народові на становищах воєнних перекладачів, свідомих своїх великих завдань і можливостей у воєнних часах, коли від одного необережного слова, чи від доносу несовісних людей залежить життя людини. Національним обов'язком усіх українців, що знають добре чужі мови, буде негайно зголоситися на воєнних перекладачів і боронити земляків від усіх воєнних кривд і небезпек, рятуючи життя членів українського народу, що мав такі важкі втрати під час обох світових воєн.

Колишній воєнний перекладач

З ПОХОРОНІВ СЛ. П. ГЕНЕРАЛА ПОР. ІВАНА ОМЕЛЯНОВИЧА ПАВЛЕНКА

На фронті молоді

Спостерігаючи події українського громадського життя на терені ЗДА наприкінці цьогорічного вакаційного періоду, кожний із нас напевно звернув увагу на явище, що війнуло на ньому подихом оптимізму. Це явище — низка з'їздів і конвенцій різних організацій нашої молоді. Прочитуючи звіт про проведення із цих з'їздів, маємо добру нагоду ознайомитися з ідейними настановами та організаційними здобутками наших молодняцьких товариств і зробити деякі висновки “на маргінесі” нашої виховної справи.

Перший позитивний момент, що кидається в очі — це те, що всі ці з'їзди починалися врочистими Богослуженнями, як доказом, що наша молодь хоче працювати з Богом, визнаючи Божі принципи основою своєї діяльності. На тлі загрозливого занепаду етики й моралі в світі така настанова нашої молоді подає надію, що здорові духові первні збірної української душі, які перемогли вже не одну “чорну годину”, не дозволять нам і цим разом потонути в крутежі “модерного” декадансу й моральної капітуляції перед Злом.

Другий позитивний момент — то масова участь старшого громадянства у з'їздах молоді. Це доказ, як близько на серці батьків лежить справа виховання надійної зміни, що не зрадить батьківських заповітів, і справа підготовки молоді генерації до великих і почесних завдань у теперішньому й майбутньому. Знаємо, як легко може перерватися ідейно-духовий зв'язок між поколіннями, що робить дітей чужими у рідній хаті. Тому маніфестація єдності двох генерацій на з'їздах молоді може послужити підставою до твердження, що протиприродний процес розриву між двома суміжними поколіннями нам безпосередньо не загрожує.

Однак, мусимо бути реалістами й не сміємо себе обманювати. На жаль, у рядах молодняцьких організацій ми не бачимо чимало дітей і юнаків, може, навіть близьких наших знайомих. Одних самі безідейні батьки повели власними бездоріжжями, інших незарадні батьки не вміли вдержати на ріднім березі. І без докладної статистики знаємо, що відсоток нашої молоді, яка опинилася поза організаційними рамами світських і церковних молодняцьких організацій, загрозовано високий. Дехто вже починає говорити про “програні бій”, хоч, на нашу думку, це надто песимістичний погляд. Що далі робити? Передусім змобілізувати всі наявні сили громадянства на цьому, як-не-як, занедбаному відтинку. На цю тему за останні роки висловлено чимало добрих думок на сторінках нашої преси. Треба їх визбирати, впорядкувати, оцінити й подати до виконання. Хто й кому — це вже спра-

ва наших найвищих громадських чинників. Тут тільки при нагоді згадаємо тяжке занедбання в галузі продукції рідного друкованого слова для дітей і (особливо) для старшої молоді. Де наші видавництва для молоді, чому не маємо фондів вона буде зватися “Ліга Українців Католиків на продукцію вартісних книжок для дітей?”

Свій короткий огляд почнемо від конвенції Ліги Української Католицької Молоді (відтепер ЗДА”), що відбулася від 23 до 26 серпня у Клівленді, Огайо. Наради були присвячені в першу чергу реорганізаційним справам, Вселенському Соборові та ювілеєві “Провидіння”. В ході дискусійних сесій обговорено важливу справу відношення української молоді в Америці до різних суспільно-політичних проблем. Сподіваємось докладніше довідатись про цю справу із сторінок преси в недалекому майбутньому. Під час конвенції ВПреоєв. Митрополит Кир Амвросій висловив знаменну промову про християнську єдність, спертую на підвалинах взаємної толеранції та любові ближнього. Одною з головних питань конвенції, що визначила, чи радніш уточнила, дальші напрямні діяльності Ліги, була справа посилення співпраці української молоді католицького віровизнання з своєю Церквою.

“На маргінесі” додамо, що це питання набуває з року на рік усе більшої ваги. Багато слабодухої молоді і навіть молодших родин відчужуються від предківської мови та рідних традицій, а дальшим наслідком цього буває відхід від своєї Церкви, віри й обряду. Протидіяти цьому треба через якнайтісніше пов'язання української родини з Церквою, як чинником, що дає їй не тільки релігійну й моральну опіку, але також зберігає в неї почуття приналежності до українського народу. З другої ж сторони активний культ рідної мови й пісні, плекання українських звичаїв та зберігання скарбів української культури розбуджують і живлять у нашої молоді вірність і прив'язання до Українських Церков. Тому правильно робить Ліга, коли стає на шлях якнайтіснішої співпраці з Церквою, фортецею нашої тисячолітньої віри і найпевнішим гарантом збереження українського духа. У цій взаємній залежності лежить запорука нашого майбутнього.

Одночасно з конвенцією Ліги УКМ відбувся на оселі “Верховина” у Глен Спей (25 — 26 серпня ц. р.) Другий З'їзд Молоді Українського Робітничого Союзу, як черговий етап на шляху до створення нової молодняцької організації. Під час з'їзду схвалено правильник організації та обрано управу, що має вести справи до часу скликання Третього З'їзду. Коло сотні делегатів прослухали основну доповідь В. Василяшука на те-

му: “Деякі проблеми молоді УРС в Америці”. На увагу заслуговує також факт, що частину програми мистецької імпрези (рецитації, співи, скечі й танці) виконали молоді талановиті учасники з’їзду.

Через тиждень зелена “Верховина” у Глен Спей знову загомоніла бадьорими голосами молоді. Тут 1 — 2 вересня під проводом А. Федоренка відбувся Делегатський З’їзд Об’єднання Української Демократичної Молоді (ОДУМ). Президент УНРеспубліки в екзилі, д-р С. Витвицький привітав учасників відповідною промовою. Учасники дискусій над звітами Управи ствердили, що ОДУМ за 12 останніх років свого існування постійно розвивав свою ідеологічну та організаційну активність і тепер може похвалитися свіжими досягненнями.

29-та Конвенція Молоді Української Національності (МУН) відбулася 1 — 3 вересня на оселі ім. О. Ольжича в Лігайтоні, Па. Крім ділових нарад, до програми конвенції належали також змагання спортових та танцювальних гуртків. Душею конвенції був, як звичайно, Мирон Куропась, новим головою обрано Ігоря Прийму з Чикаго. На конвенцію прибули в характері почесних гостей такі досвідчені у громадсько-політичній роботі діячі, як голова УНРади О. Бойдуник, голова УКК проф. Л. Добрянський, проф. О. Грановський та інші. Не диво, що мунівці, розгортаючи пляни праці на майбутнє, почувалися бадьоро і мали від кого дістати добру батьківську пораду.

Найчисленніша наша молодняцька організація, Спілка Української Молоді (СУМА), відбула 11-ий річний здвиг у двох осередках, Елленвіллі та Дітройті. Здвиг проходив під гаслом “Борітеся — поборете” та був присвячений відзначенню 20-их роковин становлення УПА. Його характер був, як щороку, спортивно-мистецький, а на програму склалася дефіляда (1200 учасників), змагання в копаному м’ячі й відбиванці, також ватри. За усталеним від кількох літ звичаєм сумівська молодь влаштовує в рамках здвигу також концерт, складений із кращих точок окремих осередків (деклямації, словно-музичні монтажі, виступи хорів і оркестр). Здисципліновані ряди членів і доросту СУМА завжди звертають на се-

през, тож не диво, що на їхню маніфестацію цю-бе увагу під час національних і міжнародних ім-го року прислали привіти 20 губернаторів, 32 сенатори і 42 члени конгресу. Командантом здвигу в Елленвіллі був Я. Гавур, у Дітройті — А. Никончук.

На перше місце чисельністю учасників та багатством програми висунулася цього року Ювілейна Пластова Зустріч, що тривала 7 днів, від 28 серпня до 3 вересня на оселі в Іст Четгем, Н. Й. В улаштуванні таких масових імпрез Пласт має довголітній досвід, але цього року він справді “поставився”, відзначаючи достойно 50-ліття свого існування. В урочистому апелі та в дефіляді взяло участь аж 17 сотень пластунів і пластунок із усіх 4 пластових уладів. Пласт міг по-величатись і тим, що на його Золотий Ювілей прибули владики обох Українських Церков, ВПр. архієпископ Мстислав і ВПр. єпископ Кир Йосиф, духовенство, президент УНРеспубліки д-р С. Витвицький, численні громадські й військові діячі, представники крайових централь, преси то-що, а також делегації чужинецьких скавтових організацій. ЮПЗустріч була одночасно імпазантним фестивалем спортової і практичної вмілості пластування та мистецької самодіяльності, при чому на одно з перших місць висунувся показ укр. народної ноші, поєднаний з хороводами. Особливо дбайливо були опрацьовані дві великі ватри — перша поважно-урочиста, друга по-юнацькому радісна.

Як бачимо, аж шість організацій нашої молоді відбули свої з’їзди й конвенції. Кожна з них має власну ідеологію, власну програму праці і власні методи виховання. Нічого дивуватися, коли та чи інша організація уважає свої методи найкращими. Це створює підставу для шляхетного суперництва, що є здоровим ґрунтом для творчої співпраці. Тому нашим українським організаціям молоді бажано найкращої співпраці. Інакше й не може бути, бо всі вони прямують, хоч і різними стежками, до одної мети. А цю мету нагадують нашій молоді часто слова пісні, співаної на вишкільних таборах:

“Дай нам, Боже, для Рідного Краю
Українські серця зберегти!”

Р. З-ич

з лією маркою —

КНИЖКА

найпевніший
попитель
української
родини

СТАЛІ ПОКУПЦІ ВСІХ НАШИХ ВИДАНЬ —
це окрема категорія реєстрованих Читачів, що в новій системі продажу
наших видань купують

КНИЖКИ ПРЯМО ВІД ВИДАВЦЯ

Сталі покупці одержують всі наші видання по зниженій ціні
з доставою до дому без окремої доплати.

По ближчі інформації звертатися до видавництва.

ОВИД ч. 4 (123), 1962

Книжки мають свою долю . . .

Стара римська сентенція каже, що “книжки мають свою долю” (“габент суа фата лібеллі”). Знов інша римська сентенція, що виділа на новій бібліотеці львівської політехніки, так характеризувала бібліотеку:

—“Тут мертві живить і німі говорять” (“Гік мортуї вівунт ет мутуї льоквунтур”).

Ці дві староримські сентенції нагадалися мені, коли я читав дуже цікаву книжку Володимира Дорошенка “Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові” (Нью-Йорк, 1961, Відбитка з Записок Наукового Товариства ім. Шевченка, Том СІ ХХІ. Збірник Філологічної Секції, том 30, стор. 1-58).

Ніхто більше, крім дир. В. Дорошенка, що повних 35 літ свого життя присвятив невсипущій і відданій праці для розвитку найбільшої української бібліотеки на західноукраїнських землях, не може написати так вичерпуюче, так авторитетно, як — саме він — про історію, розвиток і сумну долю славної на весь світ бібліотеки НТШ у Львові.

На прикладі цієї історії бібліотеки НТШ зрозуміємо найкраще, яка була доля всіх українських бібліотек: митрополичих, єпископських, церковних, монастирських, княжих, гетьманських, шкільних, публічних і приватних, наших визначних людей, науковців, письменників, поетів, священників, учителів, читалень “Просвіти” та всіх інших наших товариств на рідних землях.

Сьогодні всі вони зникли, бо большевицька влада наказала зібрати всі публічні й приватні бібліотеки в советських державних бібліотеках. Але перед тим знищено майже всю нашу книжкову продукцію (або вилучено її з користування та приміщено у т. зв. “спецфондах”), що її автори чи видавці не були прихильниками марксісько-ленінської псевдонаукової доктрини, тобто прихильниками московського видання комунізму. Можна уявити собі, що залишилося з цілої нашої літератури продовж останнього століття!

Не тільки вся наша релігійна, національна духом література, але навіть твори наших лівих авторів, що були “вичищені” у безчисленних чистках 1930-их років, були знищені безпощадно! А продовж сталінських чисток зліквідовано без причини понад 260 наших письменників, не згадуючи тисяч і наших науковців, що їхні твори теж знищено!

Отже, що ж залишилося з нашої письменницької та наукової літератури в наших бібліотеках на українських землях?

Добрих давніх наших письменників і науковців твори знищено, а на їхнє місце поставлено жалюгідні “твори” московських лаптьолизів, “лакеїв з червоною кокардою на лобі”, що опльовують усе, що було досі доброго в українській літературі й науці, або переклали чи переробили твори московських письменників чи науковців.

Твори Шевченка, Франка та інших найвищих наших письменників пофальшовано, або видано з такими брехливими поясненнями, що зовсім викривлюють головні ідеї наших провідних людей, які формували нашу ідеологію.

Читаючи цей короткий історичний нарис бібліотеки НТШ у Львові, мимоволі пригадуємося, що сталося з бібліотекою Великого Київського Князя Ярослава Мудрого при Софійському соборі, кн. Володимира Мономаха, кн. Ярослава Осмомисла та інших князів-книжників, князя Константина Острозького, гетьманів Івана Мазепи й Кирила Розумовського, що мали великі культурні зв'язки з Заходом і його літературою, та з усіма численними бібліотеками наших владик, монастирів, братств, шкіл тощо. Большевики спалили м. ін. дім проф. М. Грушевського з великою бібліотекою.

Руйнували їх татари, москалі, поляки, а під час другої світової війни — німецькі наїзники. Один молодий німецький студент оповідав мені, як у Києві в 1941-43 роках німецькі вояки нищили українські бібліотеки, топили ними в печах, кидали їх на вогнища, щоб грітися при них, стелили їх під коней. А були це часто стародруки . . . Він не мав слів обурення про це варварство 20-го століття!

Чого не знищили татри, поляки й німці, те донищили московські большевики та їхні поплентачі, що вірно вислугуються їм та помагають “останню сорочку з матері стягати” . . .

В. Дорошенко, як наочний свідок, співробітник, а пізніше директор, написав історію НТШ за часів австрійських, польських, советських і німецьких, яка ілюструє долю всіх наших бібліотек. Польська цензура конфіскувала всі книжки й часописи, що мали протипольську тенденцію. Німці в 1941-43 роках вважали українські бібліотеки зайвими, що їх треба здати до фабрик паперу на перерібку . . . Большевицька цензура поставила на індексі майже всю нашу літературу й науку, якщо вона не мала марксіського духа . . .

Викинувши найвартісніші наші книжки та річники всіх наших часописів і журналів, большевики заповнили бібліотеки своїм хламом, своєю макулатурою, партійною агіткою та лженау-

ковою пропагандою, повною брудної лайки на все, що нам найсвятіше та найдорожче . . .

Через бібліотеку НТШ у Львові пройшли продовж 50 літ великі тисячі нашої інтелігенції: студентів, науковців, журналістів, письменників, професорів, учителів, культурних діячів і мистців. Всі вони завдячують їй багато. Мабуть, найбільше читачів мала бібліотека НТШ в 1921-25 роках, коли у Львові існував український тайний університет. На жаль, читальня бібліотеки не могла більше помістити, як 40 осіб, і тому незалежні люди мусіли відходити з нічим, або позичати книжки додому, що не завжди було можливе. Якраз найслабшою сторінкою бібліотеки була її невелика читальня. Бібліотека НТШ збрала майже всі книжки, видані українською мовою, або про Україну від Котляревського аж до часів другої світової війни, отже, майже продовж 150 літ. Ні одна інша українська бібліотека не могла їй дорівняти. Тепер більшовики влучили її до бібліотеки львівської філії Академії Наук УРСР. Варта знати, що під час другої світової війни бібліотека НТШ мала біля 300.000 книжок, у тому багато ще нескаталогованих, бо не було кому скаталогувати таку велику масу книжок, придбаних у час війни від наших установ чи приватних осіб.

Історія бібліотеки НТШ у Львові мимоволі заставляє нас призадуматися над долею українських бібліотек в Америці й Канаді при церквах, наших товариствах, відділах УНС, Провидіння, УРС, УНП, та бібліотек наших священників, діячів, учителів з першої, другої й третьої нашої еміграції. Сумна доля бібліотеки о. Агапія Гончаренка, одного з перших наших піонерів, культурних діячів і редакторів, що пропала безслідно, знищена "добрими сусідами", примушує нас подумати про долю тих українських бібліотек при наших церквах, товариствах чи в домах приватних осіб, що ще заціліли, але їм загрожує теж знищення через недбалість, байдужість або на випадок смерті їхніх власників. Знаємо, що українські видавництва у Львові, в Західній Україні та на еміграції в Західній Європі висилали свої видання до Америки й Канади, і вони повинні зберегтися в наших публічних чи приватних бібліотеках. Однак, зуб часу та смерть власників є дуже поважною загрозою для тих бібліотек, що ще заціліли до наших днів.

З мандрівок по Америці знаю тільки три більші приватні наші книгозбірні, а саме: п. Осипа Кочана у Віндгемі, Н. Й., п. Іллі Чайковського в Дітроїті та п. Михайла Войтовича в Ютиці, Н. Й. Найстарша із згаданих бібліотек, п. О. Кочана, має багато вартісних і рідких видань з-перед першої світової війни та з часів між обома війнами, цілі комплекти наших календарів, журналів і

наукових видань. У бібліотеці п. І. Чайковського є багато галицьких старих видань, як теж віденських, берлінських, американських та канадійських, що є тепер рідкістю. В бібліотеці п. М. Войтовича є багато видань з часів еміграції в Німеччині, річніки нашої преси на еміграції в Європі, Америці й Канаді, як теж усі сучасні видання, філіателістика, відзнаки, нумізматики, карти та всякі інші пам'ятки.

Можна сподіватися, що на терені Америки й Канади є ще більше приватних бібліотек, які заслуговують на те, щоб їх скаталогувати та зробити доступними для наших науковців і тих діячів, що співпрацюють з регіональними збірниками.

Наші центральні наукові установи на еміграції, НТШ і УВАН, повинні мати списки всіх українських бібліотек, публічних і приватних, у цілій Америці й Канаді, з їхніми каталогами, щоб улегшити працю історикам і дослідникам нашої давнини та сучасного лихоліття.

Це була б велика поміч для наших учених, редакторів регіональних збірників та їхніх співробітників.

Варта теж подбати, щоб наші приватні бібліотеки були в тестах записувані для бібліотек НТШ чи УВАН, щоб вони не були знищені або розпродані після смерті власників, або не переходили в руки членів родини, що часто вже не мають ніякого розуміння для вартости українських старих і нових книжок, журналів і річніків газет.

Щодня читаємо в нашій пресі про смерть наших старих чи нових емігрантів, але мало хто усвідомлює собі, що вони залишають якісь старі книжки, які треба зберегти від знищення, віддаючи їх до бібліотеки НТШ або УВАН.

Тільки вже за нашої пам'яті пропали мільйони українських вартісних книжок, знищених наїзниками й війною, а скільки їх пропало за останніх 1.000 літ?

Тож бережімо українські книжки і бібліотеки, як наш великий національний скарб!

Книголюб

Щойно появився вперше
„ОСТАННІЙ ПРОРОК”

роман ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА

456 сторінок друку. Ціна книжки: у твердій оправі \$6.00, в картоновій — \$4.50. Видано заходом Ділового Комітету для видання творів Л. Мосендза в Торонті. Жадайте у Вашій книгарні або замовляйте в Діловому Комітеті за адресою:

Mr. M. FEDORENKO, 155 PARKSIDE DR.,
TORONTO, ONT. CANADA.

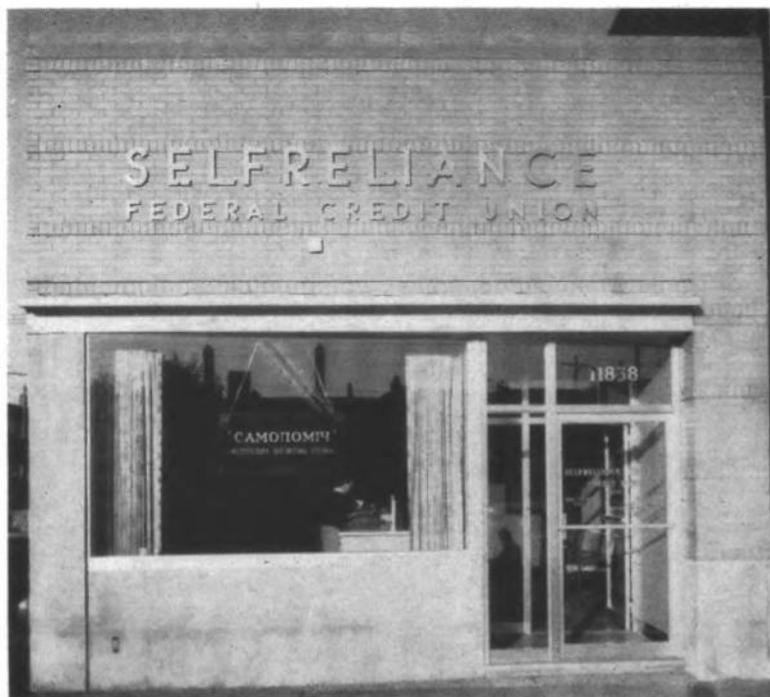
Динаміка кредитово-кооперативного руху

(З нагоди одного ювілею)

Дня 10 серпня 1962 р. сповнилося 10 років, як у Дітройті основано першу в історії цієї громади українську фінансову установу п. н. Фед. Кред. С-ка „САМОПОМІЧ”. Ця, щасливо для наших кредитівок у ЗДА дібрана назва віддає одним словом — самопоміч — кредитово-кооперативну ідею і філософію. Члени складають свої заощадження до одної каси і спільно користають

ред них дітройтська Кр. С-ка „Самопоміч” була в черзі появи четверта і від літ є друга, коли йде про фінансову силу.

Наші кредитівки ввійшли в орбіту могутньої американської кредит.-юнійної громади. „We are credit-union people” — кажуть гордо американці. Разом з ними входимо в світову громаду, яка з кінцем 1961 р. рахувала поверх 16 міл. членів!

Головне Бюро Кредитової Кооперативи „Самопоміч” у Дітройті.

з кредиту, коли його потребують, помагаючи собі взаємно.

Оце ж був колись вихідний пункт, коли ми творили райфанзенки на рідних землях. Для цієї цілі існує тепер у ЗДА поверх 21 тисяча кредитових юній з 13 мільйонами членів, що становить 7% населення. І як приємно нам, українцям, що в тих цифрах є теж наші кредитівки й наші люди, що наші кредитівки базовані на тих самих засадах і законах, що всі американські, що українці створили від 1961 року 15 кредитових кооператив, які успішно ростуть і розвиваються. Се-

Ця величезна членська армія має своє щорічне свято солідарности, „Міжнар. Кредитово-Юнійний День”, проклямований президентом у цьому році на 18 жовтня. Відзначаючи 3 листопада ц. р. своє десятиріччя, Кредитівка в Дітройті рівночасно відзначила цей кооперативний день в українських і міжнародніх рямках, висловлюючи тим свою солідарність з цілою кредитово-юнійною армією, яка маршує в вільному світі „до добра і краси”. Там, на Україні, де нема вільної кооперації, наш нарід позбавлений цього привілею.

Варто усвідомити собі, що найсильніші політично, мілітарно й економічно ЗДА є найбільшою потугою також у кредитово-кооперативному русі. Хоч перша кредитівка в ЗДА з'явилась щойно 1909 року, 9 років пізніше навіть, як у Канаді, то все ж вона кількакратно перевищила Канаду, як кількістю кредитівок (1961 р. близько 21 тисяча), так і членів (майже 13 міль).

Але що ще важливе: Америка формує тепер *інтернаціональну* структуру кредит.-кооперативного руху. Здавалось би, це парадокс, коли наскрізь капіталістична країна, Америка, виступає в ролі пропагатора кооперативної ідеї в інших країнах світу...

Насправді, це не парадокс.

У книжці Горація М. Каллена „Індивідуалізм — американська дорога життя”*) читаємо, що засади кооперації є ті самі, що засади в деклярації незалежності Америки: рівність усіх без виїмку людей. Каллен твердить, що в економічній ділянці фундаменти американізму здійснює *кооперація*. Знаменитий історик Арнольд Тойнбі пише в своїй книжці „Е стаді оф гісторі” ось що: „20-те сторіччя буде увіковічене не як вік атомової бомби чи конфлікту християнізму з комунізмом, а як перше сторіччя в історії, в якому людина думала практично поширити всі добродійства цивілізації на всіх людей у світі”. Нав'язуючи до цього, автор книжки „Кооперативна дорога до добробуту”, Е. Р. Бовен**), ролю цього дистрибутора приписує саме кооперації.

І правильно. Америка взялась від минулого року промоувати шлях кооперації до недорозвинених країн, у першу чергу до південної Америки. Ця акція прийняла вже конкретні форми. Стейтовий Департамент у Вашингтоні через свою Агенцію Помочі Інтерн. Розвиткові підписав 11 травня ц. р. договір з КЮН-ою (Нац. Асоц. Кредит. Юній) в справі розгорнення кредит.-коопер. програми в Лат. Америці) (Арг., Браз., Болівія, Колумбія, Екв., Перу, Уруг. і Венес.). CUNA (її World Extension Dept.) дістала від америк. уряду 310 тис. доларів для цієї праці. Вона рішила вжити весь власний бюджет на подібну працю в Африці.

Коли підписувано згаданий договір, представник уряду, Ф. Гемілтон, сказав: „...ніяка американська економічна система не підходить краще для експорту до інших держав, як засіб, щоб там розвивати економічне життя паралельно з демократією, як саме кооперація”.

*) Horace M. Kallen: “Individualism — An American Way of Life”.

**) E. R. Bowen: The Cooperative Road to Abundance.

Так! Кооперація — це економічна демократія, це щось, що відповідає духові американізму так добре, як капіталізм, тобто приватна підприємчість, яка довела ЗДА до вершин добробуту й багатства. Бо що таке дух американізму? Це воля людини і її свободна дія! Тому, що старого стилю капіталізм у Південній Америці тримає її все ще на рівні недорозвинености, виявляючи клясичне обличчя експлуататора і збіднювача мас, ЗДА в своїй допомозі закордонові рішила покористуватися кооперативною системою для введення там економічної демократії, як гаранта економічного добробуту мас і політичної стабільности.

Ось стільки на тему сучасної нової ролі кредитової кооперації в Америці і в світі. Бажанням автора є вказати на те, що наш ювілят, дітройтська кредитівка „Самопоміч” так, як інші наші кред. кооперативи — це частка великого кооперативного руху в усесвітньому масштабі. Це частка руху, на який покладають стільки надій, що він піднесе добробут і тим причиниться до миру, замикаючи дорогу комунізмові, тій диявольській системі, яка жирує на людській нужді.

Очевидно, найближче й безпосереднє завдання кред. кооперативи — це піднести добробут власних членів, обслужити їх не облудно з більш чи менш прихованою думкою якнайбільшого зиску, а чесно й гідно дати членам те, що їм, як співвласникам, належить. І це „Самопоміч” у Дітройті робить уже від десяти років.

Що таке 10 років у житті установи? Правда, це не багато. А все ж таки, якщо перерахуємо на долари все, що зроблено впродовж того часу цією кредитівкою, а саме: зібрані заощадження, виплачені дивіденди, уділені позички для різних цілей, які підсилили нашу громаду в цілості, її членів та їхні родини зокрема, виплачені платні працівникам, які знайшли в рідній установі варстат праці, а далі пожертви, оголошення в пресі і в радіо, друкарські роботи тощо — то вийде імпазантна багатощиферна квота. Вона показана найкраще в „Однорівні”, що її тут подаємо.

Хоч як радісні є досягнення в цифрах дітр. Кредитівки за перше десятиріччя — міряючи їх не тільки українським, але й американським мірилом — як ось: близько 2½ мільйона у вкладах, майже 10 мільйонів уділених за весь час позичок, майже 100.000 власної резерви, 300.000 виплаченої дивіденди плюс заплачені премії за асекурації членів тощо, то не в самих цифрах цінність цієї кредитівки. Цифри говорять багато, але далеко не все. Послухайте про її вартості, яких не можна окреслити цифрами.

ЧЛЕНИ РАДИ ДИРЕКТОРІВ І КОМІСІЯ 1962. Сидять (зправа до ліва): О. Серафін (гол. Ради Директорів), М. Крат (Дир.), П. Гайда (Кред. К.), Б. Мазуркевич (Контр. К.), П. Капітанець (Контр. К.). — Стоять (зліва до права): В. Шкудор (скарбник Дир.), М. Ростенко (Контр. К.), В. Кривуцький (Кред. К.), Т. Крамарчук (Кред. К.), Р. Кордуба (Кред. К.), М. Кунинський (Дир.), В. Решетилевич (Дир.), В. Несторович (Інф. К.), В. Гупалівський (Дир.), Р. Крохмалюк (Дир.).

На світлинні бракують: В. Брездень (Кред. К.), Л. Татух (Інф. К.) і п-ні М. Зубаль (Інф. К.). З працівників бракують: Д. Пісецька, С. Федакова й І. Лотоцький.

1) Кредитівка 10 років давала поштовх до посиленого заощаджування грошей нашим громадянством і постійною пропагандою корисно впливала на економне господарення заробленим грошем.

2) Вона стимулювала й уможливила здійснення різних особистих чи громадських проєктів. Видавши за 10 років близько 10 мільйонів на позички членам, наша Кредитівка досягнула в тому перше місце серед українських кредитівок.

3) Як піонер у фінансовій ділянці серед українців Дітройту, вона ступнево здобула собі довіря і закріпила переконання про нашу рівновартість з американцями в організації фінансів.

4) Вона започаткувала українську кооперативну пресу в Америці своїм журналом „Наш Контакт” (згодом спільно з Кредитівкою в Чикаго), який після років об'єднано з „Новим Світом” у спільний орган нашої кооперації „Наш Світ”.

5) Не тільки матеріальними досяганнями, але теж участю в зборах, з'їздах, курсах і виставках кредит. юній Мічигену Кредитівка спопуляризувала українське ім'я в кооперації американських се-

редовищ, знайшлась на сторінках їх преси й здобула признання, а навіть подив, що так скоро вона знайшлась в гроні амер. кредитівок з кількомільйоновим уділовим капіталом.

6) Вона перша добилася субвенції Мічигенської Ліги Кред. Юній на видання Історії Укр. Кооперації.

7) Від неї вийшла перша думка про потребу об'єднання українських кредитівок і заходи для підготовки з'їздів у Віндзорі, Торонто і Нью-Йорку, чого завершенням є ТУК (Тов. Укр. Коопер.).

8) З Дітройту, з Кредитівки, вийшла ідея співпраці всіх видів укр. фінанс. установ: Братніх Союзів, Щадниць і Кредитівок. Після з'їздів у Клівленді і на Союзівці зорганізовано КУФУ (Ком. Укр. Фін. Установ).

9) Хоч спочатку, 10 років тому, в Дітройті не було знавців, готових до кредит.-кооп. праці, ми приспішеним темпом учились, шукали кращих доріг, добирали кращих критеріїв у кредит. політиці, в бюровій техніці і обслузі членів і розмірно швидко дійшли до того досвіду й тої перфекції, яка є сьогодні прикметна дітройтській Кредитівці.

Тут подані позитиви. А негативи? Невже ж їх не було? Були й ще є... Ось вони:

1) Як усі наші кред. кооперативи в Америці, і Кред. „Самопоміч” у Дітройті далеко ще позаду потенціяльних можливостей в акумуляції заощаджень українського гроша в Дітройті. Вона ще в великій мірі працює не для українців, часто з меншими користями для власника, або з ризиком. Якби українці Дітройту ставилися ще краще до Кредитівки, вона могла б подвоїти зразу свою фінансову силу, а з тим і фінансову поміч членам і громаді.

2) Ми ще не переконали громадян у доцільності постійно й регулярно шадити на далекоплянові потреби, такі, як майбутні студії дітей, евент. недуги, непрацездатність тощо. Також не переконали, що корисніше взяти позичку в нас і купувати за готівку, як влазити в різні борги й платити більші кошти такого кредиту.

3) Ми ще не здобули сердець нашого доросту для ідеї ощадності і для самої Кредитівки, яка залишиться колись молодшим у спадщині. Не привчили молодь при помочі батьків як слід цінити нашу устанovu.

Всі ці позитиви й негативи треба буде мати на увазі в дальшій програмі і праці.

З-посеред усіх членів кожнoчасних дирекцій і комісій, які безкорисно й жертвенно працювали для Кред. С-ки Самопоміч, особливе признання належить довгорічному голові Дирекції, інж. А. Мілянoвичеві, який був автором багатьох щасливих ідей, теперішньому голові Дирекції, інж. О. Серафiнові, який від кількох років виявляє талант доброго, совісного лідера з успішними сугестіями, довголітньому скарбникові д-рові В. Шкудареві, як теж тим піонерам, які

від початку до сьогодні витримали в службі нашій спільній справі.

Але найбільше признання належить українській громаді Дітройту. Вона ж бо дала нашій Кредитівці 2 і пів тисячі членів, створивши численну кооперативну родину, яка становить незнищимий уже фундамент. Ця велика армія членів зжилася вже тісно з Кредитівкою і без неї не уявляє собі вже свого життя і господарювання.

Кредитівка САМОПОМІЧ — це не тільки поєднання матеріяльних інтересів членів укр. нац. спільноти. Правда, певність заощаджень і добра дивіденда, як теж догідний кредит це найважливіші речі, бо основним завданням кредитівки є розв'язувати фінансові проблеми українських родин. Але для цього потрібні теж духові вартості. Треба нам усім бачити над собою небо з зірками, а серед зірок ту найяскішу, що представляє сукупність наших ідей, включно з ідеєю кооперативною, яка є знаменитим цементом для нашої нац. єдності, так дуже важної в нашому фізичному й духовому розсіянні на чужині.

Динамізм нашої кредитівки „Самопоміч” є одним із джерел динаміки всього українського, як теж американського кредитово-кооперативного руху, який — як сказано вище — взяв на себе історичну ролю допомоги на інших континентах. Може колись він і нам допоможе прищепити наново Україні ідею вільної кооперації, яка там тепер знищена й забута.

Другу декаду своєї діяльності почала Кред. Спілка САМОПОМІЧ в свідомості своєї сили і повної вже зрілості та з непохитною вже вірністю їй української громади Дітройту, якій вона служить і якій служити буде в міру своєї спроможности.

РОЗВИТОК САМОПОМОЧІ В ДІТРОЙТІ В ЦИФРАХ

Рік	Кільк. членів	Уділи	Стан позичок	Чистий зиск	Дивіденда %	Резерви	Білянс. сума
1952 (4 міс.)	101	12.222	3.442	37	2	—	12.279
1953	290	100.495	45.559	1.096	2	288	101.770
1954	578	228.895	207.731	4.845	3	1.680	254.547
1955	1.075	532.884	419.341	11.367	3	3.717	546.366
1956	1.432	853.361	740.283	26.273	3	7.636	883.127
1957	1.517	1.033.888	833.548	34.136	3	12.064	1.092.485
1958	1.750	1.267.673	885.571	42.512	3 $\frac{1}{4}$	26.806	1.328.799
1959	1.938	1.566.249	1.170.148	55.128	3 $\frac{1}{2}$	36.163	1.650.260
1961	2.368	1.959.783	1.716.814	78.238	3 $\frac{1}{2}$	49.060	2.070.494
1961	2.498	2.211.985	1.693.872	96.597	3 $\frac{1}{2}$		
					3 $\frac{3}{4}$	77.179	2.338.068
1962 (8 міс.)	2.583	2.325.939	1.734.350	59.369	4	92.503	2.433.337

Преріями Апуре

(Закінчення*)

8. На “каньо” Чіспа.

Отже, ми знову, озброєні рушницями, почимчикували через монте до Каньо Чіспа. Яких 5 кілометрів ходу через густі трави та ліс. Прийшли до Каньо, що виглядав мов широкий (15-20 метрів) канал, вирізаний через густу зелень, яка стіною підіймалась направо й наліво від нього. Тут на березі, в тіні дерев, лежав бонго, а коло нього мотор, що його Антоніо відразу причепив до боку човна. Ми до нього всіли.

“Душегубка”, подумав я.

“Не забудь взяти з собою “вехіто”! — сказав Моран. “Кон кіен вавос?”, скрикнув Антоніо. (З ким їдемо?). — “Кон Діос!”, відповів Моран. (З Богом!).

“І кон ля Сантіссіма Вірген”, докінчив, перехристившись, Антоніо.

Це образ, без якого ніюдин льянеро не відважиться пускатися на воду з усіма її небезпеками.

“Ель Вехіто”, “Старенький”, як його фаміліярно називають льянерос — це Бог. І як його цими старовинними формулами не запросити з собою до човна, то кат-зна яка біда може трапитися.

На диво, мотор негайно запрацював і ми поплили. Зелені стіни по боках Каньо обсіпані птахами, мов білими, червоними та синіми квітами. Де-не-де видко пісковий берег і маленькі затоки.

“Бабас” — прошепотів Антоніо, показуючи пальцем на білий пісок. Я глянув; яких 5 чорнобурих стовбурів лежало на нім. Та ми не встигли й наблизитися, як вони ожили і швиденько почали рухатись у напрямі до води, до якої і шубовснули. Це були “бабас”, маленькі каймани, 2-3 метри завдовжки, які мають широко розставлені очі, так що виглядає, ніби вони носять окуляри. (Кайманус Склеропс). Вони не агресивні, радше боязливі, і тікають, як тільки відчують небезпеку. Мене аж чорти беруть, що не встиг їх зфільмувати.

“Не біда”, каже Антоніо, “ще буде їх багато!”

І дійсно, за слідуючим поворотом рукава, ми знову бачимо піщаний берег і на нім з десяток кайманів. Тут Антоніо спиняє мотор, щоб його шум не налякав повзунів, і виймає весло, яким

тихесенько скеровує бонго до берега. Моя камера вже фільмує; все ближче і ближче. Нараз, мов на приказ, всі каймани побігли, перевалюючись з боку на бік, до води. Та я на цей раз усе таки встиг їх зфільмувати. Я цєю пригодою був приємно схвилюваний. Перша зустріч з цими бестіями в їх рідному оточенні була частинним сповненням давньої мрії побачити все те, про що в Європі читав у книжках різних подорожників. Сповненням туги, яка живе в кожного хлопця, насиченого Жюль Верном, Майн-Рідом, Густавом Емором та іншими, туги самому побувати і в преріях і джунглях, побачити індіан, диких звірят, екзотичних птахів.

Я бачив нарешті живих крокодилів! Та людина ненаситна. Хоче все щось більше; незадоволена тим, що має.

“А скажіть, Антоніо, тут водяться каріби?” — “Комо но, сеньйор, тисячі!” Я аж підскочив. Побачити карібів — це була друга мрія. Каріби — це невеличкі риби, яких у Бразилії називають “піранья” (Серроальмо Наттерері). Є це найжахливіші та найбільш пажерливі хижаки, що живуть у ріках венесуельських степів. Ці солодководні акули мають страшні зуби, трикутні, гострі мов бритва. Нижній щелеп висунений трохи допереду і робить профіль каріба подібним до бульдога. Якщо у вас на тілі є хоч найменша рана, то й не відважуйтеся підходити до води; вони так чують кров, що найменша капля їх приваблює і вони тисячами кидаються на необережну жертву і рвуть з живого тіла м'ясо з такою швидкістю, що за кілька мінут з нещасної людини або звірини, яка попала їм у зуби, лишається лише обгризений кістяк.

Майже кожний мешканець степів може показати великі близни на руках або на ногах, де в момент необережності каріб відкусив з нього шматок тіла. Коли часами треба переправляти худобу через річку, в якій водяться каріби, то льянероси часто роблять так, що навмисне, значно нижче місця переправи, забивають якунебудь хвору корову і кидають її у воду, а в той час, як каріби пажерливо на неї кидаються, люди переправляють решту стада на другий бік. Коли Антоніо сказав, що і в нашій “Каньо Чіспа” є тисячі “карібів”, я загорів цікавістю.

“Я хотів би їх побачити”. — “Це дуже легко”, усміхнувся Антоніо. “Глядіть!” Він зручним рухом скинув рушницю. Залунав постріл. І біла чапля, що їх чимало літало над водою, ка-

* “Овид” чч. 2 (121) і 3 (122) 1962 р.

менем гепнула вниз, забарвлюючи своєю кров'ю воду. І тут почалося щось апокаліптичне, щось, що не снилось і Данте. Вода довкола птаха в одну мить закипіла, запінилася. Безліч риб кинулись на чаплю. Заблищали синявим та червоним сріблом свого тіла. Якийсь дивний, металічний звук, що морозив тіло, доносився з того місця, де ці обридливі хижаки ласували. Вони лізли один на одного, вискакували з води, прогризали собі через пір'я птаха путь до його середини. Ми, мов спаралізовані, дивились на цю оргію. За яких 5 мінут усе скінчилось, вода заспокоїлась; лиш кілька білих, забарвлених кров'ю пір'ячок плавало по поверхні.

“Карамба!” бурмотів Моран, “Карамба!” Я і того не в силі був вимовити. Образ цієї неймовірної кровожадности зробив на мене таке враження, що я довго не міг отямитись, а металічний шум, очевидячки, шум їх луски, коли вони терлись один об другого, ще довго бренив у моїх вухах.

Та цим епізодом моє знайомство з ними ще не мало скінчитися... На жаль...

9. В гостях у ярурос.

Бонго плило далі. Нараз Моран усміхнувся і показав пальцем на лівий берег: “Пуерто Пальмаріто”.

Я теж усміхнувся. “Пуерто” — це був напівгнилий стовп, до якого було прив'язане одне бонго. Ще три лежали на березі. Ми вилізли на сушу.

Було приємно відчувати себе знову на землі, де не було ні кайманів, ні карібів. Яких 100 кроків від “порта” була хата. Кілька бамбукових стовпів, критих пальмовим листям, вбито в землю. Стіни були теж зручно плетені з пальми.

Тут мешкав “ель капітан” індіан племені яруро, їх вождь, чи, як тут його називають, касіке — Цезар Прада.

Це був невеликий чоловічок, оливково-гнідої барви, з ясно визначеними монгольськими рисами. Синьо-чорне волосся, стрижене “під макітру”, прикривало його чоло. Він був одягнений у штани. З привітною усмішкою на безвусім лиці він обнявся з Мораном, як із старим приятелем. Моран представив мене і ми теж з капітаном обнялися. Вийшла його жінка, звідкись показалися його діти, кремезні та сильні хлопці, а за ними 10-12-річні дівчата.

Капітан негайно дав жінці якийсь наказ у своїй мові; вона побігла на подвір'я за хату і незабаром принесла нам чорну каву.

Ланчо капітана було дуже чистеньке; через кімнату висіли гамаки, глиняна підлога була добре заметена.

На маленькому столику стояла машинка до писання і різні книжки та зошити.

“Це належить американському докторові”, сказав, усміхаючись, капітан гарною еспанською мовою. Решта його родини по-еспанськи не вміла. “Цей американець у мене вчиться ярурської мови і складає цілі словники”.

“Капітан говорить про Томаса Рутса!”, сказав Моран. “Це молодий американець-лінгвіст. Він має стипендію від Колумбійського Університету і студіює вже майже 8 місяців мову ярурос. А де він тепер?”

“Поїхав до протестантської місії. Тут недалеко є американські місіонери. Він часто до них їздить. Педро”, крикнув він одному зі своїх синів і щось йому сказав по-ярурськи. — “Педро його зараз привезе”.

Ми пили каву й балакали. Ще кілька індіан, всі міцні, здорові хлопці, оточили нас, і хоч нічого з балачки не розуміли, однак, уважно слухали, не спускаючи з нас очей.

Капітан говорив про події, що якраз сильно хвилювали ярурів. Місцеві “білі” на них дивились, як на нижчі істоти, нездібні думати й керувати своєю судьбою, як на щось може трохи ліпше від худоби. І часто уважали, що забити індіанця, це менший гріх, ніж зарізати корову.

“Нас багато перебили. За часів Гомеса нас замордовано яких 500! Коли білому хтось із нас не подобається, то його вбивають — і ніхто винуватого не знайде! От тепер коло рію Сінаруко замордовано 6 індіан нашого племені!”

І він нам розказав страшну історію. Якийсь гасендеро Тріфон Родрігез, власник гато “Каньо Амарільо”, зауважив, що в нього пропали три свині. А що недалеко знаходився табір ярурів, то він подумав, що це вони вкрали свиней. І післав на них карну експедицію, своїх 15 леонів, озброєних рушницями, пістолями та мачетами. Вони оточили табір і змусили мужчин піти з ними до лісу, де вони розклали вогонь, забили свиню і почали її смажити, ніби для того, щоб почастувати індіан. І коли ці, не підозріваючи нічого, сиділи коло багаття, леони на них кинулися і постріляли їх. 6 індіан утекло, а 6 загинуло, пробиті кулями. Поліція про це довідалася і почала розшукувати вбивців. Деяких удалося зловити, а більшість, і сам Тріфон, ховаються десь у степах. Решта індіан, довідавшись про цю масакру, розлютилась і мріє про пімсту. Горе кожному білому, що тепер відважиться зайти на береги рію Сінаруко або Капанаро.

“Нема для нас спокою. Уже нас, ярурос, лишилося так мало, що поки мине кілька років, ми вимеремо, або будемо перебиті культурними бі-

лими”, з сумною усмішкою закінчив своє оповідання капітан.

“Виходить, що ми до вас прибули в незручний час”, сказав Моран.

“Не турбуйтеся, докторе”, відповів капітан. “Ми хоч нижчі істоти, та гостей, що до нас прибувають з чистою душею, ми шануємо”. — “А ось і ель амерікано!”

Дійсно, бонго з Педро вже вернувся і з нього виліз довгов'язий бльондин; він, весело усміхаючись, потрясав нам руки і питав “гав ду ю ду!” Розбалакалися з ним. Рутс оповідав нам про свою працю, про життя індіан, про їх звички.

Груба і поморщена, мов печене яблуко, жінка капітана принесла нам їжу. В шкралупах від тотум¹⁾ принесла нам якесь вариво; видко, густа зупа, в якій плавали кусники білої риби, квасолі, гарбуза, юки, батати і т. д. Пахло дуже смачно і ми, заїдаючи коржами касави, змолотили вмить величезну порцію цього “борщу”. Мені особливо смакувала “риба”, м'яка, сочиста, з трохи своєрідним, але приємним присмаком.

“Чудова риба! Я так давно не їв річної риби, що вже і смак її забув. Як вона називається?”

Рутс усміхнувся. “Надіюсь, що не зіпсую вам смаку, докторе. Але це не риба, а баба”.

“Баба? Ви хочете сказати, що це кайман?”

“Так. Це м'ясо з хвоста каймана. Це тутешній присмак”.

Я відчув у першу мить, що в мене щось під серцем ніби зібралось в клубок. Одначе, героїчно поборов у собі почуття огиди: м'ясо є м'ясо — сказав я собі — нема чого вдавати принцесу на горошині. Іли ж ми в час війни і псів, і котів. Усміхнувся, трохи може не цілком широко, і погодився, що це дійсно присмак. Капітан лише бачив, що мені смакувало. “Я радий, що наша страва вам смакує. Ви в добрий час до нас загостили. Бо сьогодні вночі в нас буде фієста. Нині повня місяця і до нас зберуться індіанці з цілої околиці; ми будемо багато їсти, пити та танцювати”.

“Педро, Франціско, Панчо і Хозе пойдуть полювати на кайманів. Хочете, докторе, можете поїхати з ними. Це Вам певно буде цікаво”.

Я з захопленням погодився. Як же пропустити таку нагоду?!

Трохи відпочивши після їжі, ми спустились до ріки і я сів у човен з Педром і Рутсом. Решта

¹⁾ Великий, як футбол, овоч, що росте на деревах; кора тверда, а середина м'яка, мов вата. Як її видовбати, то лишається тверда шкаралупа, яку вживають замість посуду (кресцентіа куєте).

індіан посідали до інших човнів і ми поплили вниз по каньо. Моран і Антоніо лишилися в Пальмаріто. Воліли розтягнутись у гамаках і травити крокодилячий борщ.

За яких 1-2 години веслування човен заплив в невелику затоку; Педро перестав веслувати. Замість того витягнув довгу жердку, що лежала на дні човна, і почав нею відштовхуватись від дна. Тут було неглибоко, по пояс.

“Якщо й перевернемося, то біда невелика”, зауважив я.

“Ну, я би це не радив робити. Каріби нападають і в плитких місцях. А крім них тут є ще й отруйні скати (Potamotrygon Hystrix), які коло хвоста мають гостре жало, що його вбивають у тіло жертви. Жало має отрую, яка, якщо не заб'є, то спричиняє страшний біль, гноєння та гангрену, і ногу часто приходиться ампутувати. А крім того тут ще водяться “темблядорес”.

Я згадав цих знаменитих електричних угрів (Electrophorus), що їх перший описав ще Гумбольдт, які дримають у намулі дна ріки, поки до них не наблизиться щось живе, риба, кінь чи людина. Тоді вони видають з себе таку сильну електричну струю, що менших істот забиває, а більші тратять пам'ять і топляться. Потім ці риби їх із смаком пожирають.

Так, тут без Бога на ріку не пускайся!

Педро тихесенько підвів човен до берега. Ми вилізли на суходіл і він тоді дав Рутсові в руки свою жердку. Сам з дна човна взяв гарпун. Був це довгий патик, до одного кінця якого був прив'язаний довжелезний мотуз, а другий кінець кінчався гострим загнутим дозоду залізним гаком.

Педро приглядався до води берега лагуни, далі з усмішкою показав гарпуном на одно місце. Ми нахилились і побачили на досить стрімкому березі в землі діру, частина якої була під водою. Це згідно із словами Рутса була печера каймана, де він сидів, маючи там досить повітря і вихід просто в воду.

На знак, даний Педром, Рутс почав жердкою колоти в землю над печерою; тому, що земля була вогка і м'яка, жердка легко входила в глибину, де знаходився кайман. “Треба його трохи полоскотати”, сказав Рутс. А Педро взяв гарпун обома руками і підніс його високо над головою. Я, мов загіпнотизований, дивився у воду — і нараз побачив, як з печери висувалася сіро-зелена морда каймана, а за хвилину появилася уся голова й передні лапи. В цю мить Педро з цілою силою жбурнув у нього гарпун.

Що тут почалось! Вода збурилася й заклекотіла. Кайман зачав вискакувати з води, кидатися на всі боки, бризки летіли до небес, вода почервоніла від крові; напереміну показувалося жовте черево каймана, то його спина; хвіст, мов

з цілої сили мотуз, Рутс і я теж за нього вхопилися й тягнули каймана до берега. Поволі він тратив силу — і нарешті, ми обливаючись потом, уже мокресенькі від води, витягнули його на берег. Вің безвладно, мов мертвий, лежав на березі. Звірятко було солідне — добрих 3 метри. Педро ножем обрізав довкола гарпуна тіло звірини, щоб його легше витягнути. Повзун ще раз здригнувся і затих. Тоді індієнин міцним мотузом перев'язав йому щоки та лапи.

“А це чому?” спитав я.

“Каймана не так легко забити. Він зараз такий же живесенький, як ви та я. Його відвеземо до Пальмаріто і там заб'ють його перед самим бенкетом, щоб був свіжим. Він тепер лише приголомшений!”

Рутс, що стільки часу прожив серед ярурос, знав досконало все про їх життя і про їх полювання. Тому й міг говорити з повним авторитетом.

З нашою допомогою Педро навантажив каймана на човен і ми поплили назад до Пальмаріто.

Підпливаючи вже до „порту”, ми побачили, що здалека наближається човен, в якому плив Панчо. Він, побачивши нас, почав здалека ще махати нам рукою. І ось тут сталося щось незрозуміле. Вірніше, події наступали по собі з такою швидкістю і були такі жахливі, що я пізніше не був в стані докладно цього зрозуміти.

Панчо став на ноги і взяв свою жердку, щоб відіпхнутися від дна річки. Чи він спіткнувся, чи поховзнувся — факт, що нараз втратив рівновагу і полетів у воду, відштовхнувшись, падаючи, ногами човен далеко від себе. Кілька диких очайдушних рухів руками, душу роздираючий крик — і голова Панчо зникла під водою. Як більшість індієн, він не вмів пливати. Рутс вхопив весло і кинувся гнати наш човен в його напрямку. Та Педро спинив його і щось сказав по-ярурськи. „Запізно”, простогнав Рутс, „темблядорес”!

І ми побачили, як із різних боків на поверхні ріки появились зигзагуваті рівчачки — сліди пливучих до нещасного електричних угрів. Від їх струму він негайно втратив пам'ять. І слава Богу, що це сталося, бо так „заанестезіований” він уже не чув, як на нього накинуплися каріби.

Ми мов скаменіли; дивились, як коло нього кипіла і булькала вода, знову чули той металічний, заморожуючий душу шум, бачили, як бризки води забарвилися кров'ю. Ще раз ми побачили, як голова Панчо появилася над водою, кілька риб вгризлися вже в його ніс, очі... і знову все зникло в глибинах.

Поволі все скінчилося.

Ми опритомніли. Я тремтячими руками запалив цигарку і поглянув на Рутса. Він був зелено-

блідий — і нараз нахилився набік та почав звертати.

Один Педро не проявляв жадних емоцій. Він скерував наш човен до бонга Панча. На його дні лежали дві великі баби. Педро прив'язав човен до нашого і ми поїхали до Пальмаріто.

На другий день на побережному піску знайшли голову Панчо, а власне те, що від неї лишилося після праці карібів. Вид не належав до приємних...

На капітана та на решту ярурів ця трагедія не зробила жадного вражіння. Панчо не був з їх оселі; він був прибула без роду і племені, тому його ніхто й не оплакував. Крім того, ця подія була в їх житті щоденним явищем. Мисливець завжди ризикував своїм життям. Часто такий ризик кінчався фатально...

Я, ще цілий напівзадеревілий, звалився в гамак, і, прийнявши таблетки проти болю голови, роздумував над суетою людського життя.

А ярурос тим часом готовилися до бенкету. Розрізали кайманів, чистили рибу, черепах. Горіли вогні і над ними стояли великі казани, в яких вони це все варили. Пекли в вугіллі овочі, а жінки сиділи над величезним коритом і жували ягоди одної з пальм, які відтак випльовували до корита. В цей спосіб вони приготувлювали „чічу”, себто брагу, що їм служила замість вина. Від ферментування слини наставало алькоголічне квашення — і індієни цею, для мене неапетитною, „горілкою” впивалися. Як тільки над деревами показалася повня місяця, вони почали їсти. Капітан посадив нас коло себе і наклав нам до мисок з величезного казана кусники м'яса та вареної городовини.

Решта ж ярурів просто руками вибирали з казанів кусники м'яса і жерли так, що вуха тріскали. Все це запивали величезною кількістю чічі. Неймовірно, яку кількість їжі можуть в собі змитити індієнські черева. Індієни їдять ніби на запас. Бож відомо, що вони можуть по кілька днів витримувати без жадної їжі.

Капітан бачив, що ми не відважуємося пити чічу, тому на його наказ нам принесли великий збан чорної кави.

Поволі настрої індієн під впливом випитого алкоголю ставав щораз веселішим. Початкове чавкання, що довгий час заглушувало навіть крик мавп-реунів, яким вони вітали повню, почало замовкати, а натомість чути було крик, сміх та вереск підпилих індієн. А коли місяць став цілком високо над вершинами пальм, то появилася й оркестра. Три бубни, зроблені з видовбаних стовбурів пальм, на які була натягнена шкіра лінивців, цілий ряд усяких калаталок з

дерева, по якому вони стукали патичками, і навіть були духові інструменти в формі сопілок, зроблених з тростини та кісток оленів.

Почалася „музика”. Звуки великих бубнів, тріскотіння маленьких, звуком подібних до ксилофона, калаталок, пронизливий свист сопілок, — усе це створювало своєрідний, трохи монотонний ритм.

А тоді на середину площі, довкола якої сиділи гості, вискочив старий, поморщений індіанин, з леопардовою шкурою на голові та з маракою в руках, і зачав, гойдаючись з боку на бік, співати (чогось згадалось давно забуте речення ще з Підкарпатської України: „палайдрується, мов жид над халами”). Коли він кінчав, то решта присутніх хором повторяли за ним останнє речення його „співу”.

„Це їх піяче — чарівник, лікар і жрець”, шепотів мені Рутс, який уже знав ці їх фієсти. „Він співає гімн місяцеві; просить його про охорону племені”.

Піяче без кінця все повторював той самий одноманітний мотив, а хор підтягував за ним.

„Не нагадує це Вам наші літанії?” шепнув Моран.

Нараз жрець заголосив щось дуже високим тоном, урвав свою „лісню” і почав тупцювати ногами все скорше та скорше. Один із індіан, що дивився на нього, б'ючи долонями в такт бубнів, зірвався на ноги, скочив до кола і теж почав тупотіти ногами. За ним пішов другий, третій . . . і незабаром усі мужчики, вівкаючи та гопкаючи, почали скакати і крутитися, вистукуючи по глиняній землі босими ногами, танцюючи під стукіт невмовкаючих бубнів.

Я, мов замагнетизований, дивився на танок цих дикунів; він мав у собі щось примітивне, передісторичне, — ці постаті, освічені вогнем багаття, їх довгі тіні, цей невтихаючий, настирливий гук бубнів.

„Так вони будуть вити і скакати, поки не поваляться від втоми та від чічі”, вирвав мене з мого одеревіння Рутс. „Я це вже бачив багато разів. Ходім спати, докторе!”

„А дійсно”, сказав Моран, „завтра треба нам раненько встати”.

Я простягнувся в завішеному для мене в хаті капітана гамаку, але заснути не міг. Вражіння цього дня, смерть Панчо, ці навіжені бубни — все це, не дивлячись на втому, спати не давало. Голова боліла, мов хотіла тріснути, а думки, мов гострі леза, різали мозок. Сон не приходив. Щойно таблетка луміналю допомгла мені заснути. Рано прокинувся, бо мене тряс за плечі Моран.

„Пора, докторе! Вставайте!”

З головою тяжкою, мов той казан, що в ньо-

му вчора варили кайманів, я виліз з гамака. Першим ділом було ковтнути дві таблетки аспірини, а далі спуститись до ріки, де вже стояв з відром у руках голий Рутс. Я теж роздягнувся і ми взаємно вилляли один на одного кілька цебрів води, і після того щойно я почав себе почувати як щось більш-менш подібне до людини. Кілька склянок гарячої чорної кави з касаве і з чорною квасолею — і ми сердечно попрощалися з гостинним капітаном та сіли до нашого бонго. Рутс поїхав з нами.

І на цей раз я був тим, що перехрестившись, вимовив сакраментальне речення: „Кон кієн вамос?” А Антонію, знявши поважно капелюх, відповів: „Кон Діос!”

10. Сан Вінсенте

Прибувши на хутір Дон Антонія, ми пообідали й пішли спати. Десь на 3-тю годину прибув з гато Морана його робітник Кустодію і привів довгожданих коней. Ми посідали на невеличких, але дуже міцних коней і поїхали до Сан Вінсенте. Це була дуже приємна прогулянка. Висока степова трава доходила коням до черева; квітучі рослини наповняли своїми п'янкими пахощами заляте сонцем повітря. Степові птахи, що зривалися з-під копит коней, череди худоби, що де-не-де паслися — все це створювало поетичний та лагідний настрій. Де-не-де на овиді видно було невеличкі діброви, а зрештою, куди око гляне — всюди безконечний степ. Тому, що зимові води ще не цілком зійшли, ми деколи мусіли брести баюрами, при чім вода нерідко доходила до колін. Коло 7-ої вечора ми прибули до Сан Вінсенте. Нас зустріла господиня Морана, Кармен. Помившись під помпою, ми засіли до вечері. Найбільшою насолодою було тут холодне, мов лід, пиво.

Після вечері Моран післав своїх робітників стріляти кріликів. Вони начепили на голову ліхтарі і зникли в темноті ночі. Час від часу чути було вистріли їх рушниць. Я вже з ними не ходив. З одного боку, в мене сильно боліло розбите місце, з якого виростають ноги, а подруге, я не хотів в темноті лізти в траву, щоб не наступити на яку гадюку. А Кустодію та його приятелі не боялись. Вони ішли босі.

„Гадюка нас боїться. Вона тікає, коли чує наші кроки”.

Їх ноги дійсно були такі тверді від вічного ходження без черевиків, що, певно, і зуби гадюки їх не пробили б. Мене здивувало, як я перший раз побачив, що вони прив'язують величезні остроги просто до босої ноги. Засуне великий палець у стрем'я та так і їде . . .

Я трохи посидів з Рутсом перед хатою, поговорили про лінгвістичні студії, а далі, відчувачи втому, пішли до довжелезного коридору, де висіло яких 12-15 гамаків. В одному із них уже спав Моран. В інших спали його робітники. На стільцях, поставлених коло гамаків, горіли свічки і освічували блимаючим світлом цю своєрідну спальню.

Я теж підтягнув до свого гамака стілець, запалив свічку, поставив собі пляшку з пивом, цигарки і з насолодою розтягнувся в гамаку; закуривши цигарку, почав прислухуватися до балачкі пеонів.

Улюблена тема льянеросів, це різні привиди та духи, якими їх уява заселює прерію. Коли її освічує повня місяця, то в ній показуються всякі страхіття. Вершники, які таємничо зникають, коли до них наблизяться; душі тих, що загинули в ріках, від укушення змії. Тут блукає і гірко плаче „Льорна”, привид річних берегів, рукавів та заток; її крики та стогін чути на багато миль. Неспокійні духи, які хором моляться за своє спасіння. Самотня душа, „Аніма Соля”, яка свище і кличе запізненого подорожника, щоб змусити його прочитати за неї „Отче наш”, бо її мукам у чистилищі немає кінця. „Сахона”, вся в жалобі, яка переслідує степових Дон-Жуанів, що вертаються з нічної зустрічі або з забави; вона вабить їх за собою, а потім, як вони наближаються, повертається до них і залякує їх до смерті своїми світлячими, жахливими зубами. Тут також мандрує Мандінга, степовий чорт, який збиває з дороги самотнього вершника і заводить його на бездні болота. Про все це пеони люблять після праці говорити. Кожний із них мав якунебудь страшну пригоду.

Тепер мав слово старий Венансіо, який переконував своїх товаришів, що він увечорі бачив „фаміліяра” Сан Вінсенте.

Згідно із старим забобоном у степах існує жорстокий звичай. Коли основуєть нове гато, то на його терені викопують глибоку яму і в ній живцем ховають бика. Його заганяють у цю яму і, не дивлячись на його страшний рев, засипують землею. Таким способом його „дух” стає в'язнем землі, на якій стоїть гато; стає патроном цього гато, охороняє його від біди та дбає про щастя і добробут його власників. Це і був „фаміліяр”. Коли хтось із пеонів часами в вечірні години з ним стрінувся, то це добрий знак, який віщував якінебудь щасливі події.

Венансіо оповідав, що він, вертаючися з поля, побачив, як їх фаміліяр, великий, рижий, з чорною плямою на чолі, стояв у баюрі і пив воду. Побачивши Венансію, він заревів і зник, мов його земля проковтнула.

„І ти сам його бачив?” недовірливо перепитував його другий пеон, „чи, може, ти був підпитий і в тебе в голові джмелі гули?”

„Ось цими самими очима я його бачив. Хай мені їх замури виключють, якщо брешу”.

Їх голоси вже до мене доходили як через вату. Втома перемагала і я заснув...

Який розкішний є ранок у степах!

По траві зачинає грати свіжий ранній вітерець. З дерев злязять виспані кури. Починають у зарослях посвистувати куропатви. Перелітають із диким криком пажерливі папуги, а за ними червоні коро-коро та білі чаплі. Чути протяжний рев коров і ржання коней, що вітають такими фанфарами сходяче сонце. Як ми з Рутсом встали, то вже всі пеони відійшли на працю. Сам Моран поплив човном до села Гуачара, де в нього були якісь справи з урядами. Ми ж мали повернутися назад на гато Дон Антонія, куди за нами мала о 11 годині прилетіти наша авіонетка. По дорозі назад ми застрелили кілька качок, які нам всмажила Асунсіон. По 11-й ми вже неслися в повітрі над преріями і за яких 20 мінут спустились у Гуачарі, де на нас уже чекав Моран. Тут ми довго не затримувалися. Моран ще хотів мені показати ярурів, які ще не дійшли до такої цивілізації, як індіани в Пальмаріто, і він попросив пілота, щоб той повіз нас у місцевості між ріками Сінаруко та Капананаро, де знаходились їх оселі. Ми накупили в Гуачарі рижу, муки, соли, цукерків для дітей і полетіли в напрямі на південь. Серед безмежної пустки ми нараз побачили під нами на невисокому горбку оселю ярурів. Довкола центральної площі були кругом розташовані їх пальмові хатки. Довкола ні одного дерева, ні одного куща; всюди голий степ.

Авіонетка спустилася на більш-менш відповідному місці — і відразу з оселі до нас побігли індіани. Тільки мужчини. Найстарший із них цілком правильно говорив по-еспанськи. Його наш пілот знав, бо вже не один раз сюди привозив їм харчі. Хозе взяв наші подарунки і насамперед почас нас питати, чи вже зловили вбивців його одноплеменників. Решта ж індіан із похмурими обличчями дивилися на нас, не вимовляючи ні словечка. Спроби Рутса заговорити з ними в їх мові ні до чого не довели. Я їх фотографував, причім теж на їх лицах не появилася навіть натяк на усмішку. Атмосфера була явно до нас ворожа.

Ми довго не барились. Пілот хотів ще завидка вернутися до Сан Фернандо. Ще раз спустилися на гато Дон Антонія, де покинули Рутса, і під вечір прибули на аеродром Сан Фернандо.

Ледве ми вийшли з авіонетки, як до нас підійшли два типи; вони виказались як детективи

і попросили Морана та мене їхати з ними на комісаріят.

Нічого не розуміючи, ми приїхали на поліцію. Я довго сидів у ждальні, а Морана допитували в середині. Про що, не знаю. Він мені ніколи не сказав. Сказав лише, що вийшло якесь непорозуміння і що він зо мною до Каракасу завтра їхати не зможе, бо мусить залишитися, щоб це все в'яснити.

Відвіз мене до готелю, де я мав переночувати, а там далі зник. Ще раз я з ним стрінувся ранесенько, коли він приїхав у готель, щоб посадити мене на таксі до Каракасу. І більше я його відтоді не бачив.

Чи його арештували з політичних причин, чи він виїхав з Венесуелі, я не знаю. Він мені ніколи не давав своєї адреси, я не знав, де він живе і де його шукати. Всі спроби його знайти не дали вислідів. Як несподівано появився в моєму житті, так само нагло зник.

Не знаю, чи він злочинець, чи людина, яка потерпіла з політичних причин. Знаю лише те, що він мені з особистої симпатії, за те, що я вилікував йому вухо, відплатив одною з найцікавіших подорожей, повною пригод та вражіннь, яку колинебудь у житті вдалося мені відбутися.

І цього я ніколи не забуду. І за це, хто б він не був, я йому завжди буду вдячний!

Кінець

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ювілейне видання в 14 томах — це
ТРИВКІЙ ПАМ'ЯТНИК
в українській родині на чужині.

НЕВМІРУЩА ВДАЧА (Закінчення з 15 стор.)

ку. Очевидно, Драгомиров любив попоїсти смачно і знався на цьому.

У Києві не було, мабуть, ані одної доброї господині, яка б не мала „Драгомировської книги”, як її називали, або, хоч виписок з неї, бо книжка розійшлася й була розпродана за дуже короткий час. Чи була знову перевидана, не знаю.

Поза тим Софія Абрамовна не була в Києві дуже знана. Не бувала не тільки в товаристві, але навіть у театрах, яких у Києві було аж п'ять. Але, видко, не марнувала часу лише за лектурою французьких романів, як більшість дам тієї доби. І, хоч мала першорядного кухаря й багато різної прислуги, сама доглядала за всім, керувала домом і господарством, може ще ліпше, як „Його Високопревосходительство Юго-Западним Краєм”...

Добра книжка — це найкраща
розривка культурної людини!
„УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО”

— Мюнхен —

Пропонує такі свої видання:

	Ціна в доларах
Ольга Мак:	
БОГ ВОГНЮ	
Повість в 3 томах	6.00
З ЧАСІВ ЄЖОВЩИНИ	
Спогади	2.00
Віра Вовк:	
ДУХИ І ДЕРВІШІ	
Повість	1.50
ЕЛЕГІЇ	
Поезії	0.75
Юрій Тис:	
ЖИТТЯ ІНШОЇ ЛЮДИНИ	
Фантастична повість	1.50
Петро Кізко:	
УСТИМ БЕЗРІДНИЙ	
Повість	1.50
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ	
Том I, Зима, Весна	3.00
Др. Ростислав Єндик:	
ДМИТРО ДОНЦОВ	
Ідеолог Українського Націоналізму	1.30
Леся Хриплива:	
ВІТЕР З УКРАЇНИ	
Ілюстроване оповідання для дітей	2.00
ОТАМАН ВОЛЯ	
Повість для молоді	2.00
Підготовляється до друку	
Олекса Воропай:	
ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ	
Том II, Літо, Осінь	3.00
А. Фурман:	
КРОВ І ВУГІЛЛЯ	
Повість з життя і боротьби українських засланців у Воркуті.	3.00

Усі перелічені твори можна набути в українських книгарнях у вільному світі, а також безпосередньо в видавництві

VERLAG

SCHLACH PEREMONY

Munchen 8, Zeppelinstr. 67

Bundesrepublik Deutschland

В Ж Е В Д Р У К У

**АНГЛОМОВНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
УКРАЇНОЗНАВСТВА**

накладом
ТОРОНТОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
коштом
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНЬОГО СОЮЗУ

ПЕРШИЙ ТОМ ПОЯВИТЬСЯ ВОСЕНИ 1962 Р.
І ВКЛЮЧАТИМЕ РОЗДІЛИ:

<i>Загальні інформації</i>	<i>Українська мова</i>
<i>Фізична географія і природа</i>	<i>Історія України</i>
<i>Людність</i>	<i>Українська культура</i>
<i>Етнографія</i>	<i>Українська література</i>

ЦІНА ПЕРШОГО ТОМУ В ПЕРЕДПРОДАЖУ 30.00 ДОЛ.
ПІСЛЯ ПОЯВИ КНИГИ З ДРУКУ КОШТУВАТИ МЕ 37.50 ДОЛ.

Замовлення приймає
Видавництво Миколи Денисюка в Чикаго

Замовлення з чеком або моні ордером слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

Як добре . . .

Моя аналіза вірша „Синій сон” Миколи Вінграновського, що була свого часу надрукована в „Свободі”, викликала незадоволення в одного читача. Він сказав, що я допустився великої небережності, похваливши твір підсоветського автора. На його думку, цих авторів не можна хвалити, нехай би вони писали не знати як добре, бо хвала на їх адресу автоматично переноситься на окупантів України, на большевиків.

Цей закид був для мене справжньою несподіванкою, і я задумався. А передумавши справу, прийшов до твердого висновку, що наших поетів таки треба хвалити за гарні твори, незалежно від того, де вони проживають, чи на рідній землі „під московським калавуром”, чи де інде.

А щоб догодити своєму критикові, я подам тут свою думку про вірш Максима Рильського „Як добре . . .”, що був недавно надрукований у „Свободі”, як щось варте відзначення. Цей вірш належить, на мою думку, до невдалих творів Рильського, і я хочу показати, чому саме. Подаю повний текст його:

ЯК ДОБРЕ . . .

*Як добре тій людині жить,
Яка в житті не знала суму,
В якій серце не болить
Від сонця й весняного шуму!*

*Усе ясне їй на землі,
Таке, як є, як інші бачать,
Великі букви і малі
Усюди їй те саме значать.*

*Ніколи не присняться їй,
Урівноваженій людині,
Незрозумілий помах вій
І незглибимий погляд синій,*

*І невідомих птиць ключі,
І заходу рожевий порох,
І стук прозорий уночі
У шибку в зимових узорах,*

*Сліди легенькі на снігу,
Що за ніч ледь позамітало,
І згад про постать дорогу,
Якої може не бувало . . .*

*Благаю, критики, простіть
Поета впалого в задуму!
Як сумно тій людині жить,
Яка в житті не знала суму!*

Перед віршем стоїть мотто: „Думи мої, думи мої, лихо мені з вами”. Не знати, чи тут поет мав на увазі думи-пісні, як сам Шевченко, чи думи-мислі (думки). Здається, це друге, бо вірш має виразний характер медитації, розважання на тему, якій людині добре чи недобре жити і чому. На самому початку цієї „задуми” поет каже:

*Як добре тій людині жить.
Яка в житті не знала суму,*

а на кінці, перебравши цілу низку різних недогод безсумного життя, приходять до протилежного висновку:

*Як сумно тій людині жить,
Яка в житті не знала суму!*

Можна думати, що цю контрверсію поет мав на мислі ще перед написанням вірша, а звідси виходило б, що самий вірш не був виливом почуття, а вислідом тверезого, холодного метикування, роздуму чи „задуми”, як висловився сам автор. Можна також припускати, що цією контрверсією поет хотів, свідомо чи несвідомо, зілюструвати обов'язкову в Советах методу так званого діямату: кожне твердження повинно складатися з тези, антитези й остаточної синтези. Ця метода зобов'язує не тільки партійних ідеологів, а й науковців і письменників, інакше вони не можуть мати милого ока в начальства. У розгляданому тут випадку діямат мав би мати таку приблизно будову: добре тим, що ніколи не сумують — теза. Але при цьому вони втрачають багато поетичних приємностей — антитеза, а тому сумно на світі тим, що ніколи не сумують, — синтеза (що сама себе заперечує!). Для цих безталанників поет уживає слова „людина” у виразно іронічному сенсі і тоні, навіть із згірдливым прикметником „урівноважена”.

Така чи не така справжня генеза вірша „Як добре . . .”, з певністю не знати. І знання її нам не дуже потрібне. Ми дивимось на написане і маємо говорити, „не мудрствуя лукаво”, про те, що бачимо. Так і зробимо.

Часто перше вражіння від мистецького тво-

ру буває вирішним і найбільш переконливим. Так сталося мені і на цей раз. При першому читанні вірша „Як добре...” на мене повіяло духом давноминулої доби, коли творилися сентиментальні малоросійські романи на зразок таких, як

*Дивлюсь я на небо
І думку гадаю:
Чому я не сокіл?
Чому не літаю?*

або

*Де ти бродиш, моя доле?
Не докличусь я тебе!*

або

*Скажи мені правду, мій добрий козаче,
Що діяти серцю, як серце болить,
Як тяжко застогне, як гірко заплаче,
Як дуже в неволі воно защемить.*

Автори цих наївних „трагедій” мали під час їх komponування повні вуха звуків із великого Кобзаря, але не мали в думці його великих ідей. І вийшли малоросійські сентименти, що в добу несвідомого українофільства робили сильне враження. Наші добрі попередники брали їх дуже близько до серця, тим більше, що вправні композитори поклали їх на музику, а співаки на різні голоси прикрашували ними українські й неукраїнські імпрези.

І розважання Рильського на тему, кому добре жити, не визначається більшою поважністю і глибиною думки. За критерій для оцінки доброго життя поет бере почуття суму з приводу зовсім неважних причин. Він, наприклад, іронізує з людини, „в якої серце не болить від сонця й весняного шуму”. Сумами Рильського ми так само мало переймаємося, як колишніми жалями того автора, що дивився на небо й нарікав, чому він не сокіл, чому не літає. А врешті, сам поет розумів неповажність своєї філософії і звернувся до критиків із благанням простити йому цю „задуму”.

„Бог простить!”, можемо йому сказати, „а ми й поготів”.

Ми добре знаємо, що тільки „в своїй хаті своя правда, і сила, і воля” і можливість оприлюднювати глибші думки. Автор, що виступив на літературну арену юно-невинною і пахучою, мов лісова фіялка, збірочкою „Синя далечінь”, член славного „П'ятірного грона”, драгоман „Пана Тадеуша”, що переспівав цю поему голоснішим, ніж сам Міцкевич, співом і показав, що українські жаби таки краще кричать, ніж польські, — цей автор напевно має в своїй душі поважні й глибокі ідеї, але... атмосфера старшобратська.

Проте у вірші „Як добре...” є гріхи, що їх не можна віднести на рахунок цієї атмосфери і простоти. Маємо на увазі огріхи мовного характеру. Поруч із такими мистецькими самоцвітами, як

*Незрозумілий помах вій
І незглибимий погляд синій,
І невідомих птиць ключі,
І заходу рожевий порох,
І стук прозорий уночі
У шибку в зимових узорах,*

поет подає такі „досяги” нашої модерної мови, як рядки

*Яка в житті не знала суму,
В якої серце не болить,
Якої може й не бувало,*

де натикаємось на чуже й противне нашій мові якання, себто на вживання слів „який, яка, яке” в ролі відносних займенників для пов'язання голловних і підрядних ім речень. Якби ці рядки попали на Парнас, то наші старі Баяни, що відпочивають там, відразу б крикнули:

— Відчиняйте вікна й двері! Впустіть усі вітри, нехай продують це зловоніє!

В останні часи якання набрало характеру пошести. І на рідній землі, і на уходах українських часописи й наукові писання, і прозаїчні твори, і промови рясніють від нього. Часто зустрічаються й такі конструкції, як „людина, в добру волю й чесні наміри якої ми вірили...” Переважна більшість із тих, що якають, не розуміє проблеми і чинить несвідомо; багато не дбають про мову, а решта не вмє інакше висловитись. Тільки поезія, як фортеця законів мови, покищо не піддавалася цій хворобі. Невеличкі винятки можна не брати в рахунок, бо вони й так зустрічаються в безвартісних творах. Але приклад Рильського може потягнути за собою інших творців нашої поезії, і це власне було б справжнім сумом.

Цю сумну статтю закінчимо чудовою поезією, що напевно викличе в душі читача почуття радості за наше красне письменство. Це вірш Віктора Мазура

ЛИСТИ

*Вже на верховітті
листя пожовтіло...
Там береза біла
ніжно шелестіла:
Не стелись ласкаво
біля ніг, тумане,
Не горнись до мене,
сивий дідугане!*

*Не торкайся вусом
 об дівочі груди —
 З того залищання
 любощів не буде!
 Онде клен багрянний
 на крутім обоччі
 Дивиться на мене,
 аж палають очі.
 Він листки широкі,
 золоті, осінні
 Шле мені рікою
 на узорній піні.
 Я схиляюсь низько,
 ті листи читаю,
 Хоч він і не близько,
 я його кохаю.
 Він бо не жартує
 ширю любов'ю:
 Списані листочки
 молодю кров'ю.*

Була б велика шкода, якби цей молодий баян задивився на старого майстра й собі почав якати.

Думаємо, що нема потреби аналізувати ці чудові листки багряного клена. Вони говорять самі за себе. Ми тільки звернемо увагу читачів і деяких наших правнуків Дажбога на кілька важних моментів. Насамперед на тему. Тема „Листів” проста, не надумана й далека від усякої хитромудрої софістики.

Білокора берізка сахається туману — сиво-го дідугана й каже йому:

*Не торкайся вусом
 об дівочі груди —
 З того залищання
 любощів не буде!
 Онде клен багрянний
 на крутім обоччі
 Дивиться на мене,
 аж палають очі.*

Ось і вся тема. Правдива поезія говорить просто, байдуже, чи це безпосередня мова, чи якась метафора.

Далі прошу прислухатися пильніше до мови. Жадної фальшивої екзальтації, жадної зумисної віртуозности вислову! Ніякої шумихи, ніякої реклямної прикраси. Нема зайвих слів, притягнутих в інтересах метрики, чи рими, чи заради пустої чвані. Є тільки найнеобхідніше. І ні одного слова не можна викинути, чого, на жаль, не можна сказати про багато творів інших наших дажбожичів, де можна викидати не тільки слова, а й цілі рядки, навіть цілі строфи, і розум залишається той самий.

ОВИД ч. 4 (123), 1962

Віктор Мазур не розкидається словами. Він їх шанує, як святощі.

І нарешті сама техніка віршування, себто те, що надає чи не надає віршованому творові визвуку мелодійности, музикальности. Тут мусимо вжити слова „ритм”. Припускаємо, що це поняття відоме кожному аматорові поезії, дармащо дефініції його звичайно не зовсім ясні. Кожний рядок „Листів” Віктора Мазура складається з двох відділених цезурою рівноскладових половин, і кожна половина має один наголос, що бринить найголосніше поруч із іншими, глухими. Він не має сталого місця і раз припадає на перший склад, раз на другий, а раз на п'ятий, переходячи від хорєя до хорєя. Ця мандрівка хоронить вірш від немилої одноманітности, монотонности. Такий ритм „Листів”.

Коли з цього погляду порівняти їх із віршем Рильського „Як добре . . .”, то прийдеться сказати, що в творі Рильського нема такої досконалости. Там зустрічаються рядки, позбавлені ритму, хоч метрику в них збережено. Це рядки

*Як добре тій людині жить,
 Від сонця й весняного шуму,
 Ніколи не присниться їй,
 Урівноваженій людині,
 У шибку в зимових узорах.*

Перечитайте ці рядки разом із їх сусідами і ви почуете, що вони мають цілком прозаїчний визвук, далекий від музики. Та й не знати врешті, чи автор хотів її дати . . .

Коли ця стаття була готова, мені попався віршик „Баба Віхола” Ліни Костенко. Ця поетка ще перед тим притягала на себе мою увагу. Хоч я прочитав невеличку кількість її поезій, проте вже міг би сказати, що в поетичному хисті Ліни Костенко криються вельми надійні можливості. І мені хочеться вірити, що в її особі виступив на арену нашої літератури не абиякий майстер. Ліна Костенко не орудує поетичними переїдами від інших авторів, а вмє сказати своє власне слово і говорить ним. А це одна з найважливіших цінностей кожного слова, а літературного особливо. Що моя віра має підставу, переконаєтесь, коли прочитаєте віршик

БАБА ВІХОЛА

*Баба Віхола, сива Віхола
 на метільній мітлі приїхала.
 В двері стукала,
 селом вешталась:
 — Люди добрії,
 дайте решето!
 Ой, просію я біле борошно,
 бо в полях іще дуже порожньо.*

*Сині пальчики -
мерзне житечко.
Нема решета, дайте ситечко.
Полею їхала, в землю дихала
Баба Віхола, сива Віхола...*

Тут метафора коло метафори і сама тема — чудова метафора: до села приїхала перша сніговиця, вешталася вулицями, стукала в двері, вимагаючи решета чи ситечка, а потім подалася в поле, де посіяла біле борошно, присипавши снігом сині пальчики-проростки змерзлого жита. Це зробила сива баба Віхола, не сніговиця, не метелиця, не хуртовина чи завія. Вона на метільній мітлі приїхала і в землю дихала, щоб нагріти ті сині пальчики.

Ліна Костенко говорить у цьому віршику мовою з народніх надрів, не запозиченою з книж-

ки, а ритміка вірша повна музичної легкості. Читаете, і ваші груди вільно дихають, а язик не натикається ні на які перешкоди чи пороги. А понад усе — велична простота, ніякої словесної мегаломанії. Це — перша заповідь поетичного слова. Такою мовою говорили пророки. Перевірте це, ідучи від рядка до рядка, від слова до слова.

А які рими! Вешталась — решето, де співзвучність творять частини: „ешт” і „ешет”; далі Віхола-приїхала, дихала-Віхола, борошно-порожньо, житечко-ситечко. У випадку „борошно-порожньо” всі звуки майже однакові, бо яка різниця між „б” і „п”, чи „ш” і „ж”? Те саме треба сказати про „житечко-ситечко”. Багатіших рим нема.

Дальше слово за нашими музикантами-композиторами!

КНИГА, НЕОБХІДНА В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Видає:

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

НАЙКРАЩИЙ ПОДАРУНОК ПРИ КОЖНІЙ НАГОДІ!

1, 2, 3, 4, 5, 6, — друга, словникова частина (ЕУ/2)
цілість у шости томах; ціна в передплаті: дол. 50,— (полотно) дол. 60,— (півшкіра); після появи четвертого тому дол. 75,— відповідно дол. 90,—

Продає :

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА В ЧІКАГО

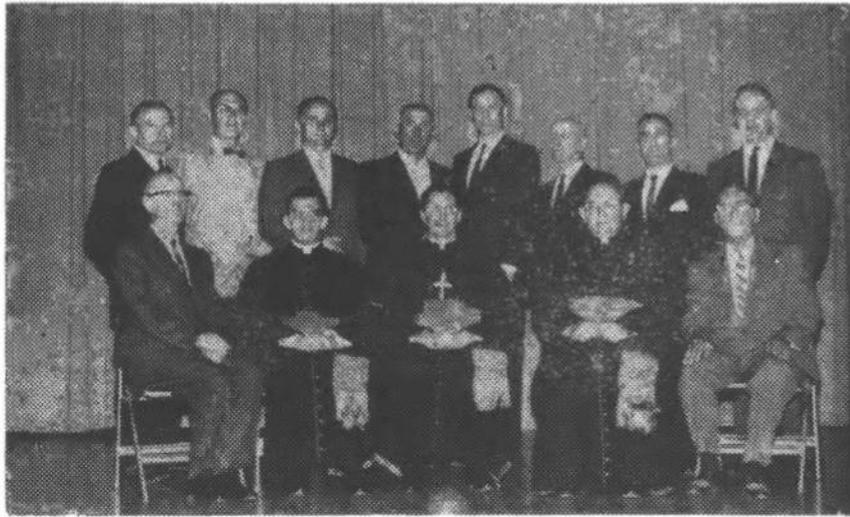
на догідні сплати по дол. 5.00 місячно

На бажання висилаємо проспекти

Замовлення слати на адресу :

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.

2226 W. Chicago Ave. Chicago 22, Ill. USA

Представники Ювілейного та Окружного Комітетів СУК „Провидіння” в Чикаго з Владикою Кир Ярославом. У першому ряді посередині Владика Кир Ярослав, поруч (наліво) канцлер о. шамбелян В. Паска й голова Ювілейного Комітету Ол. Атановський та парох катедральної церкви о. шамбелян д-р Ст. Кнап (направо) і голова Гол. Комісії „Провидіння” Є. Команишин. Стоять (зліва) пп.: Ст. Скробач, М. Кривий, В. Стецишин, А. Антонович, Ю. Куляс, В. Богатюк, М. Подлуський і М. Денисюк.

(Закінчення про Золотий Ювілей з 8-ої стор.)

Ювілейні святкування „Провидіння” в Чикаго відбулися 28, 29 і 30 грудня 1962 р.

Започаткувала їх ділова *Окружна Народа* місцевих 11 відділів, що відбулася під проводом Ст. Скробача з програмовими доповідями Головного Предсідника о. шамб. Ст. Тиханського й М. Денисюка. На цих нарадах обговорювано не тільки місцеві справи, але схвалено на ній важливі резолюції в справі потреби зміни статуту „Провидіння” в загальному й вирішено створити канцелярію в осідку Єпископа в Чикаго для обслуги відділів і членства в новоствореній дієцезії св. Николая.

Ювілейний Бенкет з програмовою промовою Єпископа Кир Ярослава під проводом товстмайстра місц. адв. Ю. Куляса, був справжньою маніфестацією українців Чикаго з виявами пошани й признання для „Провидіння”. В бенкеті приймали участь представники церковно-релігійних і загально-громадських організацій та представники братських союзів. Промови виголосили ще організатор Окр. Юв. Комітету Ст. Скробач, Духовний Управитель з Централі о. сов. І. Прокопович і Гол. Предсідник о. шамб. Ст. Тиханський.

Завершенням святкувань була урочиста *Марійська Академія* з глибоко-змістовною святковою промовою проф. Р. Завадовича „Поклін Марії”. Виконавцями мистецької частини Академії були Катедральний Хор під управою Т. Іванкова і мішаний хор „Славути” під управою д-ра Я. Кокорудза та оркестра й хор школи св. Николая з виступом 150 дітей під проводом сестри Бернарди. Шкільні діти виконали спеціально на-

писану на це свято рецитацію-інсценізацію пера Р. Завадовича „Під Твою Милість”, що її підготувала М. Яримович. Мистецьке оформлення сцени та світляні ефекти перевів Р. Завадович-мол.

З нагоди чикагських святкувань появилася ювілейна публікація *У п'ятдесятріччя СУК „Провидіння”* під редакцією М. Денисюка зі статтями членів Екзекутиви та місцевих діячів.

Напередодні святкувань член Редакції українського щоденника „Америка” органу „Провидіння” ред. М. В. Дольницький виголосив публічну доповідь у Чикаго п. н. *Українська справа з перспективи міжнародних подій* і в радіо *Репортаж з відвідин в Стейт Департаменті*.

Ред. М. В. Дольницький

о. шамб. Ст. Тиханський

Гості нашого видавництва. — Представники централі СУК „Провидіння” на чикагські святкування Гол. Предсідник о. монс. Тиханський і зв'язковий-координатор М. В. Дольницький відвідали наше видавництво й редакцію „Овиду”.

Роман „Гетьман К. Розумовський”

Серед літературних появ останнього часу на увагу заслуговує книжка, яка вийшла друком у видавництві „Дніпрова Хвиля” в Мюнхені: Миколи Лазорського „Гетьман Кирило Розумовський”, роман-хроніка 18-го віку, 1961 р. Обкладинка Мирона Левицького, сторін 752. Книжка в твердій обкладинці, видана фахово в гарному зовнішньому оформленні, в цілому робить імпазантне враження.

Хоч автор, М. Лазорський, мало відомий українській спільноті на чужині, як письменник, то все ж таки його книжка про Кирила Розумовського не є першою. Він уже на рідних землях опублікував свої праці, які появились книгами „У надрах землі”, „Моря та океани”, „Географічні етюди”, як також поміщував статті в журналах і сам був редактором наукового місячника Експериментального Інституту в Полтаві. Автор має за собою чималий досвід, як письменник і публіцист.

Роман „Гетьман Кирило Розумовський” належить до рідкісних книжок історичного жанру в нашій літературі. Це роман про одного з тих, що про них писав наш сучасний історик проф. О. Оглоблин у книжці „Люди старої України”. Роман у деякій мірі кидає більше світла на історичні часи другої половини 18-го століття. Період після поразки гетьмана Івана Мазепи в нашій історії слабо досліджений. Іноді так виглядає, що після Батурина Україна була скорена й лежала пустарем. Насправді, прояви живучості й боротьби українського народу прибрали інших форм. Не вся українська провідна верства перейшла на бік ворога. Навіть ті, яких історія відписала, чимало зробили для української справи. Тут треба назвати передусім цілу групу українських автономістів. Про них подає цінний матеріал проф. О. Оглоблин у своїй книжці „Люди старої України”, як також є згадки про них у романі. Він наявними фактами подає зовсім інший погляд на полівину і кінець 18-го століття. Саме одним із позитивних моментів роману про К. Розумовського є те, що в ньому подано широкое тло тодішньої політичної ситуації.

М. Лазорський барвистою українською мовою виводить родину Розумів з села Лемиші, з якої пізніше вийшли Розумовські. Коли читаємо про ті часи, здається нам, що автор книжки не сучасник, бо книжка написана немов тодішньою гарною староукраїнською мовою.

Роман починається сном Розумихи, про який розказала вона кумі Киїліні. Снівся їй гарний великий

став, на березі якого стояв увесь у золоті її син Олекса, подаючи руку родині. Родина Розумів зачислялась до козацького стану. Розумиха жила вдовою з двома дочками, Вірою і Докією, та двома синами, Олексою і Кирилом. На початку вся увага звернена на старшого від Кирила Олексу, який із своїм гарним голосом попав до царського хору до Петербургу. В той час на царському престолі сиділа цариця Єлисавета, яка належить в історії до тих, що

захоплювалися розвитком мистецтва та його піддержували. Олекса, вибираючись до Петербургу, залишив у Лемішах рідню і кохану Ярину, з якою задумував вдружитися. Але доля рішила інакше. Цариця наділила Олексу багатством і титулом графа. З простого співака Олекса став графом Розумовським і був одним із найближчих прибічників цариці, а пізніше її чоловіком. Ярина, кохана Олекси, побачивши, що з їх плянів нічого не вийде, пішла до монастиря

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

ВИДАЛО ТРИ НОВІ (досі ще не друквані) ОРИГІНАЛЬНІ ТВОРИ СЬОГОЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Юрій Тис НА СВІТАНКУ

біографічна повість з життя
Марка Вовчка
Літературна й мовна редакція:
Ст. Риндик та І. Боднарук
Сторінок 404
Ціна дол. 4.50

Галя Лагодинська ДО СОНЦЯ — ДО ВОЛІ (Мандрівка юности) — повість —

Літературна й мовна редакція:
А. Калиновський та І. Боднарук.
Сторінок 256
Ціна дол. 3.00

Софія Парфанович ВІРНИЙ ПРИЯТЕЛЬ

(оповідання з життя домашнього
кота з ілюстраціями для старших
і для молоді)

Літературний і мовний редактор:
А. Юриняк.
Сторінок 208
Ціна дол. 2.50

Ціна всіх трьох книжок разом дол. 10.00

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

в Пушкарівці й постриглася в черницю.

Кирило в Геттінгені, в Німеччині, одержав високу освіту, про яку автор тільки згадує в передмові. Для сильнішого підкреслення індивідуальності Кирила варто було дещо ширше зупинитись над студіями Розумовського, які мали чималий вплив на формування його світогляду.

В той час на Україні козацька старшина домагалася в цариці Єлисавети дозволу на покликання гетьмана. Для неї плян був ясний. На гетьмана готовила вона Кирила Розумовського. Передтим вона одружила Кирила з сестрою Катериною Іванівною Нарішкін. Козацька старшина одержала доручення обрати гетьманом України графа і каналера ордена Святого Андрія Первозванного та шефа Академії Наук Кирила Розумовського. На виборі гетьмана Кирило не був присутній, мабуть, тому, щоб оминати всякі несподіванки. Перед тим він одружився і виїхав за кордон у пошлюбну подорож.

Хоч права К. Розумовського, як гетьмана, були дуже обмежені, то все ж таки він мав чимало різних складних питань. Спочатку доводилось здобувати довіря серед козацької старшини й козацтва з одного боку і бути забезпеченим перед Москвою — з другого. Ситуація не була легка, бо гетьман був обставлений москалями-наглядачами, як Теплов й інші, які слідували за кожним рухом не тільки самого гетьмана, але і всієї козацької старшини. Поки імперією правила Єлисавета, з якою жив і, мабуть, мав з нею шлюбну дочку брат Олекса, впливи гетьмана були забезпечені.

З приходом на престіл царя Петра III відійшов у тінь Ол. Розумовський. Посилився тиск на Гетьманщину і гетьмана. Гетьман старався відбудувати зруйнований край. Робив спро-

би оснувати в Батурині університет на зразок геттінгенського, але Москва до цього не допустила. Козацька старшина робила спроби внести петицію про родовий гетьманат. Хоч гетьман не був проти такої пропозиції, але він знав, що така петиція могла більше пошкодити гетьманській владі, ніж допомогти. Олекса, хоч не мав уже впливу на царському дворі, то все ж таки добре орієнтувався в ситуації. Знав пляни царя щодо Гетьманщини і про все інформував брата.

Катерина II, яка на спілку з Орловим і іншими вбила свого чоловіка Петра III-го, сама засіла на царському престолі. Вона викликала гетьмана К. Розумовського до Петербургу на розмову і запропонувала йому зректись гетьманства й замінити гетьманську булаву на московський жезл. Це дуже переболів гетьман, який усією душею бажав, щоб на Україні втримався гетьманат. Козацька старшина дорікала гетьманові не за те, що він уступив і взяв гроші від цариці, але що проміняв гетьманську булаву.

Катерина II, щоб оминати всякі несподіванки на Україні, запропонувала ексгетьманові поїхати в подорож за кордон, щоб там ніби підлікуватись, відпочити й набрати свіжих сил. Останні потягнення цариці зовсім прибили Кирила. На місце гетьмана на Україну приїхав Рум'янцев з усіма правами. Відновлено третю з черги Колегію, до якої входила вся генеральна старшина, але її права були майже ніякі. Смерть дружини Кирила, Каті, його зовсім прибила. Середущий син Олексій спровадив за кордон для батька тету Дюкію, яка ним піклувалася. К. Розумовський на середземноморських водах зустрівся з родичем Орлика, графом Штейнфлітом, який цілий час жив на еміграції. Розмова мала політичний ха-

рактер і відносилася до подій на Україні. Штейнфліт говорив, що на Україні може бути повстання проти Москви. Франція готова дати допомогу для України. Йшло про те, щоб Розумовський, якого ім'я було популярне, взявся за те діло. Розумовського дуже смішили дитячі пляни Штейнфліта. „Не знають ці емігранти ні Москви, ні нашого краю, ані навіть Франції, де давно вже живуть”. Цю опінію варто б мати на увазі й нам, бо вона подекуди відноситься й до нас, емігрантів. Найбільше гетьмана затривожила вістка про пляни Москви зруйнувати Січ, чого доконали Текелій і Рум'янцев. Загинула Січ — крихітка надій української волі.

Зчасом розв'язано Колегію. Україну обезголовлено, на всіх просторах нашої землі, гуляючи самовільно, розпоряджався москаль. На Україні в той час діяла сильна група українських автономістів, які старалися робити все, що тільки було можливе. Цей цікавий період української історії, якщо не вчислится праці проф. О. Оглоблина під назвою „Люди старої України”, слабо досліджений.

На жаль, гетьман Кирило Розумовський шойно в пізнішому віці зрозумів правильно пляни гетьмана Івана Мазепи. Розумовський не використав доброї нагоди, коли на царському престолі сиділа Єлисавета. Тоді при допомозі впливів брата, Олекси Розумовського, який був чоловіком цариці Єлисавети, можна було здобути більше прав для Гетьманщини і всього українського народу. Із смертю Єлисавети всі пляни і можливості були перекреслені. К. Розумовський, замість звернути увагу на політичний бік справи, на зміцнення гетьманської влади, присвячував свій час родинному життю, піклуючись своїми синами Андрієм, Олексою і Левом. Хоч К. Розумовський належав до високоосвічених людей на Україні, він не мав впливу на своїх синів і не виховав їх на українських патріотів. Питання, якими жив у другій половині свого життя К. Розумовський, були для його синів незрозумілими, а іноді й чужими. Вони виростили на царському дворі в Петербурзі, серед чужої для України російської культури, що визначувало їх життєвий шлях. Найстарший син Андрій був амбасадором у Відні, де одружився з австрійкою, Лев був у Єгипті, а середущий Олекса, живучи на Україні, хоч і належав до групи українських автономістів, брав активну участь у поборованні українського козацтва. Були моменти, коли він навіть соровився своєї приналежності до українського народу.

В книжці відчувається брак хоч би загального перекошу тодішніх соціальних і економічних відносин на всій лівобережній Україні. Автор роману обмежився здебільшого до села Лемиші, звідки виїхав Розумовський, Петербургу, як осередку імперіалістичної загарбницької політики

ДРУКАРНЯ ВИДАВНИЦТВА МИКОЛИ ДЕНИСЮКА приймає замовлення на всякі

ВЕЛИКІ Й МАЛІ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ

в українській, англійській та інших мовах.

**Приймає до друку офсетом або на плоскій машині
КНИЖКИ, ЖУРНАЛИ, ПРОПАМ'ЯТНІ КНИГИ НАШИХ
УСТАНОВ, ПОРТРЕТИ тощо.**

з гарним оформленням і оправою всякої величини.

**Виконання робіт скорє й дуже дбайливе (зразком можуть
послужити такі видання, як твори Тараса Шевченка,
Трилогія Богдана Лепкого, „ОВИД” і інші).**

Ціни низькі.

**Роботи доставляємо до всіх місцевостей у ЗДА, Канаді та
інших країнах.**

За ближчими інформаціями звертайтеся на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PRINTING COMPANY

2226 W. Chicago Avenue — Chicago 22, Ill. — USA.

й місця перфідного інтриганства, Глухова і Батурина, як гетьманської резиденції, і вкінці Пушкарівки з її відомим монастирем, де жила колишня суджена Олексі Розумовського, Ярина, і частково Запорізької Січі. В романі представлено найбільше козацьку провідну верству, її соціально-політичні зацікавлення та окремі епізоди козацьких повстань. В романі не сказано, чим жило й чим займалось у той час українське міщанство та яке було соціальне становище селянства в цілому, яке, до речі, чимраз то більше закріплювало і то не тільки московськими панами, але й українською козацькою старшиною.

В романі М. Лазорського не виступає гетьман К. Розумовський, як індивідуальність. Навпаки, можна робити висновок, що К. Розумовський, маючи всі завдатки високоосвіченої людини, не посідав потрібної політичної візії, чуття і змислу використати дані йому можливості. Щойно закордоном у зустрічі із Штейнфлітом Розумовський виявив політичну орієнтацію і тонке розуміння політичних проблем в цілому, а щодо України зокрема. Але це вже був час, коли він не мав у своїх руках жодної влади і був безсильний.

Зламаний фізично, Розумовський повертається з закордону через Петербург до Батурина. Не одержавши аудієнції в Катерини II, зустрівся з Потьомкіном, який дав йому дозвіл на виїзд до Батурина, бачачи, що гетьман Розумовський зовсім старий і не представляє собою жодної небезпеки.

В Батурині гетьман жив великою надією на кращі часи. З кожною зміною у Петербурзі він пов'язував свої сподівання для України, а зокрема на привернення гетьманського уряду. На жаль, його сподівання не здійснились ні по відході Катерини II-ої, ні по відході Павла I-го, якого вбито. Не зважаючи на те, Розумовський до кінця життя мріяв про відновлення гетьманської влади. Роман кінчається смертю гетьмана, який упокоївся в тиждень перед різдв'яними святами.

Поминаючи деякі незначні недоліки роману, автор вповні вив'язався із свого завдання. Він подав у широкому навісвітленні тодішню добу, познайомлюючи читача з деталями подій того часу. Накреслив багато

цікавих епізодів, які роз'яснюють історію України 18-го століття. В основному роман „Гетьман Кирило Розумовський”, спертий на багатих історичних фактах, вимагав багато

вкладу праці, яку гарно виконав автор Микола Лазорський, даючи читачеві високоартістичний літературно-мистецький твір.

Микола Галів

Український Академічний Дім у Львові

Юліан Бескид

Це назва нововидної праці нашого блискучого й вдумливого письменника Юліана Бескида, якого досьгодніший письменницький дорібок не тільки гарний і цікавий, бо здебільшого має тривкі вартості історичного характеру, але й багатий, ба нарахує кругло сорок різних назв. Слід пам'ятати, що деякі праці Бескида появились уже другим накладом, а це доказ, що вони не залежувалися і не залежуються на наших книгарських полицях, що читач любить автора й сам шукає за його книгою. Це велика честь і найбільша винагорода для автора-письменника.

УКРАЇНСЬКИЙ АКАДЕМІЧНИЙ ДІМ У ЛЬВОВІ, з вимовним і реальним підзаголовком „КУЗНЯ УКРА-

ЇНСЬКОГО МОЗКУ Й ХАРАКТЕРУ” — це не тільки особисті спогади автора про будинок при вулиці Сутінського 21 у Львові, де жили, працювали й виховувалися тільки українські студенти. Це була дійсно кузня, де виховувалися мозок і хрустальний характер тих українських громадян-патріотів, що спромоглися на жертву крові й життя для свого народу, і тих, що сьогодні, поза Рідною Землею, несуть високо прапор української науки, культурної, громадської і політичної праці, і тих, що їх перших розчавив молот московського насильства на початку й на закінчення другої світової війни.

Книга появилася у Видавництві „На Сторожі” в Торонто (Канада) 1962 року. Друкована вона на добірному

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА

- видаючи вибрані твори українських класиків, лучить нас з нашим минулим.
- видаючи сучасних авторів, спричинюється до розвитку української вільної літератури і вияву нових талантів.
- видаючи переклади із світової літератури, поглиблює культурні взаємини з іншими народами світу.

книжковому папері, ілюстрована десятком пам'яткових фотографій, з гарною обкладинкою мистця Мирона Левицького. Сторін 79 + 1, величини 21 x 14 см. Присвячена вона світлій пам'яті Патріярха Українського Відродження, у сторіччя з дня народження Євгена Харламповича Чикаленка, що велів, коштом 40 тисяч золотих карбованців, побудувати у Львові дім для студіюючої молоді 1907 року та відіграв таку важливу роль не тільки в житті нашої студіюючої молоді, але і в життю української нації, в її боротьбі за Самостійну й Соборну Українську Державу.

Правильно підкреслює автор, що „український студент університету мав основне завдання: своєю високою освітою і працею свідчити перед рідним народом і перед світом право до життя своєї нації та це право здобути! Виховавши себе всесторонньо, спрямувати це виховання для свого українського народу й тим самим свій поневолений народ вивести на широку політичну арену“. Український студент, згодом професіонал, був вірний тим ідеалам, що їх зашептив йому Український Академічний Дім у Львові. Але не дім у розумінні будови, а дім — мозок і душа, що оживляли будову й формували молоду українську душу. І

тому питомий тягар своєї праці автор ставить не на саму історію будинку, а на живий організм: розум, душу й характер українського юнака, що приїздив до Львова, може навіть з батьківським заповітним: „Вчися, сину, щоб тобі легше було, як нам“, а виходив з Українського Академічного Дому у Львові передовим борцем народу.

Коли ми зрозуміємо належно слова автора „Дуже помилився б той, хто подумав би, що молодий український юнак, який приїхав із своїх пшеничних долів, чи навіть з бідоласної Лемківщини й записався на якийсь факультет університету, мріяв лише про те, щоб якнайскорше вичитися — стати лікарем, професором, адвокатом чи інженером і гроші робити та безжурно, легко й приємно жити“, коли ми зрозуміємо щиросердечне запевнення автора „Ні, голубе сизокрилий, ні! Ми, українські студенти, що жили в Академічному Домі, в княжому, нашому відсторіч українському городі Львові, мали далеко, далеко вищі аспірації та пляни на довгу дорогу нашого життя. Високу нашу університетську освіту здобували ми одинцем, кожний! зокрема, не для себе самих. Цю освіту і всестороннє знання здобували кожний український студент університету для своєї рідної нації.

Для піднесення і збагачення матеріального, морального й духового України!“ — тоді зрозуміємо його безмежну тугу за тими часами й глибоку віру, що труд і жертва тих наших студентів були скапіталізовані так, як вони мріяли у своїх юнацьких головах і душах. Їх бажання сповнилося: наш нарід, хоч зустрічає важкі перешкоди і кров'ю своїх найкращих синів і дочок позначає свій шлях, він безумовно наближається до своєї остаточної і найвищої мети — відбудови Української Держави на всіх етнографічних і відвічних землях наших предків.

Книжка „Український Академічний Дім у Львові“ Юліана Бескида написана від серця і від щирої української душі. Тому читаємо її як старий літопис, наповнений тугою і гордістю. Тугою за світлим минулим і гордістю, що велика, може навіть безприкладна, жертва українського студента в людській історії не пропала. Вона не живе тільки у споміні могіканів Українського Академічного Дому у Львові, до яких належить також автор, а живе, може навіть підсвідомо, в душах молодого українського покоління, в душах тих героїчних характерів, що не скоряються ворогам так на Рідній Землі, як на широкій чужині.

Д. Бучинський

ПРОДАЄМО НАЙБІЛЬШ МОНУМЕНТАЛЬНІ ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА —

I Загальна Частина — III томи	дол.	60.00
II Гаслова Частина — VI томів в полотні	„	50.00
в півшкірі	„	60.00
Михайло Грушевський : ІСТОРІЯ УКРАЇНИ - РУСИ — X томів (11 книжок)	„	82.50
Михайло Грушевський : ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ V томів	„	36.00
Іван Франко : ТВОРИ — XX томів	„	75.00
Юрій Клен : ТВОРИ — III томи	„	10.65
Ярослав Пастернак : АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ —	„	15.00
Олекса Повстенко : КАТЕДРА СВ. СОФІЇ В КИЄВІ —	„	12.50
Леонід Мосендз : ОСТАННІЙ ПРОРОК —	„	6.00
СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВІ — героїчний епос XII віку	„	13.00
Л Ь В І В — Літературно-мистецький збірник	„	10.00
АРХИПЕНКО — ювілейний збірник праць з кольоровими ілюстраціями	„	20.00
спеціальне люксове видання	„	50.00

Всі ці видання продаємо на догідні сплати за окремим договоренням.

Замовлення приймаємо без завдатку.

Замовлення слати на адресу нашого видавництва.

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 W. CHICAGO AVE., CHICAGO 22, Ill. — U.S.A.

Понеділкове Поле

Поява збірки новель Миколи Понеділка „Говорить лише поле” (В-во Гомін України, 1962, обгортка і ілюстрації Галини Мазепи) є літературною подією, доказом чого є не тільки рецензії і критичні статті на тему цього твору, але й увага культурної публіки. Справа в тому, що автор пройшов ясно окреслений мистецький процес мислення, у висліді якого дав нам конкретну концепцію свого духового світу.

Дехто сприйняв новий твір Понеділка з легкою закраскою сенсації, бо ось автор, відомий як гуморист, виступив із твором іншого, навіть ліричного жанру. Таке ставлення до

одною. Такі твори радо читає краща частина маси; ця гірша і численніша не читає нічого. Микола Понеділок явно не рахує на читача-масу. Його новелі годяться читати по волі. Персонажі його оповідань стають нам близькими і не хочеться іншими картинами усувати їх у непам'ять. Позатим є над чим розмишляти.

Розповідь Понеділка повільна й поважна. Коли автор відсунув на другий план саму дію, зовсім правильно, кожне його слово чітко визначає і картину, і роздуми персонажів, і їхній внутрішній світ. Такий мистецький засіб викликає в чи-

Очима не сягнути,
Поле — це життя:
волі нікому і нічим не скути,
килим... посріблений козацькими
могилами.

Сам автор любить його
як батьківський поріг, як повітря,
хліб та воду...

як вечірню пісню.
Поле! Я твоє стебло... Я твій...
Я прив'язаний до тебе...

як єдиний син до матері.
Ти моя гідність, сила і краса.
Хіба не знайдеться ніхто, що в
тих молитовних словах хотів би ба-
чити реалістичну любов до природи,
до вегетації, або тлумачити їх, як

Микола Понеділок

творчості нерече, бо відомо, що більшість гумористів у глибині душі відчують свої переживання аж до границь трагізму; Микола Понеділок — так бачу це питання — відкрив нам своїм твором затаювані досі глибини своєї душі мистця. У своїх новелях Микола Понеділок стоїть перед нами, як найбільш інтимна й чиста постать homo sapiens.

Автор зрікається популярності, яку серед маси можна здобути іншими мистецькими засобами: постійні зміни ситуацій, ніякі ідейні наслідження, акції, що женуться одна за

тача довір'я до солідності й літературної майстерності автора.

Не слово Батьківщина, не Україна, а Земля — Поле безкрає є духовим центром усіх подій і переживань, бо вона саме, Земля-Поле, символізує нам і Батьківщину і Україну. Поле Понеділка це не реальна власність хлібороба, до якої він прив'язаний традицією. Це теж не атавістична любов до землі, як відвічного труду української людини. Понеділкове Поле не до орання і не до збору. Воно — відвічна містика України.

крик душі, заблуканої в чужих, кам'яних містах. Понеділок не є людиною села, загубленою в місті. Понеділок не 19-те століття, а людина сучасного і майбутнього, того майбутнього, в якому зникне примат продукції у сучасному стилі нашого життя, накинений нам марксизмом, а його місце займуть цінності непроминаючого людського духа.

Тлом оповідань є людина села. Навіть на чужині українські люди живуть серед природи. Світ індустрії і продукції для Понеділка не існує. Його герої, якби автор захотів,

могли б жити серед хмарочосів, у пралісах або в космічному просторі. Але це відносилось б тільки до їхнього тіла. Душа завжди перебувала б там, де батьківщина, Земля-Поле.

Хто розумів би це як апотеозу хліборобської нації, той виявив би себе тільки поверховним спостерігачем, без відчуття найглибшого змісту твору.

Поле в Понеділка символізує українські національні елементи; ось декілька з них:

Традиція:

— Поле без грані, скільки оком сягнеш.

і батьківщина:

Як старі люди, вчувши, замріяно зідхають: хліба вже скоро заколоються. Не за горами ось уже й кошовиця. А там — весіллям час...

— Цєю стежкою ходив Шевченко... Тарасова стежина... Сам він ходив... Вставай! Ходи і ти!

— Сьогодні мінає п'ять років, як мого батька вбили. Вбили одним пострілом, на п-о-л-і! І поховали в житі без хреста. Один тільки шпориш вказував могилу.

(Дівчина дала хлопцеві в дарі будяк):

— Дівчину поховали на царині... Між гречками.

— Будяк який росте! Посидимо хвилинку?

— І я дивився на будяк — і мені поле простелилося без краю...

Де будякам та шпоришам поміж житами і гречками немає ліку...

Не кожне поле, не кожна земля є символом для української людини:

— Вчора почув у чагарнику зозулю. Перший раз на чужині... Мені здається, тут вона кує не так.

На тлі подій і картин з підсоветської дійсності, подій і картин з пекла, автор чітко підкреслює з'єднання людини з природою в обличчі смерті.

Життя тут витривале, а смерть гідна. Смерть української людини. Старенька жінка, яку ведуть у балку на розстріл, шепоче:

— Ой балочко затишная, прийми рабу, ти, грішницю!... Ой балочко-волощечко, розкажуй усім про горечко...

А коли вороги завели голод —

— не лише люди-хати, левади, річка, заплетена вербою й осоками, корчаться і конають з болю...

Земля-Поле, це індивідуальний світ української людини, якому нема рівного деінде. Це прадідний світ, глибокої і тривалої культури народу. Коли ми, діти і нащадки наших батьків і минулих поколінь, творимо нове, а ще живемо новими цінностями духа, завжди спираємося на вартостях, які залишили нам предки. Ми їх тільки доповнюємо і збагачуємо. Такий завжди був, є й буде сенс культурної нації. Це є основне буття історичної людини і народу. В тому зміст творчості Миколи Понеділка. Письменник вказує нам, які цінності нам приходить боронити для себе і для майбутніх поколінь.

Коли нація не має фізичної сили до боротьби, може стати величною і сильною могутністю духа. Шитом є тоді символ і добра справа.

Таким символом волі в Понеділка є його Земля.

— Андрію, не будь понурий, усміхнися, не дивися в землю. Глянь на-поперед себе. Яка там розкіш-воля! Яке там поле!

А це Поле — добра, не лиха справа:

— Нехай шляхами-дорогами не кров блищить, а квіти квітнуть... щоб втихомирилась земля... І щоб земля віджила...

І врешті Поле — символ життя і смерті, минулого і теперішнього. Це справжнє історичне думання людини. Життя видне в косовиці і у весіллях. Воно є тлом розповіді, це життя сповнене картинами конфліктів важких і суттєвих. Усе має характер засадничих, а не периферійних ситуацій буття.

Загнані у ворожий світ, їм осоружний і дикий, люди Понеділка не знають ні безсилою відчаю, ні деструктивної покірливості. Їхні страждання це цінності, що дають людині духовий зміст і об'єднання в болях і горю. Смерть стоїть близько: жито, гречка, шпориш.

Існують підземні сили, що кермують історичними процесами. Людина в процесі позитивної дії є не-свідома тих сил, що ними користується, не помічує їх і не є здібною їх визначити. Ці сили є ферментом революцій і визвольних змагів. Ле-две чи знайдемо про них у книгах і споминах. В цьому лежить драма людської історії.

Їх розкриває і про них говорить — поезія. Їх виявив Микола Понеділок, і в цьому сенс твору і мистецтво автора.

Юрій Тис

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ САМОСТІЙНИЦЬКОЇ ДУМКИ ТИЖНЕВИК

»ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ«

Річна передплата

Звичайною поштою 7.50-дол. — летунською поштою 12.50-дол.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” подає правдиві інформації про події на українських землях та приносить обширні відомості про міжнародні події, насвітлюючи їх в дусі інтересів української справи

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” речево дискутує суспільні й політичні питання української еміграції і містить хроніку українського життя з усіх закутків світу.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ”— це універсальний часопис української еміграції й тому повинен знайти в кожній українській хаті.

Ви можете стати передплатником „ШЛЯХУ ПЕРЕМОГИ”, звертаючись на адресу Видавництва:

VERLAG

SCHLACH PEREMOHY

Munchen 8, Zeppelinstr. 67 Bundesrepublik Deutschland

НОВИЙ НАКЛАД СЛУЖБИ БОЖОЇ НА ПЛАТІВКАХ

Наше видавництво видало новим накладом Службу Божу на платівках у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні.

Можемо сміло сказати, що успіх цього видання перейшов найбільші сподівання організаторів і видавництва.

Це видання втішається популярністю серед українців в усіх країнах побуту на чужині.

Служба Божа на платівках нашого видання була прослухана в Апостольській Столиці й Папа Іван XXIII відзначив організаторів її наспівання срібними медалями.

Хор церкви св. Варвари у Відні в тамошній студії „Симфонія“ після відспівання на стрічку Служби Божої для видання довгограйних платівок.

Сидять (зліва направо): композитор і диригент хору проф. Андрій Гнатишин, о. Данило Ковалюк — парох Грацу (диякон), о. д-р Володимир Гавліч ЧСВВ — парох Відня (целобрант), о. Іван Дашковський — парох Зальцбургу (диякон), дир. Юрій Плешкевич — голова хору. Стоять за священниками в першому ряді — солісти (зліва): Едита Сапрун — сопрано, Іра Маланюк — мецосопрано, Христя Любченко — альт.

НАЙКРАЩИЙ ДАРУНОК СЛУЖБА БОЖА

НА ДВОХ ДОВГОГРАЙНИХ HI - FI ПЛАТІВКАХ

Замовлення і гроші (чеком або „моні ордером“) слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY

2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill., — USA.

— — — — тут відтяти — — — —
До Видавництва Миколи Денисюка

ЗАМОВЛЕННЯ

Цим замовляю один альбом довгограйних платівок із Службою Божою у виконанні хору церкви св. Варвари у Відні, в ціні 12,00 дол. разом з коштами пересилки. Прошу вислати додаткову платівку з „Боже, вислухай благання“ і ін., на що пересилаю ще одного доляра.

Разом пересилаю дол. 13.00.

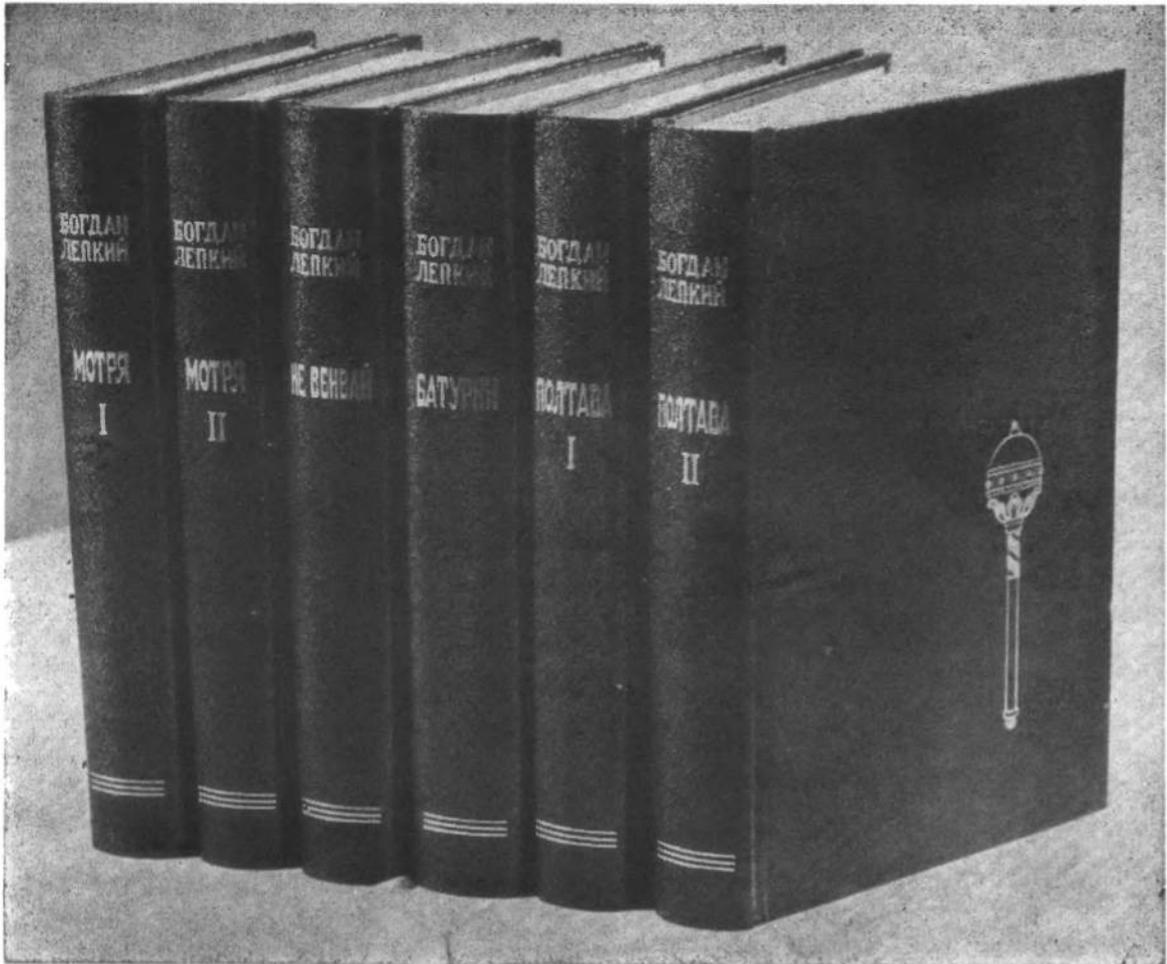
Моя адреса:

Альбом до Служби Божої на платівках у мистецькому оформленні арт. мал. Оксани Мошинської.

ТРИЛОГІЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО

МАЗЕПА

6 томів Трилогії Б. Лепкого Видавництва М. Денисюка (ювілейне видання з 1959 року)

МОТРЯ I	388 ст.	БАТУРИН	396 ст.
МОТРЯ II	306 ст.	ПОЛТАВА I	330 ст.
НЕ ВБИВАЙ	416 ст.	ПОЛТАВА II	428 ст.

Разом 2.264 сторінок друку

Ціна за цілість 21.00 дол. на сплати.

Замовлення без завдатку слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. CHICAGO AVE. CHICAGO 22, ILL.

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА
ДРУКУЄ

ВЖЕ ТРЕТИМ НАКЛАДОМ

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЮВІЛЕЙНЕ ВИДАННЯ В 14 ТОМАХ

Т. I. Поезії до року 1843.	Т. X. Листи.
Т. II. Поезії 1843 - 1847 рр.	Т. XI. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків).
Т. III. Поезії 1847 - 1857 рр.	Т. XII. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови.
Т. IV. Поезії 1857 - 1861 рр.	Т. XIII. Збірник статей про Т. Шевченка та його творчість.
Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.	Т. XIV. Показчик видань Шевченкових творів, першодруки й окремі видання та спис літератури про них.
Т. VI. Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.	
Т. VII. Повісті: Книгиня. — Музика. — Нещасний. — Капітанша.	
Т. VIII. Повісті: Близнята. — Мандрівка.	
Т. IX. Журнал.	

Видавництво видрукувало вже 11 томів
(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 і 14)

Перший наклад деяких томів цього видання Творів Тараса Шевченка видав Український Науковий Інститут у Варшаві під редакцією Павла Зайцева

Другий і третій наклад цього видання (з деякими ще ніде не друкованими новими томами) видає Видавництво Миколи Денисюка з нагоди ювілейних святкувань (1961 і 1964 рр.).

14-томове видання творів Тараса Шевченка видавництва Миколи Денисюка друковане на доброму папері, в люксовій оправі, в імітації шкіри, з позолоченням, у мистецькому оформленні Едварда Козака.

Ціна за всі 14 томів цього монументального видання лише

- 65.00 дол. на сплати до 3-ох місяців
- або
- 75.00 дол. на сплати по 5.00 дол. місячно (15 місяців)

Замовлення, без завдатку, слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2226 West Chicago Avenue — Chicago 22, Ill. — USA.